

“Fargen må komme etter hvert”

En kvalitativ studie om unge skeive i oppdagelsesfasen

Siv Arthur

VID vitenskapelige høgskole

Oslo

Masteroppgave

Master i sykepleie med et kommunehelsetjenesteperspektiv

Antall ord: 25 494

01.06.2021

Opphavsrettigheter

Forfatteren har opphavsrettighetene til rapporten

År: 2021

Tittel: «Fargen må komme etter hvert»

Forfatter: Siv Arthur

Veileder: Nanna Voldner

Nedlastning for privat bruk er tillatt.

1 Sammendrag

1.1 Sammendrag

Målet med studien var å få økt kunnskap om skeive unge i oppdagelsesfasen. Studien belyser perioden i livet da informantene begynte å kjenne på skeive følelser og hva som var viktig for dem i prosessen med å integrere en skeiv identitet. Det ble sett på om det er mulig å forstå prosessen i lys av en modell for skeiv seksuell identitetsutvikling, anerkjennelsesteori og queer- teori.

Studien bygger på datamateriale innhentet ved hjelp av semistrukturerte dybdeintervjuer med åtte unge skeive i alderen 19 til 23, bosatt i Oslo og omegn. Intervjudataene ble analysert ved hjelp av Aksel Tjoras Stegvis Induktiv Deduktiv metode (SDI). Tre konsepter ble analysert frem: «undringsrom», «aksepterende nettverk» og «et uttrykksåpent samfunn». Konseptene diskuteres opp mot relevant forskning, modell for utvikling av skeiv seksuell identitet, anerkjennelsesteori og queer- teori.

Studien har tre interessante hovedfunn.

Mye av den tidlige prosessen foregikk på et indre plan eller alene foran datamaskinen. Opplevelse av aksept og anerkjennelse fra omgivelsene var viktig for en god prosess. Informantene uttrykte ønske om en fremtidig «fleksualitetsåpenhet» der kategorier for seksuell orientering og kjønnsuttrykk er overflødige og der det er åpenhet for seksualitet som en fleksibel og flytende størrelse.

Det er stort sprik i alder da informantene ble klar over at de har en skeiv seksuell orientering. Variasjonsbredden i informantenes alder ved oppdagelse og deres individuelle erfaringer med identitetsutviklingsprosessen antyder at generalisering vanskelig. Aksept og anerkjennelse fra viktige andre ser ut til å gjøre oppdagelsesfasen lettere.

Emneord: barn, ungdom, seksualitet, identitet, seksuell identitet, skeiv, queer- teori, helse, minoritet, foreldrestøtte, komme ut, anerkjennelsesteori.

1.2 Abstract

The aim of the study was to gain increased knowledge about queer young people in the discovery phase. The study focused on the period in life when the informants first noticed queer feelings and what they perceived to be important in the process of integrating a queer identity. It was considered whether it is possible to understand this process in the light of a model for queer sexual identity development, Recognition theory and Queer-theory.

The study is based on material obtained using semi-structured in-depth interviews with eight queer, young adults, aged 19 to 23, living in Oslo and the surrounding area. The interview data were analysed using Aksel Tjora's Stepwise Inductive Deductive Method (SDI). Three concepts emerged: "space to wonder", "accepting networks" and "an expression-open society". The concepts are discussed using relevant research, a model for the development of queer sexual identity, Recognition theory and Queer-theory. The study has three main findings of interest.

A large part of the early processes took place on an internal level or alone in front of the computer. Experiences of accept and recognition from the environment alleviated the process. The informants expressed desire for a future where categories for sexual orientation and gender expression are superfluous and where there is openness to sexuality as a flexible and fluid concept, a flexibility-openness (new word created by the author).

There is a wide disparity in age when the informants first became aware of their queer sexual orientation. This disparity in age and the informants' individual experiences with the identity development process, suggest that generalization is difficult. Accept and recognition from significant others, is likely to make the discovery phase easier. easier.

Keywords: child, adolescents, sexuality, identity, sexual identity, queer, queer theory, health, minority, parental support, disclosure, recognition theory.

Forord

Å skrive masteroppgave er en ide som ofte har dukket opp når jeg har kjent på behov for nye utfordringer. Jeg er opptatt av ulikhet og utenforskap og hvordan det påvirker menneskers helse. I min praksis i en multietnisk bydel har jeg fått anledning til å sette meg inn i de spesielle helseutfordringene det medfører å høre til en etnisk minoritet. Jeg har blitt ydmyk for at det finnes et mangfold av måter å leve på, og at nysgjerrighet og åpenhet er nødvendig for å lære hele livet.

I denne studien ønsket jeg å forske på en annen gruppe minoriteter. Jeg har undret meg over at jeg har begrenset erfaring med skeive unge i min praksis. Mange må ha gått «under radaren», selv om forskning viser at de trenger støtte. Jeg ble nysgjerrig på om dette betyr at det har blitt uproblematisk å være skeiv i Norge i dag, eller om helsesykepleiere og andre som arbeider med barn og unge trenger å være mer oppmerksomme på gruppen, for å kunne tilby en god helsetjeneste til unge som lurer på sin seksuelle orientering.

Å skrive masteroppgave har vært en utrolig spennende og lærerik erfaring, og det har vært nødvendig med et godt støtteapparat. Flere må takkes. Først og fremst vil jeg si tusen takk til informantene mine. Åtte nydelige, helt ulike individer, som jeg kommer til å ha med meg videre, både i hodet og hjertet. Deretter tusen takk til Nanna Voldner, veilederen min som har fulgt mine mange sprell, ønsker om digitalisering av intervjuer, apper for dataanalyse og veiledning per epost. Selv om temaet mitt må ha falt litt utenfor ditt interessefelt, har du gått inn i det med nysgjerrighet og interesse. Tusen takk for din tydelighet, og for at jeg alltid har gått fra veiledningene med nytt mot og stolthet. Du får det til å virke lett!

Tusen takk også til arbeidsgiver, som har vist vilje til å tilrettelegge for at jeg skal få gjennomført drømmen, og til kolleger som har vist interesse underveis. Spesielt takk til Lise, og Linn, som har lest, diskutert, delt av sine erfaringer og ikke minst, heiet meg frem.

Til sist en stor takk til min fantastiske familie som har hjulpet meg å rydde plass til lesing og skriving, som var der da alt var nytt og overveldende, som har studert ved siden av meg, bidratt med diskusjoner og matlaging, trodd på meg, tatt hundrevis av kopier og vært datateknisk support. Jeg er heldig.

Innholdsfortegnelse

1	Sammendrag.....	III
1.1	Sammendrag.....	III
1.2	Abstract.....	IV
	Forord.....	V
2	Innledning.....	1
2.1	Oppgavens oppbygning.....	2
3	Kunnskapsstatus.....	3
3.1	Litteratursøk.....	3
3.2	Historien om sammekjønnbegjær.....	4
3.3	Sammekjønnstiltrekning hos barn.....	5
3.4	Seksualitet og mangfold i planer og veiledere.....	5
3.5	Skeive unges bruk av informasjons- og hjelpetjenester.....	6
3.6	Skeiv ungdom, mobbing og psykisk helse.....	8
3.7	Hensikt og problemstilling.....	10
3.8	Avgrensninger.....	11
4	Teoretiske perspektiver.....	12
4.1	Modell for utvikling av seksuell identitet.....	12
4.2	Anerkjennelsesteori og utviklingspsykologi.....	17
4.3	Queer- teori.....	19
5	Forskningsmetode og design.....	22
5.1	Utvalg.....	23
5.1.1	Rekruttering.....	24
5.1.2	Datasamling.....	25
5.2	Intervjuer og intervjukontekst.....	26
5.2.1	Transkribering.....	27
5.2.2	Prosjektlogg.....	28
5.3	Systemisk deduktiv- induktiv metode.....	28
5.3.1	Stegene i SDI.....	29
5.3.2	Koding og kodetest.....	30
5.3.3	Kodegrupper og grupperingstest.....	31
5.3.4	Konseptutvikling i SDI.....	32

5.4	Gyldighet og pålitelighet	34
5.4.1	Gyldighet.....	35
5.4.2	Pålitelighet.....	35
5.4.3	Generaliserbarhet	36
5.4.4	Transparens	36
5.4.5	Forskerens forståelsesramme	36
5.5	Etiske overveielser.....	37
6	Funn.....	39
6.1	Undringsrom.....	39
6.1.1	Indre dialog og ytre påvirkning.....	40
6.1.2	Informasjonskilder og hjelpere.....	46
6.2	Aksepterende nettverk	51
6.2.1	Skeive nettverk.....	51
6.2.2	Venner	53
6.2.3	Familie.....	53
6.3	Et uttrykksåpent samfunn	56
6.3.1	Normalisering og ikke- definering	56
6.3.2	Selvaksept og fremtidstro.....	57
7	Diskusjon.....	59
7.1	Anerkjennelsens betydning i oppdagelsesfasen	59
7.1.1	Utvikling og innvikling- milepælene i oppdagelsesfasen	59
7.1.2	Anerkjennelse fra de nærmeste en forutsetning for trygg identitetsutvikling	61
7.2	Må det være noe?.....	65
8	Oppsummering	72
8.1	Studiens styrke og begrensninger	72
8.2	Konklusjon.....	73
8.3	Implikasjoner for videre praksis og forskning.....	74
	Litteraturliste	76
	Vedlegg 1 NSD- personvern	93
	Vedlegg 2: Intervjuguide.....	95
	Vedlegg 3: Koding med Excel og Trello	97
	Vedlegg 4: Picoskjema.....	98

2 Innledning

Du har kjent den hele livet. Kraften som får blodet til å bruse og suse. Kraften som får huden til å rødme eller blekne. Du kjente den som barn. Da du fantaserte om å la hånda stryke over den nydelige nakken til han som satt på pulten foran deg. Du kjente den som ungdom. Da du tegnet forte og forbudte tegninger på naboens husvegg i høstmørket. Du kjente den da du for aller første gang lå hud mot hud og pust mot pust med et annet menneske, og var veldig lykkelig og veldig engstelig på samme tid. Vi kjenner den gjennom hele livet. Kraften vi kaller seksualitet. (Helse- og omsorgsdepartementet, 2016).

Tenåringsfasen er en periode av livet hvor de fleste utforsker sin seksualitet og gjør sine første seksuelle erfaringer. Tall fra Ung i Oslo viser at 7% av jentene og 4% av guttene har vært forelsket i en av samme kjønn (Bakken, 2018). Avhengig av hvordan man stiller spørsmålene, er mellom 1,2 og 10 prosent av Norges befolkning lesbiske, homofile eller bifile, LHB (Bufdir, 2017).

Helse og omsorgsdepartementet slår fast i sin strategi for seksuell helse (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), 2016) at alle har rett til å velge partner ut fra egen seksuell orientering uten å bli utsatt for diskriminering eller kriminalisering.

Likevel, til tross for at utviklingen har gått i positiv retning, slås det fast i Regjeringens strategi for ungdomshelse 2016-21 at personer som bryter med normen for seksuell orientering fortsatt kan oppleve stigma og minoritetsstress. Det er lav toleranse for å bryte med etablerte normer for kjønn og seksualitet. Homonegative skjellsord er vanlige i norske skoler, og heteronormativ språkbruk er hyppig forekommende blant ansatte både i helsevesen og skole (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), 2016).

Samtidig er det stor ulikhet omfang og kvalitet i kommunenes tilbud til skeive barn og unge. Min erfaring, som bekreftes av flere kolleger i ungdoms- og videregående skoler i Oslo-området, er at ungdommene i liten grad oppsøker skolehelsetjenesten med problemstillinger rundt seksuell orientering (personlige meddelelser). På bakgrunn av dette

ble det ønskelig få mer kunnskap om hvordan det kan oppleves for unge mennesker å finne ut at man er skeiv.

2.1 Oppgavens oppbygning

I kapittel to beskrives valg av tema med begrunnelse. Hensikt med studien gjøres rede for, med forskningsspørsmål og begrensninger.

Kapittel tre inneholder beskrivelse av litteratursøk og oppsummert kunnskap om ungdom, identitet, skeiv seksualitet og helse. Skolehelsetjenestens utforming og mandat gjøres rede for.

I kapittel fire, teoridelen gjennomgås eldre og nyere teorier om seksuell identitetsutvikling (V. C. Cass, 1979; Ritch C. Savin-Williams & Cohen, 2015). Deretter beskrives Honneths anerkjennelsesteori før jeg gjennomgår aktuelle begreper fra Queer- teori, som problematiserer kategoriseringer innen kjønn og seksualitet, og tar til orde for en åpnere samfunn med flytende eller ikke eksisterende avgrensninger (Jagose, 1996).

I metoddelen, kapittel fem redegjøres det for studiets design med valg av kvalitative intervjustudier (Johannessen et al., 2016; Malterud, 2017) og analysemodellen Systemisk Deduktiv Induktiv metode (Tjora, 2017a). Kravene til god forskning gjennomgås i kapittel 5.4 (Kvale & Brinkmann, 2015; Malterud, 2017; Thagaard, 2018; Tjora, 2017a), og etiske overveielser synliggjøres i 5.5 (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2019; Forskningsetikkloven, 2017; Johannessen et al., 2016; Malterud & Anderssen, 2014).

I kapittel seks presenteres funnene organisert med tre konsepter: «Undringsrom», «Aksepterende nettverk» og «Et uttrykksåpent samfunn». I diskusjonskapittelet, kapittel syv drøftes deretter funnene opp mot problemstilling, teori og aktuell litteratur. Konklusjonen i kapittel åtte inneholder konkretisering av funnene, funnenes betydning og forslag til videre forskning på feltet.

3 Kunnskapsstatus

Dette kapitlet inneholder beskrivelse av litteratursøk samt kunnskapsstatus om skeiv historie, skeiv ungdom, informasjonsbehov og helse. Skolehelsetjenestens utforming og mandat gjøres rede for.

3.1 Litteratursøk

I første fase ble veiledere og rapporter om unge skeive gjennomgått. Et picoskjema ble utarbeidet for å presisere forskningsspørsmålene (Vedlegg 4). Det ble søkt etter forskning fra siste ni år i Oria, PubMed, Cinahl, Cochrane, SweMed+ og Google scholar . Søkord som ble benyttet var blant annet youth, adolescence, sexuality, homosexuality, sexual health, LGBT, identity, sexual orientation, sexual minority, queer, identity development, public health nurse, school nurse, sexual education, recognition. Begrepene ble kombinerte og tilsvarende begrep ble søkt også på norsk.

I de forberedende artikkelsøkene fikk jeg mange treff som handlet om infeksjonsforebygging blant menn som har sex med menn og om biseksuelle kvinners helse og utsatthet for vold og overgrep. Det var sparsomt med vitenskapelig forskning som beskriver ungdommenes opplevelse av perioden der de begynte å tenke på sin seksuelle orientering, "oppdagelsesperioden". En studie fra USA illustrerer mangelen på forskning om skeive unge: Graybill et.al (2016) undersøkte forekomsten av artikler som omhandlet LHBT-temaer publisert i åtte ulike tidsskrifter for hjelpetjenester i skolen (rådgivere helsesykepleiere, psykologer og sosionomer), mellom 2000 og 2014. Resultatet viste at de fleste tidsskriftene hadde publisert fra to til ni artikler relatert til temaet i denne perioden. Det utgjorde fra 0,3 til tre prosent av det totale antallet artikler, og bekreftet inntrykket av at det var lite forskning publisert om temaet for ansatte i hjelpetjenester i skolene (Graybill & Proctor, 2016).

Videre litteratursøk ble gjort etter intervjuene var gjennomførte og analyserte.

Litteraturlistene til oppgaver og rapporter som omhandler temaet skeiv ble gjennomgått og avdekket nye søkeord som kunne brukes. Søkordet «Gay» viste seg å utgjøre en forskjell,

og gav mer treffsikre søk, det samme gjaldt søkeordet anerkjennelse/ recognition. Aktuell litteratur er å finne i studiens litteraturliste.

3.2 Historien om sammekjønnbegjær

I sin bok «Queer theory- an introduction», skisserer Jagose (1996) sammekjønnbegjæri en historisk sammenheng. Man tenker at homoseksuell praksis alltid har eksistert og vært praktisert i mer eller mindre skjulte former. Fremveksten av kapitalismen og med den muligheten for lønnet arbeid, gjorde det mulig å leve i homoseksuelle forhold uten beskyttelsen av familien som den selvforsynte enhet den hadde vært. Begrepet homofili ble konstruert for å beskrive dette levesettet, og motsatsen i begrepsparet ble heterofili. Heterofili er følgelig ikke det opprinnelige utgangspunktet, men et resultat av at språk er makt. Den homofile frigjøringskampen hadde som mål at homofile skulle passe inn og bli akseptert.

Den lesbiske frigjøringen har en annen historie. Kjærlighet og tette bånd mellom kvinner var vanlig gjennom det 16 til 20 århundre, men ble senere patologisert. Å være feminist ble sammenstilt med å være lesbisk, dette for å skremme kvinner fra både feminisme og lesbisk praksis (Faderman, 1981). Lesbiske kvinner hadde mindre mulighet til å være selvstendige og forsørge seg selv. Bevegelsen ønsket at kjønn og ikke seksualitet skulle være deres viktigste identitetskategori, og orienterte seg derfor mer mot feminismekampen, og bort fra homofrigjøringskampen (Faderman, 1981).

Fra slutten av sekstiårene, vokste gaybevegelsen frem som en mer revolusjonær gruppe. De gikk hardt ut mot medikaliseringen av homofili, og ønsket å skape en gay identitet, ikke kun en gay seksuell identitet. I manifestet til Gay revolution party het det at «Gay revolution will produce a world in which all social and sensual relationships will be gay and in which homo- and heterosexuality will be incomprehensible terms” (Jagose, 1996, s. 42).

Både gay og lesbisk aktivisme ble etter hvert mindre radikale, og gikk fra å tenke frigjøring, til å tenke samfunn og rettigheter. Man ønsket å se på hvilke prosesser som gjenskaper og reproducerer identitetskategoriene. Dette dannet bakteppet for fenomenet Queer-teori som er nærmere beskrevet i kapittel 4.3.

3.3 Sammekjønnstiltrekning hos barn

Rollespill og utforskning av kjønnsroller oppleves naturlig for yngre barn og det er ikke uvanlig å huske at man har blitt tiltrukket av en av samme kjønn i tidlig alder (Ritch C. Savin-Williams, 2016). McClintock et. al (1996) fant sin pubertetsstudie at før pubertet, opplever barn sammekjønnstiltrekning som naturlig. LeVay (2016) mener at det at sammekjønnstiltrekning er relativt vanlig hos små barn, tyder på at det er påvirket av genetikk eller andre prenatale faktorer.

Enkelte studier har vist at barns rollespill og utforskning av kjønnsroller kan føre til at foreldre, i frykt for at barnet skal bli mobbet eller få et vanskelig liv, forsøker å undertrykke eller endre barnets uttrykk (Anthony R. D'Augelli et al., 2008; Kane, 2006).

3.4 Seksualitet og mangfold i planer og veiledere

Det er lite forskning å finne på barns tiltrekning til andre av samme kjønn og på barns forelskelse og seksualadferd. Levine (2002) setter dette i sammenheng med at eksisterer en motstand mot ideen om at barn er seksuelle vesener, og at det er etisk vanskelig å forske på barns seksualitet. I forbindelse med en økt bevissthet rundt temaene vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom, har regjeringen sett behov for styrking av forebyggende tiltak (Barne-, Likestillings- og Inkluderingsdepartementet, 2014; Prop.12.S (2016-2017), 2016). På bakgrunn av dette har både helsestasjon, barnehage, skolehelsetjeneste og skole fått oppdaterte retningslinjer for hvordan man skal ivareta og støtte barns seksualitet og seksuelle utvikling (Helsedirektoratet, 2017; Utdanningsdirektoratet, 2017, 2020). De nye retningslinjene innebærer blant annet at helsesykepleier skal ta opp temaer som omhandler kropp, seksualitet og mangfold regelmessig, med oppstart allerede fra toårsalderen. I barnehagene skal det jobbes med temaene kropp, følelser og respekt for egne og andres grenser (Utdanningsdirektoratet, 2017). I skolen skal folkehelse og livsmestring bakes inn i flere fag. Temaer som kropp, følelser, seksualitet, grenser, kjønnsidentitet, mangfold og respekt tas opp fra andre klasse og ut videregående skole (Utdanningsdirektoratet, 2020).

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten skal være et lett tilgjengelig og tilpasset lavterskeltilbud for barn og familier (Helsedirektoratet, 2017). Brukerne skal gis anledning til

å medvirke i utformingen av tjenesten. Når det kommer til kropp og seksualitet, skal helsesykepleier gi tilpasset informasjon, undervisning og tilbud om samtaler helt fra barnet er nyfødt. Helsesykepleier skal være bevisst på å bruke et kjønnsnøytralt språk og skal være oppmerksom på mulige bakenforliggende årsaker ved alle henvendelser fra barn og unge, deriblant usikkerhet om seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Elevene skal orienteres om og oppmuntres til å benytte muligheten for drop-in timer i skolehelsetjenesten (Helsedirektoratet, 2017).

Tiltakene som innført i helsestasjon, barnehage og skole (Helsedirektoratet, 2017; Utdanningsdirektoratet, 2017, 2020), kan bidra til å myndiggjøre barn og unge til grensesetting rundt egen kropp. Samtidig kan de være med å legge grunnlag for utvikling av god seksuell helse.

3.5 Skeive unges bruk av informasjons- og hjelpetjenester

Rapporten “Den eneste skeive i bygda” (Stubberud et al., 2018) beskriver ulikheter i norske kommuners tilbud til ikke- heterofile barn og unge. Funnene tyder på at skolehelsetjenesten ikke alltid oppleves som en relevant samarbeidspartner for unge som sliter. Studier fra USA og Australia indikerer at det samme preger tilbudet der (Graybill & Proctor, 2016; Johnston et al., 2015; Rasberry et al., 2015). Informantene til Stubberud et.al fortalte at de gjerne skulle brukt skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom mer, men de oppfattet disse som lite tilgjengelige og at helsesykepleiere manglet kunnskap på områder som kjønn og seksualitet. Skolens seksualundervisningen oppfattes i stor grad som heteronormativ (Stubberud et al., 2018; Upchurch et al., 2016). En artikkelgjennomgang utført av Graybill & Proctor (2016) understøtter informantenes opplevelse av et lavt kunnskapsnivå hos hjelperne. Den viser at LGBT som tema er sterkt underrepresentert i tidsskrifter for skolehelse- og rådgivningstjenester i Georgia, USA. I sin masteroppgave fra Iar Lien (2018) seks helsesykepleier beskrive sine erfaringer med gjennomføring av seksualundervisning. Helsesykepleierne oppgir at de ønsker å tematisere positive aspekter ved seksualitet, men at de opplever utfordringer knyttet til stor bredde i tematikk, og vanskeligheter med å komme igjennom alt. Samtidig forteller helsesykepleierne at de i stor grad lærer om ungdoms behov

fra elevene selv, gjennom problemstillinger de tar opp knyttet til seksualitet, når de oppsøker tjenesten.

Når det offentlige tilbudet ikke oppleves tilstrekkelig, søker ungdom informasjon i bøker, i filmer og på nett (DeHaan et al., 2013; Lassemo et al., 2018; Mitchell et al., 2014). De benytter nettsider av høy kvalitet men også datingsider, blogger og porno (Lassemo et al., 2018; Stubberud et al., 2018). Funn fra Stubberuds (2018) undersøkelse viste at noen av informantene hadde hatt uheldige erfaringer etter å ha møtt folk de ble kjent med gjennom nettsamfunn for seksuelle minoriteter. Et interessant funn var at få av informantene oppgav å ha vært i kontakt med skeive organisasjoner. Stubberud et al (2018) foreslo at dette kan ha sammenheng med at skeive organisasjoner ikke har lokallag på mindre steder i Norge. I en nasjonal amerikansk studie ble det funnet at unge skeive bruker alternative helsetjenester som akupunktur, massasje og urtemedisin i langt større grad enn sine heterofile jevnaldrende. Det ble stilt spørsmål om dette kan ha sammenheng med at unge skeive frykter stigmatisering i det tradisjonelle helsetilbudet, der de opplever lite kunnskap om LHBT- relaterte helsespørsmål (Upchurch et al., 2016).

Ung.no(www.ung.no) er et eksempel på en norsk spørreside av god kvalitet. Siden har mange henvendelser fra barn og unge med spørsmål om seksuell orientering. En analyse gjort av spørsmål stilt til Ung.no viser at en tredel av spørsmålene som stilles der, kommer inn under kategorien kropp, helse og identitet (Lassemo et al., 2018). Den høye andelen av spørsmål som stilles om kropp, helse og identitet på ung.no (Lassemo et al., 2018; ung.no, u.å.) kan tyde på at det er et udekket behov for helseinformasjon blant barn og unge i Norge.

Det er tegn til positive endringer for helse og informasjonstilbudet til ungdom. Regjeringen arbeider med å kvalitetssikre ungdommens tilgang til digitale helsetjenester, og har som mål å samordne, integrere og forenkle dagens tilbud av digitale tjenester til ungdom (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), 2016). Oslo kommune har gjennom totusentallet forsterket skolehelsetjenesten i videregående skoler. Gjennom PLIS- modellen har de fleste videregående skolene fått tilknyttet psykolog og økte stillingsprosenten til helsesykepleiere. (Olaisen et al., 2014; Oslo kommune, u.å.).

3.6 Skeiv ungdom, mobbing og psykisk helse

Norske undersøkelser viser at selv om det er små forskjeller i levekår mellom heterofile og LHB personer, har LHB personer noe høyere risiko for psykiske lidelser, selvmordstanker og selvmordsforsøk (Hegna, 2007; Malterud & Anderssen, 2014; Stokke et al., 2018). Studier fra USA, England og Danmark indikerer at det samme er tilfelle der (Goldbach et al., 2014; Graugaard et al., 2015; Irish et al., 2019; Liu & Mustanski, 2012). Personer som tilhører mer enn en minoritetsgruppe, interseksjonelle, rammes oftere av diskriminering og psykisk uhelse (Eggebo et al., 2018).

En holdningsundersøkelse gjort av Bufdir viser at det er økende grad av aksept for seksuelle minoriteter i Norge, og at yngre er mer positive enn eldre (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), 2017). Det ser ut til å gå riktig vei, men mobbing forekommer fortsatt. I sitt doktorgradsarbeid "Gay related name-calling among young adolescents" spurte Slåtten (2015) 14-15 åringer om bruk av homorelaterte kallenavn. Hun fant at 30% av jentene og 50% av guttene hadde brukt homorelaterte kallenavn i løpet av den siste uken. Kallenavnene ble brukt både mot personer de trodde var skeive, og personer de antok var streite, noe som kan være et uttrykk for at homorelaterte kallenavn ikke sier noe om hvordan de utsatte oppfattes. Like fullt kan det å høre homorelaterte kallenavn ha negativ påvirkning på barn og unge som selv kjenner på skeive følelser (Berg et al., 2015; Petrou & Lemke, 2018)

Elevundersøkelsen viser at mobbing generelt forekommer hyppigst på de laveste klassetrinnene (Utdanningsdirektoratet, 2019). Det skiller ikke i elevundersøkelsen på homorelaterte kallenavn og annen mobbing, men funnene i Slåtten's doktorgradsarbeid er muligens en indikasjon på at om forekomsten av mobbing generelt går ned, er forekomsten i bruk av homorelaterte kallenavn fortsatt høy.

Mobbing som risikofaktor for senere fysisk og psykisk uhelse er dokumentert i flere studier. Vanlige psykiske plager er depresjonsfølelse, angst og lav selvtillit, i tillegg til ensomhet og selvmordstanker. Fysiske plager tar ofte form av hodepine, magesmerter og søvnvansker (Fosse, 2006; Olweus & Breivik, 2014; Ttofi et al., 2011). Disse er alle vanlige plager for barn som oppsøker skolehelsetjenesten (Gammelsrud et al., 2017). Helseyskepleiere er godt kjent

med at barn og unge som oppsøker skolehelsetjenesten med tilsynelatende små, fysiske plager, kan ha mer alvorlige bekymringer som kommer frem når relasjonen er etablert (Moen, 2019). Depresjonsfølelse og søvnproblemer er regelmessige temaer når ungdommer oppsøker helsestasjon i ungdomsskolen, og helsestasjon bør være sensitiv for at bekymringer om seksualitet er en av flere mulige bakgrunnsårsaker (Helsedirektoratet, 2017).

Den amerikanske utviklingspsykologen Savin-Williams (2005/2009; 2001) har stilt spørsmål ved diskursen om at unge skeive har dårligere psykisk helse. Forskning fra Australia og USA viser at skeiv ungdom i dag er mindre opptatt av seksualitet som identitetsmarkør. I større grad enn i tidligere generasjoner, forventer skeive unge i dag å kunne leve vanlige liv uten risiko for stigmatisering på bakgrunn av seksuell orientering, identitet eller praksis (Clarke et al., 2018; Savin-Williams, 2005/2009). Norske tall viser at forekomst av mobbing generelt går kraftig ned i løpet av skoletiden, fra 8-9% i femte klasse til 3% i videregående skole (Utdanningsdirektoratet, 2019).

Minoritetsstressmodellen

I en metaanalyse fant Meyer at prevalensen av psykisk sykdom er høyere hos lesbiske, homofile og bifile enn hos heterofile. Han foreslo en minoritetsstressmodell for å forstå hvordan stigmatisering og fordommer kan skape stress og psykisk uhelse hos lesbiske, homofile og bifile (Meyer, 2003). Modellen er utledet av sosiologiske og sosiopsykologiske teorier, og Meyer peker på fire prosesser som kan føre til minoritetsstress hos skeive. Disse er:

- Opplevelse av fordomsfulle hendelser
- Forventninger om avvísning
- Internalisert homonegativitet, den skeive tar til seg og internaliserer samfunnets homofobe holdninger
- Å holde sin seksuelle orientering skjult

Minoritetsstatus kan også være assosiert med beskyttende ressurser. I en oversiktsartikkel over forskningslitteratur om rasisme som stressor blant afro-amerikanere, fant Clark(1999) at positiv mestring var vanlig forekommende. Flere internasjonale studier slår fast at sosial støtte, og spesielt familiestøtte er viktig for å forebygge internalisert homonegativitet og psykisk uhelse (McConnell et al., 2016; Rothman et al., 2012; Ryan et al., 2009; Snapp et al., 2015). Hershberger et al. (1995) fant i en studie av skeive unge, at familiestøtte og selvaksept beskyttet mot den negative påvirkningen det kan ha på psykisk helse å være utsatt for homonegative skjellsord, trusler og overgrep.

Senere tids forskning har tatt interesse for hva det er ved minoritetsstress som kan føre til depressivitet og suicidal tanker. Baams et al (2018) fant i en nederlandsk studie indikasjon for at følelsen av å være en byrde for andre spiller en viktig rolle i forholdet mellom minoritetsstress og depressive symptomer.

3.7 Hensikt og problemstilling

Til tross for at det eksisterer mye kunnskap om det å «komme ut», og om risikofaktorer ved det å være skeiv, er det lite å finne om selve oppdagelsesfasen. Hvor tidlig kjenner de unge på at de er annerledes, hvordan oppleves det og hva gjør de med det. Hensikten med studien var derfor å få økt kunnskap om skeive unge i perioden da de oppdaget at de har en seksuell orientering som bryter med normen.

Jeg ønsket å belyse temaet, som et bidrag til kunnskapsbasen om dagens unge skeive, slik at helsesykepleiere og andre som jobber tett med barn og unge skal kunne utvikle og tilpasse tjenesten i en retning som ungdommene etterspør og trenger. God seksuell helse starter tidlig.

Problemstillingen er:

«Hvordan opplever skeive unge perioden i livet der de blir klar over sin seksuelle orientering?»

3.8 Avgrensninger

Tanker om å være født med feil kjønn, kjønnsinkongruens, er nevnt av enkelte informanter, men er ikke behandlet som eget tema i denne studien.

Interseksjonalitet og de ekstra utfordringene som kan komme med å tilhøre to minoriteter nevnes som funn, men lar seg ikke behandle innenfor rammene for denne studien. Temaet er imidlertid grundig behandlet i Høibråtens masteroppgave (2018).

4 Teoretiske perspektiver

Flere teoretiske vinklinger ble utforsket for å sette funnene i et større perspektiv. Min opprinnelige undring var om man kan si noen noe generelt om perioden der unge mennesker blir klar over at de har en minoritetsseksuell orientering. Modeller for utvikling av seksuell identitet ble derfor studert og er beskrevet under. Da kodegruppene var analysert frem, ble det tydelig at viktigheten av å bli anerkjent og akseptert er fremtredende i informantenes historier. Anerkjennelse er et av behovene som er situert høyt oppe i Maslows behovspyramide (Mørch, 2021) . Det betraktes av Maslow som et utviklingsbehov. Forskeren oppfattet informantenes behov som mer grunnleggende. Det ble derfor lett etter teori som samsvarte mer med dette.

Videre søk brakte meg til sosialfilosofen Honneths (2008) anerkjennelsesteori som befinner seg i krysningspunktet mellom psykologi og filosofi. Honneth betrakter anerkjennelse som et menneskelig grunnvilkår. Han beskriver hvordan mennesker har behov for å bli anerkjent på flere nivåer. Hans anerkjennelsesbegrep synes å dekke en videre forståelse som spenner over flere nivåer i Maslows behovspyramide: trygghetsbehov, sosiale behov og behov for anerkjennelse.

Den er tungt tilgjengelig, og jeg har derfor måttet lese bredt om hvordan andre har tolket tekstene hans. Anerkjennelsesteorien blir ikke kritisert eller diskutert i oppgaven, men kun brukt som en teoretisk støtte for anerkjennelse som et menneskelig grunnvilkår. Teorien er gjort mer tilgjengelig ved å bli satt sammen med temaer fra utviklingspsykologi, særlig hva som skal til for å utvikle en god selvfølelse. I tillegg nevnte teorier, har jeg valgt å se på enkelte nøkkelbegreper i Queer-teori som kunne gjenfinnes i informantenes historier.

4.1 Modell for utvikling av seksuell identitet

Homoseksualitet ble fjernet som psykiatrisk diagnose fra The American Psychiatric association sin diagnosemanual i 1973 (Drescher, 2015), og i Norge i 1977(Foreningen FRI, 2018). Først i 1990 ble det tatt ut av WHO sin offisielle diagnosehåndbok, ICD (Hofgaard, 2010). Uten patologi som referansepunkt ble det et vakuum i teorier om seksuell orientering

og forskere forsøkte å fylle tomrommet med mer positive og normaliserende teorier (Edwards & Brooks, 1999). De utformet «komme ut» modeller, som hadde det til felles at de antok en stegvis skeiv identitetsutvikling fra at man ikke er klar over sin seksuelle identitet, gjennom forvirring til stolthet og syntese (Ritch C. Savin-Williams & Cohen, 2015).

En av de mest siterte stegvise, lineære modellene for homoseksuell identitetsutvikling er "Homosexual Identity formation", senere omdøpt til «Sexual orientation identity formation», oversatt til norsk av forfatter: «Minoritetsseksuell identitetsutvikling» (V. C. Cass, 1979). Modellen ble utviklet av psykologen Vivienne Cass (1979) og er basert på samtaler hun hadde med lesbiske og homofile klienter i terapirommet.

Cass (1979) sier at alle mennesker går gjennom stadier i en gitt rekkefølge for å oppnå seksuell egenidentitet og et integrert selv. Hun baserer modellen på to antagelser, at identitet oppnås gjennom en utviklingsprosess, og at stabilitet og endring i adferd oppstår i interaksjon mellom individet og omgivelsene. Modellen skisserer at seksuell identitet utvikles i et sett stadier i kronologisk rekkefølge. Stadiene Cass beskriver er: forstadium, forvirring, sammenligning, toleranse, aksept, stolthet og syntese (V. Cass, 1996; 1979; 1984). Cass presiserer at denne måten å se på seksuell orientering og identitetsutvikling på er spesifikk for vestlig kultur, og at de samme begrepene ikke nødvendigvis eksisterer i andre sosiokulturelle sammenhenger (1996; V. C. Cass, 1979; 1984; Kenneady & Oswalt, 2014).

Cass sin modell har siden blitt kritisert av blant andre Savin- Williams (2005/2009) for å tegne et bilde av skeive som lidende og hjelpetrequende. Han begrunner det med at modellen er utarbeidet på bakgrunn av hennes erfaringer fra terapirommet, og at utvalget derved ikke er representativt for alle skeive.

Med fremveksten av sosiale medier og større åpenhet omkring variasjon i seksualitet, har det vært mulig å rekruttere et bredere, mer representativt utvalg av unge skeive til forskning. Utover 2000- tallet har det kommet forskning som tar til orde for en større variasjon i utviklingen av seksuell identitet, både når det gjelder innhold, tidspunkt og rekkefølge. Det tas høyde for at ikke alle som kaller seg skeive, er utelukkende skeive, og ikke alle som kaller seg heterofile er utelukkende heterofile. Seksuell identitet inkorporerer

flere aspekter av seksualitet, som seksuell tiltrekning, adferd, verdier og forhold (Clarke et al., 2018; Maguen et al., 2002; Morgan, 2013; Ritch C. Savin-Williams & Cohen, 2015).

Basert på disse nyere funnene om skeives seksuelle utvikling har Savin- Williams (2018) foreslått utviklingsmodellen «Differential Development trajectories» oversatt av forfatter til «Differensierte utviklingsløp» eller «DU». Modellen skisserer at unge skeive navigerer fra sine første erfaringer med sammekjønnstiltrekning til selvaksept, uttrykk og integrering av seksualiteten. I prosessen kan man gjenkjenne ulike milepæler, men til forskjell fra stadieteoriene, tenker man at hver enkelt følger sin unike utviklingsbane og når milepæler til ulik tid og i ulik rekkefølge.

Savin- Williams' milepæler er (ikke nødvendigvis i denne rekkefølgen):

Å føle seg annerledes (Feeling different)

Tidlig forskning på skeive viser at en stor andel følte seg annerledes allerede som barn. I senere forskning har det ikke vært vanlig å spørre om dette, det er derfor usikkert om det gjelder dagens kohort av barn og unge. Unge rapporterer tiltrekning til samme kjønn fra tidlig barndom til opp i tjuårene. Før puberteten oppleves dette naturlig og uproblematisk, men når puberteten setter inn, blir følelsene sterkere og det blir tydelig at dette handler om noe annet enn vennskap (LeVay, 2016, Kapittel 6; McClintock & Herdt, 1996). Noen skeive føler seg annerledes fordi de opplever å ha et uttrykk eller en adferd som er utypisk for sitt kjønn. Studier fra ulike kulturer har vist en sannsynlig sammenheng mellom opplevelse av å ha et utypisk kjønnsuttrykk, og senere sammekjønnstiltrekning (Lippa & Tan, 2001; Stief, 2017), men Savin- Williams (2005/2009) presiserer at det kan være ulikt syn på hva som er sett på som kjønnsatypisk i vesten og andre kulturer og at ikke alle skeive er kjønnsatypiske. Skeive jenter kan være feminine, og skeive gutter maskuline (Rieger et al., 2008; Ritch C. Savin-Williams et al., 2012).

Seksualadferd (Sexual behaviour)

Tidspunkt for første erfaring med sammekjønnsseksuelle aktiviteter, forekommer for gutter rett etter oppstart av puberteten og for jenter noe senere (Savin-Williams, 2005/2009).

Tidspunktet er nesten identisk med heteroseksuelle ungdommers første seksuelle erfaring

(Smiler, 2016). Oppstart med seksuell aktivitet kan være før, samtidig med eller etter man har blitt klar over sin seksuelle orientering. Nåtidens unge har oftest sin første seksuelle erfaring *etter* de har kommet ut for seg selv. De fleste skeive unge eksperimenterer seksuelt med personer av motsatt kjønn, vanligvis før de har sex med en av samme kjønn (Diamond & Savin-Williams, 2009; Savin-Williams, 2005/2009), men jo tidligere man identifiserer seg som skeiv, jo mer sannsynlig er det at man kun har sammekjønnssex (Drasin et al., 2008).

Komme ut for seg selv (Self identification)

De fleste skeive husker, med skrekk eller glede når det gikk opp for dem at de var skeive. For jenter starter prosessen med å komme ut for seg selv noe senere, men kan gå fort, ned mot få dager. For gutter kan det ta flere år (Maguen et al., 2002).

Rundt halvparten av skeive gutter går gjennom en biseksuell fase. I en fersk studie oppgir informantene grunner som at man lettere blir akseptert om man ikke er helt homoseksuell, og at man ønsker seg en fremtid med kone og barn (Ritch C. Savin-Williams, 2016; Semon et al., 2017). Biseksuell ungdom har ofte brukt lenger tid på å nå milepæler, antagelig på grunn av kompleksiteten i å forstå og integrere tiltrekning til både samme- og motsatt kjønn (Calzo et al., 2011; Maguen et al., 2002). Calzo et al. (2011) foreslår at den nyere tids større aksept for biseksualitet som en stabil identitet, kan føre til at flere identifiserer seg som biseksuelle, i stedet for å først velge hetero- eller homofil.

Flere trender viser seg i nyere forskning på skeiv ungdom. Kohorten av ungdom fra rundt tusenårsskiftet forhandler flere identiteter (Vaccaro, 2009). I økende grad nekter de å bli satt i tradisjonelle kategorier for seksualitet, eller de skaper nye begreper for seksualitet og kjønn, som panseksuell, homoromantisk og flytende. Begrunnelser kan være at kategoriene ikke passer, at de oppleves undertrykkende og stigmatiserende eller at de ikke ønsker å bli definert ut fra seksuell orientering (Walton et al., 2016). Noen ønsker rett og slett ingen merkelapp på sin seksualitet, da det oppleves som et kunstig skille mellom dem og deres streite venner (Diamond, 2008; R. C. Savin-Williams, 2014, s. 5–20). En ny kategori av unge som definerer seg som «mostly straight» har blitt synlig i senere tid (Ritch C. Savin-Williams, 2017; Ritch C. Savin-Williams & Vrangalova, 2013). De anser seg hovedsakelig som heterofile, men praktiserer også en liten grad av sammekjønnsseksualitet. En annen trend er

unge, spesielt kvinner som beskriver sin seksuelle orientering som flytende, og har opplevd endringer i seksuell identitet, adferd og tiltrekning fra barndommen og oppover (Floyd & Bakeman, 2006; Ritch C. Savin-Williams et al., 2012).

Komme ut for andre (Disclosure)

De fleste kommer ut til omgivelsene flere år etter at de har kommet ut for seg selv, og kun etter en grundig vurdering av hvem man føler seg mest trygg på, når man skal si det og hvordan. Gjennomsnittsalder for å komme ut har gått ned, og er nå ifølge tilgjengelig litteratur rundt 17 år (Calzo et al., 2011; Drasin et al., 2008; Floyd & Bakeman, 2006; Maguen et al., 2002). Etnisitet, geografi og religiøs tilknytning er eksempler på faktorer som kan innvirke på valget om å komme ut. Det samme er frykt for at man skal ta feil eller bli utstøtt. Undersøkelser viser imidlertid at de aller fleste opplever nøytral eller positiv respons når de kommer ut (Samarova et al., 2014; Ritch C. Savin-Williams, 2001).

I økende grad velger unge skeive å komme ut ved å åpenlyst date en av samme kjønn (Savin-Williams, 2005/2009, Kapittel 8). For noen, vil religiøs eller kulturell bakgrunn gjøre prisen ved å komme ut for høy, da det er en reell risiko for utstøtelse fra familie og viktige nettverk (Barnes & Meyer, 2012; Dubé & Savin-Williams, 1999; Fisher et al., 2014). Selv med begrenset empiri, mener de fleste utviklingspsykologer at når det er gjort på en god måte, er det å komme ut både helsefremmende og stressreducerende (Juster et al., 2013; Legate et al., 2012).

Selvaksept og syntese (Self acceptance and synthesis)

Det er lite forskning på selvaksept og syntese hos skeive unge. De som oppnår dette, vil se på sin seksuelle orientering som kun en av mange aspekter ved seg selv. Dagens unge skeive er like fornøyde med livene sine som heterofil ungdom. Mindre enn ti prosent uttrykker ønske om å være heterofil. Seksuell orientering alene har ingen sterk eller direkte korrelasjon til livskvalitet, selvtillit eller tilfredshet med livet (Becker et al., 2014; Bostwick et al., 2014; Diamond & Lucas, 2004; Juster et al., 2013; Savin-Williams, 2005/2009, Kapittel 8). Dagens skeive har vokst opp i samfunn som er preget av større aksept for seksuelt mangfold (Clements & Field, 2014; Taylor, 2013), og mange ser på seg selv som like normale som sine streite venner (Ritch C. Savin-Williams, 2016).

Grunnlagsforståelsen til Savin- Williams er at skeiv ungdom:

1. At skeiv ungdom først og fremst er ungdom, og er mer lik enn ulik annen ungdom.
2. At skeiv seksualitet kan være biologisk betinget og/ eller være et resultat av sosialisering, som igjen påvirkes av sosioøkonomisk status, etnisitet, geografi, religion, kjønn og kohort.
3. At skeive unge er forskjellige fra hverandre
4. At skeive unge er eksepsjonelle. Uavhengig av forskning er hver person et unntak fra forutbestemte kategorier og nåværende kunnskap.

4.2 Anerkjennelsesteori og utviklingspsykologi

Sosialfilosofen Honneth tar i sin teori om anerkjennelse utgangspunkt i at behovet for anerkjennelse er et menneskelig grunnvilkår, og en forutsetning for en vellykket identitetsutvikling: «(...) mennesket er avhengig av å erfare anerkjennelse for å kunne være menneske» (Honneth, 2008, s. 145). Han beskriver tre ulike anerkjennelsesformer, kjærlighet, rettigheter og solidaritet. Anerkjennelsen erfares i ulike sfærer, og for å leve et godt liv er det viktig å oppleve anerkjennelse i alle sfærene. Honneth sier at anerkjennelse gir mulighet for ulike former for selvforståelse: selvtillit oppnås gjennom erfaring av kjærlighet, selvrespekt igjennom erfaringen av rettslig anerkjennelse og selvverdsettelse gjennom erfaring av solidaritet (Honneth, 2008, s. 181). Selvtillit kan for eksempel handle om muligheten eller kapasiteten til å uttrykke egne ønsker og behov.

De tre anerkjennelsesformene erfares i ulike sosiale fellesskap.

Anerkjennelsesformen *kjærlighet* kan erfares i den private sfæren, i familien eller i andre nære forhold som vennskap og kjærlighetsforhold (Honneth, 2008). Denne anerkjennelsesformen er ifølge Honneth en forutsetning for å kunne etablere gode relasjoner til andre seinere i livet, men også for at man skal kunne erfare andre anerkjennelsesformer som anerkjennende. Kjærligheten barnet møter i familien danner grunnlag for selvtillit og evnen til å samhandle, inngå i relasjoner og «delta autonomt i det offentlige liv» (Honneth, 2008, Kapittel 5).

Anerkjennelsesformen *rettigheter* erfares i den offentlige og juridiske sfæren og innebærer at vi anerkjennes som «moralsk tilregnelig i samme grad som de andre samfunnsmedlemmene» (Hasle, 2020, s. 71). Opp gjennom historien har ulike grupper kjempet for å bli anerkjent og likestilt i samfunnet. Honneth mener all anerkjennelse i bunn og grunn oppnås gjennom kamp, den vokser ikke frem av seg selv. I kampen formes bevisstheten hos en selv, men også hos dem man søker anerkjennelse fra.

Anerkjennelsesformen *solidaritet* erfares ved en opplevelse av å bli sett og respektert i det større sosiale fellesskapet på bakgrunn av hvem vi er, hvilke egenskaper vi har og hvordan vi bidrar inn i det større eller mindre fellesskapet vi deltar i (Hasle, 2020) Det kan være gjennom ulike former for aktivt medborgerskap, arbeid, politikk, religion, frivillighet eller annet.

Motsatsen til anerkjennelse er ringeakt eller krenkelse. Krenkelsene kan være direkte, men også indirekte, gjennom fravær av anerkjennelse (Honneth & Willig, 2003). Å ikke bli sett; å ikke bli møtt; å ikke oppleve seg selv som anerkjennelsesverdige er noe mennesker kan erfare både som individuelt og som gruppe. Slike erfaringer ligger ifølge Honneth & Wiig (2003, s. 18) til grunn for alle anerkjennelseskamper som kjempes både av enkeltindivider og grupper. I den private sfæren kan krenkelser skje direkte ved fysiske overgrep og indirekte ved bevisstheten om at man ikke blir anerkjent. Med dagens kunnskap om psykiske vold som minst like skadelig som fysiske, kan man nok legge til psykiske vold som en direkte form for krenkelse som kan forekomme i nære relasjoner.

Honneths anerkjennelsesteori er utviklet uten et eget empirisk grunnlag. Det kan derfor være nyttig med en kontekstualisering, der man også bruker annen teori for å tolke materialet. Ideen om anerkjennelse som et menneskelig grunnvilkår synes å ha mye felles med moderne utviklingspsykologi. I boken sin bok om selvfølelsen gjør Guro Øiestad (2011) rede for hvordan selvfølelsen, som er grunnlaget for en robust psyke utvikles gjennom at barnets følelser blir validert av nære voksne. Validering skjer ved at voksne toner seg inn på barnets følelser, først affektivt, og senere gjennom språket. God selvfølelse er ifølge Øiestad

å «kjenne seg verdig med andre, slik at vi tør å ta plass» (2011, s. 23). «Bygging av selvfølelse innebærer anerkjennelse av alle sider ved barnet» (Øiestad, 2011, s. 30) også gjelder når barnets interesser eller engasjement går i en annen retning enn den voksnes. Tenårene er en ny periode med rivende utvikling, nå er fokuset enda mer på autonomi, men foreldrene er fortsatt viktige som trygg base og som sparringpartnere. I denne perioden er det viktig at foreldre er varme og myndige, og viser tenåringen radikal aksept. Radikal aksept innebærer en gjennomgripende evne til å lytte til og akseptere ikke bare de sidene man liker, men også de sidene man finner vanskelige å akseptere (Øiestad, 2011, Kapittel 12).

Grunnmuren for selvfølelsen dannes i de første leveårene, men den påvirkes og utvikles hele livet. Anerkjennende relasjoner styrker oss og gjør oss trygge, mens devaluerende relasjoner, mobbing og maktmisbruk kan virke ødeleggende på selvfølelsen. En utrygg selvfølelse gjør det vanskelig å delta sosialt. Frykten for å bli avvist kan føre til at man blir overdrevent selvkritisk og trekker seg tilbake i skam, eller at man blir ekstra dominerende for å dekke over usikkerheten. Noen kan bli selvutslettende i forsøket på å bli likt (*Hva er selvfølelse?*, 2021).

4.3 Queer- teori

Queer er det engelske ordet for skeiv. Det brukes som en samlebetegnelse for personer som ikke ønsker å bli plassert i en bestemt identitetskategori basert på hvilken seksuell orientering har eller kjønn de tilhører.

Queer- teori (queerteori/ queer theory/Skeiv- teori) er en samlebetegnelse for teorier som oppstod på nittitallet, som en reaksjon på etablert kjønnsforskning, feministiske studier og lesbiske- og homoseksuelle studier. De har til felles at de utforsker og problematiserer forståelsen og begrepsbruken knyttet til kjønn og seksualitet (Butler, 1993; Kjelen, 2020; Kristiansen, 2014). Teoriene er inspirert av filosofen Foucault, spesielt første bind av hans trebindsverk «Seksualitetens historie», utgitt i 1978. Foucault snakker om seksualitet som en sosialt konstruert og regulert størrelse, med iboende mulighet for makt, kunnskap og nytelse. Han sier at makt skaper kunnskap og språk, som igjen skaper vår følelse av oss selv og andre og de begrensninger vi setter for egen adferd. Fenomenet kjønn, blir konstituert

ved å bli snakket om, det er ikke en objektiv størrelse som er å finne ute i verden. (Butler, 2011; Foucault, 1980; Vera & Foucault, 1979).

Queer Theory (QT) is both theory and political action. Definition is impossible, but QT can be summarised as exploring the oppressive power of dominant norms, particularly those relating to sexuality, and the immiseration they cause to those who cannot, or do not wish to, live according to those norms. In analysing the power of 'the normal', QT contributes to a politics and ethics of difference. It challenges dominant norms, especially those of sexuality». (University Library University of Illinois California, 2019).

I de siste årene har det blitt økt oppmerksomhet rundt tanker og begreper fra queer-teori. Under beskrives tre begreper fra queer-teori, som ligger til grunn for mye av informasjonsmateriellet som blant annet Rosa kompetanse (Foreningen FRI., 2018) bruker når de underviser i skolene i dag. Dette er begreper man også kjenner igjen fra skeiv politisk aktivisme.

Skepsis til identitetskategorier

Queer- teori problematiserer tradisjonell inndeling i kategorier for kjønn og seksualitet (lesbisk, homofil, trans) som betraktes som begrensende og disiplinerende. Kategoriene forstås som mer flytende, fragmenterte og dynamiske, som sosiale konstruksjoner, mer enn biologiske fenomen. (Bjørby, 2001).

Heteronormativitet

Teorien kritiserer samfunnets heteronormativitet, der monogamt samliv betraktes som normalen, mens andre former for seksualitet og samliv sees som avvik. Queer- teori anerkjenner ikke heteroseksualitet som noe naturlig og selvsinnlysende (Jagose, 1996; Kulick, 1996). Heteronormativitet defineres som «kulturelle forestillinger, normer, institusjoner og strukturer som opprettholder heteroseksualitet som noe enhetlig, naturlig og altomfattende» (Kristiansen, 2014). Uttrykket refererer til den sosiale normen og institusjonaliserte antagelsen om at alle er heterofile og kjønnsbinære (Almås & Jessen,

2020). Queerteoretikere mener at det er et konformitetspress, en homonormativitet innad i de skeive miljøene og at homofile som velger tradisjonelle levesett med familie og barn, aksepterer og tilpasser seg det heteronorme (Kristiansen, 2014). Selv om Queer- teori i stor grad har vært assosiert med temaet homofili/lesbisk, befatter queerteoretikere seg også med temaer som transvestisme, og kjønnsambivalens og kjønnsbekreftende kirurgi, og stiller spørsmål ved tilsynelatende uproblematisk termer som mann og kvinne (Jagose, 1996).

Performativitet

Et viktig begrep innen queer- teori er performativitet. Judith Butler (2011) skrev i 1990 en av de viktigste bidragene til queer- teori, der hun argumenterer for at kjønn er noe man gjør, ikke noe man har. Kjønn og seksualitet blir til ved performative handlinger. De kjønns- og seksualitetshandlingene som gjenkjennes innenfor det heteronorme tokjønnsystemet, blir forstått og reproduisert. De andre ses på som avvik. Ideen om performativitet åpner imidlertid for endring. Ved å endre på de performative handlingene kan man snu på- og undergrave tokjønnsystemet og derved bryte med modellen (Eggebo et al., 2015).

Queer- teori er kjent for å være tungt tilgjengelig, og er ofte gjenstand for dypt filosofiske drøftinger. Jagose (1996) beskriver at selv det å forsøke å forklare teorien som en akademisk disiplin, fører til en ikke ønsket definering:

Given this situation, it seems counter intuitive, even futile to produce an introductory account of the queer phenomenon. For part of queers political clout, part of its political efficacy, depends on its resistance to definition, and the way in which it refuses to stake its claim, since the more it verges on becoming a normative academic discipline, the less queer theory can possibly be. (Jagose, 1996, s. 1)

I studien ønsket jeg å undersøke om tanker og ideer fra queer- teori kunne gjenfinnes i informantenes fortellinger.

5 Forskningsmetode og design

Studien utforsker hvordan ungdommene beskriver perioden i sitt liv der de ble klar over sin seksuelle orientering. Kvalitativ metode egner seg der man ønsker å «få vite mer om menneskelige egenskaper som erfaringer, opplevelser, tanker, forventninger, motiver og holdninger» (Malterud, 2017, s. 31). Malterud (2017) beskriver videre at metoden egner seg der man ikke på forhånd kan anta relevante svaralternativer. Med kvalitativ metode oppdager man ofte i prosessen at forholdene ikke er helt slik man hadde tenkt. Man må være forberedt på å justere eget prosjekt, ideer og fremgangsmåter i møte med feltet. Det kan være hensiktsmessig å legge datasamlingen tidlig i prosjektet, og justere bruk av teori etter hva som fremkommer i empirien (Tjora, 2017a, s. 15).

En tykk beskrivelse av ungdommenes opplevelse var ønskelig. Med dette som utgangspunkt valgte jeg et kvalitativt design med semistrukturerte dybdeintervjuer som datasamlingsmetode. En til en intervjuer egner seg særlig, ifølge Johannessen et.al (2016, Kapittel 9) der man ønsker fylldige og detaljerte beskrivelser av informanternes forståelse, følelser og erfaringer, og der temaet er intimt og personlig.

Det var ventet at min bakgrunn med mange år som helsesykepleier i ungdoms- og videregående skole ville være en fordel når man skal intervju ungdommer. Som helsesykepleier for ungdom er en av de vanligste arbeidsoppgaver støttesamtaler med elever som har en eller annen type helseutfordring, svært ofte av psykisk art. Relasjonsbygging er helt essensielt. I en intervjusituasjon var det imidlertid viktig å være oppmerksom på å ikke invitere til en relasjon som kunne skape forventninger hos informanten om videre oppfølging.

Informantenes åpenhet i intervjuene gjorde sterkt inntrykk. Det videre arbeidet med materialet førte til en dypere forståelse og en ydmykhet og takknemlighet til de flotte menneskene som bidro med sin historie.

5.1 Utvalg

I kvalitativ forskning ønsker man å få rikest mulig kunnskap om fenomenet det forskes på. Det er derfor hensiktsmessig å foreta et strategisk utvalg av informanter, det vil si informanter som kan noe om temaet (Johannessen et al., 2016). Jeg ønsket å rekruttere åtte til tolv unge mennesker som hadde erfaring med å bryte med normen for seksuell orientering. Det var ønskelig at de var over 16 år, slik at de kunne samtykke selv til deltagelse, samtidig satte jeg en øvre grense på 25 da jeg antok at kortere historisk avstand ville sikre bedre og mer detaljert hukommelse om den tidlige ungdomstiden. Om mulig ville jeg rekruttere informanter med maksimal variasjon (Johannessen et al., 2016) både fra bygd og by, fra alle kjønn og gjerne med ulik etnisk bakgrunn. Bakgrunnen for dette var en antagelse om at det kan være ulikheter i erfaring basert på disse kriteriene, og at stor variasjon ville sikre fyldestgørende informasjon om temaet. Variasjonsbredde gir mulighet for å beskrive flere nyanser av et fenomen (Malterud, 2017, s. 59).

Informantene i denne studien består av åtte skeive ungdommer, som på intervjuetidspunktet var i alderen 19 til 23 år og bosatt i Oslo eller tilstøtende kommuner. Tre av informantene er født og oppvokst i tettsteder eller småbyer i andre deler av landet. En av informantene er andregenerasjons innvandrer, med begge foreldre fra andre europeiske land og en er adoptert fra annen verdensdel. Tre av informantene har fullført videregående skole, og er i jobb. En er lærling, to har fullført høyere utdanning og to er studenter.

<i>Informant</i>	<i>Kjønn</i>	<i>Fødselsår</i>	<i>Oppvokst</i>	<i>Utdanning</i>
<i>Ji1</i>	Jente	1998	Småby	Student
<i>Gi2</i>	Gutt	2000	Tettsted	Lærling
<i>Gi3</i>	Gutt	1998	Tettsted	Bachelor, i arbeid
<i>Gi4</i>	Gutt	1996	Tettsted	VGS, i arbeid
<i>Ji5</i>	Jente	1999	Småby	VGS, i arbeid
<i>Ji6</i>	Jente	1999	Storby	Student
<i>Gi7</i>	Gutt	1996	Storby	VGS, i arbeid
<i>Ji8</i>	Jente	1998	Småby	Bachelor

5.1.1 Rekruttering

Å rekruttere deltakere til en studie om noe så intimt som seksualitet og seksuell orientering viste seg etter hvert å være overraskende lett. Jeg startet med å sende epost og meldinger via Facebook med informasjon om oppgaven til skeive organisasjoner og støttegrupper i Osloområdet, samt kontaktpersonene til to ulike bygde- PRIDE. Noen brukte flere måneder på å svare, andre svarte aldri. De som svarte, hadde policy på å ikke rekruttere informanter blant sine medlemmer/brukere. Jeg fikk ingen forklaring på hvorfor, men antar at man ønsker å unngå at medlemmer føler seg presset til å delta ved at de blir spurt av ressurspersoner i gruppen.

Jeg endret da strategi og bad unge bekjente om hjelp til rekruttering av personer fra deres nettverk. Tanken var at det ville øke sjansen for å få informanter, om de ble kontaktet av noen de kjenner. Bekjente fra ulike deler av landet skaffet på denne måten fire informanter fra sine nettverk. En femte ble rekruttert ved snøballmetoden. Fordelen med snøballmetoden er at det kan være den eneste måten å finne informanter i mer "skjulte" populasjoner. Ulempen, er at ved å benytte seg av et tilgjengelighetsutvalg, kan resultatet bli en nettverksstudie (Biernacki & Waldorf, 1981, s. 141–163). Kun en person ble rekruttert med snøballmetoden. De andre syv ble rekruttert fra flere ulike miljøer og med stor variasjonsbredde når det kommer til oppvekststed, noe som var ønskelig ut fra antagelsen om at det kunne være forskjell på blant annet by og bygd (Malterud, 2017, s. 59).

Et familiemedlem orienterte meg om en facebookside kalt «Skeiv 13-25». Man må selv være medlem i gruppen for å poste innlegg, og igjen fikk jeg hjelp fra nettverket med å legge ut en forespørsel på mine vegne. Gjennom dette innlegget fikk jeg ytterligere 11 interesserte, hvorav flere bodde på helt andre kanter av landet.

Alle ble kontaktet, og avtale ble satt opp med de tre første som kunne møtes i Oslo eller Akershus. De øvrige ble satt på reserveliste. En av de som først meldte seg, trakk seg og gjorde derved plass til den første på ventelista. Kommunikasjon med informantene gikk via Messenger, mens intervjuene ble foretatt ansikt til ansikt på ulike skoler og på en helsestasjon i Oslo.

5.1.2 Datasamling

Semistrukturerte dybdeintervjuer ble valgt som datasamlingsmetode, og Tjoras (2017a) anbefalinger for intervjuing i praksis ble fulgt under planlegge og gjennomføre intervjuene. I dybdeintervjuer kan man få tak i informantens opplevelser, samt hvordan hun reflekterer over disse. Man bruker god tid, og søker å opparbeide en tillit som muliggjør samtale om temaer som oppfattes som mer personlige eller følsomme.

Den åpne formen kan gjøre at informanten bringer inn temaer som ikke var med i intervjuguiden, og mye av den utforskende kreative forskningen foregår da under selve intervjuet. Dette øker arbeidsmengden for både forsker og informant under intervjuet, og for forsker i etterkant, da materialet må innsnevres og avgrenses under og etter datainnsamlingen (Tjora, 2017a).

Jeg ønsket om mulig å intervju informanter fra andre deler av landet via en chatløsning. Dette kunne lettet arbeidet med å skaffe informanter, da jeg kunne rekruttert fra hele landet. Et bredt nedslagsfelt ville også gitt en god spredning i ungdommenes bakgrunn. Unge mennesker er ofte veldig komfortable med denne måten å kommunisere på, det gjør det mindre truende når man ikke sitter ansikt til ansikt. En ekstra bonus er at intervjuene da er ferdig transkriberte ved intervjuets slutt (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 178).

Dette viste seg å ikke være helt enkelt. Det ble mange telefonsamtaler og mailer med personvernombud og IT seksjonen i VID for å finne en chatmetode som kunne ivareta anonymiteten til informantene på riktig nivå. Jeg opplevde at det var liten erfaring med denne måten å intervju på. Informasjonssikkerhetsrådgiver ved Universitetet i Oslo ble koblet på, han gikk god for bruk av appen Whatsapp for chat, og anbefalte i tillegg en løsning via Universitetet i Oslo, kalt TSD eller «Service for sensitive data». Den ville imidlertid medført økonomiske kostnader som ikke står i forhold til prosjektets størrelse. Underveis i dette arbeidet foreslo veileder at jeg i første omgang kunne sende inn NSD søknad kun med tanke på ansikt til ansikt intervjuer (NSD, u.å.). Om jeg ikke fikk inn tilstrekkelig materiale på denne måten, kunne jeg senere sende inn endringssøknad.

Intervjuene ble foretatt i januar og februar 2020, akkurat i tide før landet ble stengt ned i forbindelse med Covid-19 pandemien. Lydopptakene ble transkribert umiddelbart etter

intervjuene. Etter åtte intervjuer fra nærområdet, satt jeg igjen med ni timer opptak og 110 transkriberte sider. Bruk av chat ble derfor ikke nødvendig. Som en kuriositet førte den påfølgende pandemien til at bruken av digitale kommunikasjonsflater fikk et kraftig oppsving. Man kan anta at studenter som ønsker å ta i bruk slike metoder fra nå av, vil få en langt lettere vei gjennom NSD søknaden.

5.2 Intervjuer og intervjukontekst

Intervjuene ble gjennomført i januar og februar 2020 på helsesykepleierkontorer ved to helsestasjoner og en videregående skole, samt på grupperom ved to ulike høyskoler i Oslo. Sted og tid ble valgt ut det som passet for informantene. Intervjuene ble tatt opp med lydopptaker, og hadde en varighet på 40 til 80 minutter. På forhånd hadde jeg utarbeidet en intervjuguide (Vedlegg 2). Møtene startet med prat innledende hilsen og «ufarlig» samtale om hvordan det var å finne frem til intervjulokalet, og hvor man kom fra akkurat nå.

Deretter informerte jeg om studien og studiens hensikt muntlig. De fikk lese gjennom informasjonsskrivet og underskrev der og da. Jeg avklarte hvordan ungdommene ønsket å omtales og benevne sin seksuelle orientering. Informantene ønsket å benevnes med kjønn de ble tildelt ved fødsel. Enkelte av informantene har hatt tanker om at de kan ha et annet kjønn, men på intervjutidspunktet var alle komfortable med å bli kalt hun eller han. Hun og han er derfor valgt i stedet for det kjønnsnøytrale hen. Skeiv er en norsk oversettelse av det engelske begrepet queer. Mange bruker "skeiv" som et synonym til LHBT. I tillegg brukes det i en videre forstand, som en kritikk av samfunnets heteronormativitet.

Informantene bekreftet at de var komfortable med dette begrepet om egen seksuelle orientering, og ordet skeiv brukes derfor om alle former for seksuell orientering i oppgaven.

I de første intervjuene holdt jeg meg tett opp til intervjuguiden (Vedlegg 2), dette var uvant og gjorde samtalen litt oppstykket. Underveis endret jeg litt på spørsmålene, både ut fra hvordan de tidligere ble besvart, men også fordi jeg ble mer komfortabel med rollen. Min lange erfaring med støttesamtaler var både en fordel og en ulempe. Jeg holdt meg ikke alltid til temaene jeg hadde bestemt meg for, og spurte mange utdypende spørsmål. Dette var antagelig en direkte årsak til at jeg ble sittende med veldig mye materiale å transkribere og kode. Jeg trøster meg med at Kvale og Brinkmann (2015, s. 190) sier at «et godt kvalitativt

intervju som regel rommer stor spontanitet, og at ikke alt kan være planlagt». Det første refleksjonsspørsmålet var «kan du beskrive den perioden i ditt liv da du oppdaget at du var skeiv». De fleste informantene svarte utfyllende, og gjerne kronologisk på dette, kun oppmuntret av smil og nikk, og avbrutt av oppklarende spørsmål fra intervjuer. Enkelte informanter trengte flere spørsmål og bekreftelse på at de svarte på det som ble spurt om. Intervjuene ble avrundet med å sjekke ut om informanten ønsket å tilføye noe. Etter intervjuet, da lydopptakeren var slått av, pratet vi litt om veien videre, før jeg takket for tiden, og vi tok farvel.

5.2.1 Transkribering

Intervjuene genererte store mengder data, og da sluttstrek var satt, hadde jeg 110 sider med ferdig transkribert tekst.

Kvale og Brinkmann (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 205) omtaler transkripsjoner av intervjuer som «svakkede, dekontekstualiserte gjengivelser av direkte intervjusamtaler». Med det mener de at i prosessen fra det direkte, sosiale samspillet som er et intervju, via lydopptak, til transkripsjon har mye informasjon allerede gått tapt. For i noen grad å motvirke dette, foreslår de at man ser på intervjuuttalelsene ikke som noen som er samlet inn, men som noe som er forfattet i et fellesskap mellom forsker og informant, og at man forsøker å fortsette dialogen med teksten inn i analysen (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 219). Det ble da spesielt viktig å føre logg ved siden av, og notere inntrykk og opplevelser fra intervjuet.

Intervjuene ble transkribert umiddelbart etter og senest dagen etter intervjuene ble foretatt. Alle verbale ytringer ble transkribert, sammen med pauser, latter og lignende. Stedsnavn ble anonymisert. Dialektord ble for det meste transkribert på bokmål, men ett av intervjuene ble delvis transkribert med dialektord, rett og slett fordi forskeren syntes det beriket teksten og lot informanten stå enda tydeligere frem. Senere bruk av sitater fra dette intervjuet ble imidlertid gjort om til bokmål i oppgaven, for å ivareta anonymiteten til informanten. En av informantene hadde en talemåte som innebar et uttrykk hen repeterte opptil flere ganger per sekvens. Det ble en avveining om jeg skulle transkribere dette hver gang det forekom. Jeg valgte å utelate enkelte forekomster for å gjøre transkripsjonen mer lesevennlig. Ved gjennomlesning av transkripsjonene, kjentes det som at alle intervjuene burde vært

transkribert lyd nært og med dialekten intakt, da det brakte minnet om informanten og intervjusituasjonen tydeligere tilbake.

Under transkribering, og deretter gjennomlesning av materialet, kunne jeg gjenkjenne enkelte temaer som flere snakket om. Disse noterte jeg i prosjektloggen for videre utforskning.

5.2.2 Prosjektlogg

Det ble anbefalt ved studiestart at man begynte å tenke på tema for masteroppgaven, og at man fører logg. Jeg begynte å lage tankekart i en notisbok og deretter fortløpende ned tanker og ideer, notater fra artikler og bøker og fra nyhetssaker som omhandler temaet mitt. Etter hvert som NSD (NSD, u.å.) søknaden var i gang, noterte jeg fra kommunikasjon jeg hadde med ressurspersoner ved høgskolen og NSD. I intervjufasen noterte jeg ned inntrykk fra intervjuene, ideer og det som Tjora kaller EAR, empirisk, analytiske referansepunkter, sekvenser fra intervjuer som indikerer mulighet for utviklinger av konsepter (Tjora, 2017a, s. 204). Inntrykk og ideer fra transkripsjonsfasen ble også notert, sammen med nye ideer til retning for oppgaven.

5.3 Systemisk deduktiv- induktiv metode

Kvalitativ analyse har som mål å «gjøre det mulig for en leser av forskningen å få økt kunnskap om saksområdet det forskes på, uten selv å måtte gå gjennom de data som er generert i løpet av prosjektet» (Tjora, 2017a, s. 195). Kvale og Brinkmann advarer mot å la analyseprosessen ta for stor del av tiden man har til prosjektet, og anbefaler at valg av analysemetode må baseres på en vurdering av hvordan man best kan rekonstruere den opprinnelige historien fra intervjuet, til en historie man ønsker å presentere for sitt publikum (Kvale & Brinkmann, 2015, Kapittel 12).

Det genereres vanligvis store mengder tekst fra intervjuer, og det er nødvendig å fortette og analysere det empiriske materialet. Mange av masteroppgavene jeg så på, hadde brukt Kirsti Malteruds (2017, Kapittel 11) metode STC, systematisk tekstkondensering. Jeg fikk sansen for Malteruds begrep «meningsbærende enheter», men ved nærmere gjennomlesning, ble

videre fremgangsmåte litt utydelig for meg. Aksel Tjoras (Tjora, 2017a) stegvis deduktiv-induktiv metode, heretter kalt SDI ble beskrevet på forskningsforberedende kurs. Metoden fremstod kompleks og omfattende, men etter en ny gjennomgang, fant jeg at den stegvise tilnærmingen passet med min måte å jobbe på. Valget falt derfor på SDI som analysemetode.

5.3.1 Stegene i SDI

Et vesentlig trekk ved SDI er en induktivt, empirisk drevet nysgjerrighet, der man jobber seg oppover fra data mot teori og teoriutvikling. Den har nysgjerrighet som utgangspunkt og generaliserbar forståelse som mål og står i kontrast til forskning som vil bevise, dokumentere eller kritisere eksisterende forhold. Tjora (2017a) beskriver i detalj en sekstrinns modell der man arbeider seg induktivt fra rådata til konsepter eller teorier. Samtidig er det lagt inn deduktive tilbakekoblinger, der en sjekker om riktige vurderinger har blitt gjort.

De seks induktive stegene er: Generering av empiriske data, bearbeiding av rådata, koding med empirinære koder, gruppering av koder, utvikling av konsepter og teori. Prosessen med datasamling og transkribering er gjennomgått i kapittel 5.1 og 5.2. Koding, kodegruppering og utvikling av konsepter beskrives nærmere fra kapittel 5.3.2. Utsnitt av kodeprosessen er lagt ved som illustrasjon i kapittel 5.3.4.

De deduktive testene består av: Utvalgstest, datatest, kodetest, grupperingstest, konsepttest og eventuelt teoritest (Tjora, 2017a, Kapittel 1). Å gjøre en utvalgstest er å sjekke om man har brukt riktige kriterier for deltagelse og riktig utvalgsmetode, slik at man får tilfredsstillende bredde i materialet. Datatest innebærer å sikre at dataene man har fått er relevante og detaljerte nok for prosjektet. Prosessene med å vurdere utvalg og data er beskrevet i kapittel 5.1 og 5.2 .

Metoden fremstår som godt egnet til å skaffe oversikt over et stort skriftlig materiale. I virkeligheten er forskningsprosessen ikke så lineær som den kan fremstå i SDI. Man kan befinne seg på ulike deler i SDI- modellen samtidig for ulike deler av prosjektet, men SDI gir et godt utgangspunkt for fremdrift og systematikk i kvalitative forskningsprosjekt (Tjora,

2017a, Kapittel 1). Den grundige beskrivelsen Tjora gir av stegene i analyseprosessen både skriftlig og ved hjelp av youtube-videoer, gjør metoden tilgjengelig for en uerfaren forsker.

I de påfølgende kapitlene vil jeg beskrive de resterende stegene i SDI.

5.3.2 Koding og kodetest

Koding med SDI skal ligge tett på empirien. I intervju kan man kode ord eller fraser informanten bruker. Man skal kode «det informanten sier», ikke «det hen «snakker om»(Tjora, 2017a, Kapittel 7, 2017b).

Man starter med å kode første analysedokument, deretter går man gjennom resterende og oppretter nye koder der det trengs. I denne prosessen fikk jeg enormt mange koder, mange snakket om samme tema, men med egne ord. Jeg kodet alle, for å kunne få en oversikt over i hvilken grad dette var et typisk tema, og for å beholde nyansene. På denne måten endte jeg opp med et snitt på 95 koder per intervju med stort sprik fra 32 på det minste, til 180 på det meste. Tjora beskriver at han typisk ender opp med rundt ti koder per intervju (Tjora, 2017a, s. 198), dette tyder på at koding antagelig er noe man trenger mye øvelse i for å bli god. Tjora fremsnakker analyse og koding i fellesskap med andre forskere, og mener at slike fellesskap vil både gi større analytisk modighet, og en større åpenhet for at man klarer å legge til side egne «konseptuelle kjæledegger» (Tjora, 2017a, s. 252). Uten tvil ville et sånt fellesskap kunne hjulpet meg som fersk forsker til å begrense meg i kodefaseen.

Rent praktisk utførte jeg koding ved først å streke under det jeg oppfattet som koder i dokumentene. Deretter lagde jeg et excelskjema (vedlegg 3) med en fargekodet fane per informant, en kolonne for spørsmål/tema, og en for koder. Den store mengden koder gjorde at jeg fikk kalde føtter, så før jeg gikk videre, sendte jeg kodeskjemaet til veileder, som gav meg tommelen opp for å fortsette arbeidet.

Kodetest

I kodetesten skal man svare på følgende spørsmål:

1. Kunne man laget koden før kodingen? Om så er tilfelle, må man kode om igjen. Kunne man ikke laget koden før kodingen, tyder det på at dette potensielt er en god kode.

2. Hva forteller bare koden? Sier den noe om temaet det snakkes om, må man lage ny kode. Sier det hva som ble sagt, er det god kode.

Til tross for at jeg hadde en enorm mengde koder, var min vurdering at kodene jeg laget, bestod kodetesten.

5.3.3 Kodegrupper og grupperingstest

Neste steg i SDI er å samle koder som har innbyrdes sammenheng i grupper og å skille ut koder man anser som ikke relevante. Kodegruppene danner utgangspunkt for temaer i resultatdelen, og kan ende opp som kapitler eller delkapitler i en rapport eller oppgave. Tjora anbefaler fra tre til fem kodegrupper som basis for analytiske delkapitler i en masteroppgave (Tjora, 2017a, Kapittel 7).

Jeg startet kodegrupperingen med å skrive ut excelskjemaet med de fargekodete kodene. Deretter klippet jeg kodene fra hverandre, og startet oppgaven med å gruppere ved å legge lappene i hauger med innbyrdes sammenheng. Jeg så raskt at det var en bortimot umulig oppgave. Nærmere 800 små lapper med skriftstørrelse 10 ble svært uoversiktlig. Jeg fikk tips av mannen i huset om et nettbasert prosjektstyringsverktøy kalt Trello og fikk hjelp til å overføre excelskjemaet inn i dette verktøyet (Vedlegg 3). Verktøyet lot meg flytte kodene enkelt fra kolonne til kolonne. Ved å opprette nye kolonner med foreløpige grupper identifiserte jeg i første omgang elleve kodegrupper, hvorav den ene var «kast»

1. Undring, uro og utprøving
2. Informasjonskildene
3. Mobbing og mikroagresjon
4. Skeive nettverk og Pride
5. Venner
6. Familie
7. Normalisering og ikke- definerings

8. Fremtidstro og optimisme

9. Kjønn

10. Kjæreste eller venninne

11. Kast

Kodegruppe ni inneholder informantenes erfaring med å føle seg som et annet kjønn enn det man fikk tildelt ved fødsel. Dette er et stort tema, og nok til en oppgave alene. Jeg hadde derfor gjort et bevisst valgt om ikke å spørre om det. Flere av informantene nevnte imidlertid slike tanker, som jeg derfor måtte kode. I kodegrupperingsfasen sier Tjora at det er sannsynlig at man vil kunne utelate et stort antall koder, fordi man nå begynner å stake ut undersøkelsens retning (Tjora, 2017a, s. 207). Etter gjennomlesing og drøfting med veileder, ble vi enige om at jeg måtte «kill my darlings», så i tillegg til kodegruppe ni, valgte jeg å utelate gruppe ti, kjæreste eller venninne. Det siste var med tungt hjerte, da det var et tema jeg ikke hadde forutsett før intervjuene. Det omhandlet at flere av jentene som var tiltrukket av jenter, opplevd flørting som vanskelig, da man ikke klarte å skille mellom flørt og vanlig venninneatferd. Dette er et tema jeg håper jeg eller noen andre vil utforske mer.

Gruppetesten

Kravet til kodegrupper er at de skal ha en innbyrdes sammenheng og tydelig avgrensning mot andre grupper. Dette viste seg å være tilfellet for de utviklede gruppene.

5.3.4 Konseptutvikling i SDI

Etter gruppering og gruppetest forlates den empirisk drevne fasen av analysen til fordel for en abduktiv tilnærming, hvor teoretisk innsikt spiller en større rolle. Tjora kaller denne konseptutviklingen litt humoristisk for «kvalifisert gjetning». Målet er å utvikle konsepter som har relevans for andre case enn vårt eget. Tjora anbefaler at man utviser mot og kreativitet i denne fasen, samtidig som man tar til seg kritikk som kan finpusse konseptene (Tjora, 2020).

Han beskriver ulike varianter av konseptuell generalisering.

- Idealtyper, der dataanalysen konsentrere seg om likheter og ulikheter
- Kategori- zooming, der man utvikler generalisering på bakgrunn av utvalgte kjerneaspekter fra empirien
- Posisjonering, der man konstruerer generiske roller som er relevante for interaksjon eller forhandling.

Jeg valgte å bruke «category zooming» der en utvikler konsepter ved å zoome inn og løfte frem interessante aspekter fra empirien og spørre seg «what is this a case of?».

Konseptutviklingen er et resultat av selvstendig tolkning av empirien som likevel er inspirert av teorier fra egen profesjon som helsesykepleier. To grunnleggende teorier for helseprofesjoner; Maslows teori om menneskets grunnleggende behov (Mørch, 2021) og Antonovskys (1987) teori om salutogenesen farger også blikket i analysen. I tillegg er konseptutviklingen inspirert av queer-teori, modellen om differensierte utviklingsløp og anerkjennelsesteori som beskrevet i kapittel 4.

Tre konsepter ble utviklet. Konseptet «Undringsrom» rommer kodegruppene «oppdagelse», «kart og terreng» og «utvikling av skeiv identitet» og omhandler informantenes behov for tid og rom for egenutforskning, og hvordan de er sårbare for påvirkning utenfra i denne perioden. Konseptet «Aksepterende nettverk» dekker kodegruppene «skeive nettverk», «venner», «familie» og «mobbing». Det omhandler hvordan kvaliteten på nettverkene påvirker informantenes utvikling positivt og negativt. Konseptet «Et uttrykksåpent samfunn» dekker kodegruppene «normalisering og ikke- definerings» og «selvaksept og fremtidstro» og omhandler informantenes uttrykte behov for frihet og anerkjennelse.

Konsepttest

- Finnes det en mer generell merkelapp på fenomenet eller problemet
- Finnes det teoretiske bidrag som allerede omtaler fenomenet, eller som er relevant på andre måter

Tjora opererer med enda et nivå i SDI modellen, teoriutvikling, men presiserer at innenfor rammene av en masteroppgave forventes man ikke å komme lenger enn til konseptutviklingsfasen.

Transkripsjon	Empirinær kode	Kodegruppe	Konsept	
Jeg har jo lata som jeg var noe annet veldig lenge og prøvd å sette meg mest mulig i rollen å være straight	Spilt rollen som straight lenge	Utforskning	Undringsrom	
Jeg tvinget meg til å sende melding til mamma første gangen jeg skulle på date med en gutt. Hun sa bare ok, kos deg. Da ble jeg veldig glad.	Mamma sa ok, kos deg, da ble jeg veldig glad	Nettverk og støttespillere	Aksepterende nettverk	
Jeg fikk nok av å være den skeive i hjembyen, jeg er jo så mye mer enn det. seksualiteten er del av meg, men definerer ikke meg og mine verdier	Seksualiteten definerer meg ikke	Normalisering og ikke-definering	Et uttrykksåpent samfunn	

Figur 1 Koding med fargede lapper og Tjoras SDI (Tjora, 2017b)

5.4 Gyldighet og pålitelighet

Validitet og reliabilitet er viktige krav til forskning. Jeg har valgt å følge Tjoras eksempel og bruke de tilsvarende norske begrepene gyldighet og pålitelighet.

5.4.1 Gyldighet

Validering eller undersøkelse av gyldighet er ikke en spesiell fase i forskningsprosessen, men en kvalitetskontroll som skal være synlig gjennom alle stadiene i kunnskapsproduksjonen. Forskeren skal ha et kritisk syn på egne fortolkninger, og beskrive hva som er gjort for å motvirke skjev fortolkning (Kvale & Brinkmann, 2015, Kapittel 15). Tjora (2017a) sier at den viktigste kilden til høy gyldighet er at forskningen «pågår innenfor rammene av faglighet, forankret i relevant annen forskning» (2017a, s. 234), og at det veier tungt at man har valgt en treffsikker metode med tanke på spørsmålet som skal undersøkes. Jeg har tilstrebet en kritisk innstilling til hvordan jeg fortolker og påvirker prosess og resultat, og gjort en bevisst innsats for å synliggjøre mine vurderinger og valg underveis.

5.4.2 Pålitelighet

Pålitelighet handler om at det skal være en intern sammenheng gjennom hele forskningsprosjektet. Metodene en bruker for datasamling til kvalitativ forskning gjør at det ikke er mulig å replisere forskning som er gjort, slik kravet er i kvantitativ forskning. I kvalitativ forskning skapes data i interaksjon mellom forsker og informant. Fullstendig nøytralitet, som er idealet i kvantitativ forskning, kan ikke eksistere, idet forskeren alltid vil gå ut i feltet med en faglig og hverdagslig forforståelse. Samtale eller observasjon brukes i innsamlingen, og disse metodene er begge person- og kontekstavhengige. Forhold ved forskeren og kontekst kan virke inn på resultatene en får. Det at jeg er helsesykepleier, middelaldrende og heterofil vil sannsynligvis ha innvirkning på hva informantene deler med meg.

Forskeren kan øke tilliten til forskningens pålitelighet ved å sørge for transparens eller gjennomsiktighet. Transparens sikres ved å gi en åpen og detaljert beskrivelse av prosessen, samt vise at man reflekterer over hvordan kontekst og relasjon til informanter kan ha hatt innvirkning på dataene en får inn (Johannessen et al., 2016, Kapittel 17; Kvale & Brinkmann, 2015, Kapittel 15; Thagaard, 2018, Kapittel 9.3). SDI modellen som er brukt i denne studien, sikrer pålitelighet ved å ha tydelige krav til datagenerering og hvordan analysen skal utvikles fra empirien, samt hvordan teorier tas i bruk på et abduktivt stadium i arbeidet (Tjora, 2017a, Kapittel 8).

5.4.3 Generaliserbarhet

Tjora beskriver tre ulike former for generalisering i kvalitativ forskning, naturalistisk, moderat og konseptuell. Naturalistisk generalisering er at man overlater til leseren å vurdere hvorvidt funnene har gyldighet for egen forskning, ved å redegjøre godt for detaljene i studien. Ved moderat generalisering er det opp til forskeren å beskrive i hvilke situasjoner resultatene kan være gyldige. Målet for SDI modellen er at man kommer frem til en konseptuell generalisering. Det vil si at man utvikler konsepter og teorier som har relevans for andre tilfeller enn den/de som er studert. Dette oppnås ved å knytte egen empiri til tidligere forskning og teorier (Tjora, 2017a, Kapittel 8). Som fersk forsker har jeg funnet det ganske utfordrende å utvikle konsepter, like fullt har jeg forsøkt på dette, samt beskrevet nøye hvordan jeg kom frem til konseptene.

5.4.4 Transparens

Transparens eller intersubjektivitet er et viktig premiss i all forskning. Forskningsprosessen skal være tilgjengelig for innsyn og utfordring (Malterud, 2017, s. 36; Thagaard, 2018, s. 188). Transparens er beskrevet i foregående kapittel om gyldighet og pålitelighet. I denne studien er transparens ivaretatt ved å beskrive og rapportere alle valg som er tatt gjennom hele prosessen i forskningsrapporten/ monografien, å føre prosjektlogg og å beholde kopi av lydfiler og transkripsjoner til prosjektet er avsluttet.

5.4.5 Forskerens forståelsesramme

Forskerens forforståelse vil kunne påvirke både *hva* forskeren observerer, og *hvordan* hun tolker det. Forskeren starter sjelden med blanke ark og uten forventninger til resultatet. En forforståelse er helt nødvendig for å forstå virkeligheten, samtidig er det nødvendig at forskeren er seg bevisst denne forforståelsen, og tilkjenner den når hun formidler resultatene (Johannessen et al., 2016, s. 34–35; Tjora, 2017a, s. 34). Malterud beskriver forforståelsen som en ryggsekk som forskeren bringer med seg inn i prosjektet, og der innholdet både kan være en nyttig «matpakke», men også bli en tung bær som tar alt fokus og hindrer oss fra å oppdage noe nytt. Bagasjen består av erfaringer, faglig perspektiv,

teoretisk referanseramme og erfaringer fra eget fag og liv, og ofte er den utgangspunktet for temaet vi valgte å utforske (2017, Kapittel 4).

«Vårt syn på verden bestemmer hva vi oppfatter som aktuelle, gyldige og relevante måter å undersøke verden på» (Malterud, 2017, s. 27–28). Min tilgang til feltet ungdom, identitet og seksualitet kommer fra et helsefremmende og forebyggende ståsted. Anerkjennelse og respekt for seksuell orientering er essensielt for menneskers helse, både fysisk psykisk og seksuelt. Forskning viser som jeg beskriver i innledningen, at det å ha en seksualitet som avviker fra normen, er forbundet med psykisk uhelse og en økt risiko for selvmord. Jeg hadde derfor en forforståelse om at skeiv seksualitet, selv om det er normalt, også utgjør en risikofaktor og disponerer for uhelse. Helseesykepleiers arbeidsdag i skolen består i ofte av samtaler der fokus er helsekompetanse (health literacy) og mestring og å hjelpe ungdommen til å gjenkjenne og skille mellom tanker og følelser. Det undret meg da at så få oppsøkte tjenesten for å snakke om vansker knyttet til skeiv seksuell orientering.

5.5 Ethiske overveielser

“Ethiske problemstillinger oppstår når forskningen direkte berører mennesker, spesielt ved datainnsamlingen” (Johannessen et al., 2016, s. 84). All forskning må forholde seg til forskningsetiske retningslinjer (*De nasjonale forskningsetiske komiteene*, 2019) og Forskningsetikkloven (Forskningsetikkloven, 2017). Det er krav om informerte samtykke, og informanten må orienteres om sin mulighet til å trekke seg og få slettet data. Jeg har utelatt person- og stedsnavn i det transkriberte materialet. Informantene er oppvokst i ulike deler av landet, noen har vokst opp i grisgrendte strøk, men ikke i samme område som forfatter. Ingen av informantene er kjent av forfatter fra før. En av informantene har i perioder kledd seg kjønnsatypisk. Forfatter har vurdert at informantens anonymitet er ivaretatt, da ungdommer som leker med uttrykk forekommer i de fleste bygder og byer. Prosjektet er godkjent av NSD (NSD, u.å.), med referansekode 347438 (Vedlegg 1). Data er lagret i henhold til NSD`s datahåndteringsplan og separat fra personopplysninger. Lydopptak vil slettes etter prosjektets slutt (Vedlegg 1).

Prinsippet om ikke å volde skade må ivaretas. Temaet jeg har valgt berører et område de fleste mennesker anser som privat. På den ene siden må forskeren etablere optimal nærhet for å få gode data, på den andre siden er det forskerens ansvar å forvalte sterke inntrykk fra kvalitativ data på en nøktern måte, for å sikre pålitelig og gyldig kunnskap. Å bli intervjuet om viktige perioder i livet, kan føre til at informanten blir minnet om vanskelige hendelser som kan gi psykisk uro. Jeg har lagt vekt på å avklare dette og min rolle i forkant, samt tenkt gjennom og lagt en plan for hvordan informanten kan ivaretas om dette skjer (Malterud, 2017, s. 211).

Enkelte av informantene hadde historier som innebar mye smerte, sorg og tap. Jeg hadde på forhånd tenkt gjennom og lagt en plan for hvordan jeg kunne ivareta informanter dersom samtalen skulle bringe frem reaksjoner som gjorde at jeg ble bekymret for helse og sikkerhet. Ved ett tilfelle ble det behov for å tilby hjelp til videre oppfølging, men tilbudet ble ikke benyttet.

6 Funn

Funnene viser at informantene i løpet av oppveksten opplevde en uro som førte til varierende grad av grubling og utforsking. Utforskningen var, særlig til å begynne med, en ensom øvelse, selv om flere også snakket om gode følelser og spenning. Det opplevdes viktig å bruke nok tid til å forstå seg selv. Informantene uttrykte frykt for å bestemme seg for tidlig, eller at man skulle bli satt i bås.

Omgivelsene, tilgang til informasjon og arenaer for utforskning spilte en rolle. Analysen indikerer at måten familie og venner håndterte situasjonen på, hadde mye å si for ungdommens mulighet til å komme godt på plass i seg selv.

På intervjutidspunktet uttrykte ungdommene glede og stolthet over hvem de var. De stilte seg kritiske til allment aksepterte kategorier og ønsket seg en åpnere verden med frihet fra rammer og båser. Samtidig var de bekymret for at utviklingen for skeiv aksept går tilbake i enkelte land.

Følgende konsepter ble analysert frem og danner overskrifter i analysen: Undringsrom, Aksepterende nettverk og Et uttrykksåpens samfunn.

6.1 Undringsrom

Konseptet undringsrom er analysert frem fra funnene i kodegruppen «oppdagelsesfasen» Det er inspirert av temaer fra anerkjennelsesteori og utviklingspsykologi, samt av milepælen «å føle seg annerledes» i Savin- Williams' utviklingsmodell (Honneth, 2008; Savin-Williams, 2005/2009; Øiestad, 2011).

Funnene indikerer at skeive barn og unge, fra de begynner å tenke på sin seksuelle orientering, går gjennom en periode med utstrakt indre dialog, usikkerhet og utforsking. Perioden varierer i lengde, fra flere år for de som starter tidlig, til dager eller uker for de som starter sent. I denne perioden er de sårbare for hvilken informasjon de kommer i kontakt med og for hvordan skeive blir fremstilt i omgivelsene. Det er stort språk i hvordan informantene erfarte undringsrommet. For noen oppleves undringen som god, spennende

og meningsfylt. For andre, som visste at undringen ikke ville bli akseptert om den ble delt, skapte den bekymring og uro. For enkelte i en slik grad at det gikk ut over helsa.

Det er viktig å merke seg at parallelt med denne prosessen, beskrev de fleste også vanlige liv og vanlige gleder og utfordringer med venner, familie, skole og fritid.

I neste underkapittel presenteres først informantenes oppdagelsesfaser i sin helhet. Deretter er det sett på hvordan det å oppdage sin seksuelle orientering i førskole og barneskolealder kan medføre andre utfordringer enn senere oppdagelse.

6.1.1 Indre dialog og ytre påvirkning

Gi3 er en reflektert informant med et rikt ordforråd. Han er fjernadoptert og oppvokst på et lite tettsted. Han beskriver en motsetningsfylt oppvekst der han tidlig opplevde at han mens han kunne være seg selv på skolen og med vennene, var det annerledes når han kom hjem. Utenfor hjemmet hadde han mange venner, for det meste jenter. I vennegjengen var det stor grad av kreativitet, fantasi og lekenhet. Han eksperimenterte mye med egen uttrykksform, klær og sminke "vi brukte sjal og eyeliner, alt var lov, det var spennende og rart og gøy». Allerede i barneskolen fortalte han en venninne at han likte gutter. Han hadde en guttekjæreste som han holdt hender med på skolen, men tenkte ikke på seg selv som homofil «jeg hadde sett homofile på tv, men det var ikke meg. det måtte være feil, for jeg var ikke overdreven». Splittelsen mellom hjemme og ute førte til ambivalens "det føltes som jeg gjorde noe galt når jeg sminket meg, men det føltes feil å vaske av sminken også".

På ungdomsskolen fikk han en jentekjæreste, og etter at det ble slutt, kjente han på rolleforvirring. Burde han være mer gutt? Han tonet ned uttrykksformen og begynte å henge mer med guttene, men selv om det opplevdes riktig å henge med guttene, ble han også lei seg, og følte at noe manglet.

Det var i alle fall halvannet år der jeg ble veldig lei meg og isolerte meg veldig. Folk kommenterte at du virker så lei deg, du er ikke deg selv. Jeg ble irritert, for hva er det som er meg selv? (Gi3)

Han ble stresset og tenkte at nå måtte han lande på noe.

For Gi4 var skoletiden, til tross for at han alltid hadde venner, preget av mobbing på grunn av utseende og væremåte. Han ble kalt for homo. Gi4 forelsket seg i en gutt allerede i tredje klasse, men mobbingen i barneskolen gjorde at han lot alt som handlet om homofili ligge gjennom ungdomsskolen. Belastningene førte til at han flere ganger vurderte selvmord, en gang gjorde han også hadde selvmordsforsøk. I dag sier han at han er glad for at han ikke lyktes.

Ji5 vokste opp i en småby på sørøstlandet. Foreldrene ble skilt, og hun har for det meste bodd hos sin mor som hun beskriver som en liberal person. Hun hang mest med gutter på barneskolen og var selv ganske sikker på at hun var gutt. «Når guttene sa jenter var søte, var jeg helt enig». På ungdomsskolen begynte hun å tenke mer over sin seksuelle legning. Hun fikk kjennskap til en jente som noen ganger guttekjæreste og noen ganger jentekjæreste og som identifiserte seg vekselvis som lesbisk og biseksuell. Ji5 beskriver denne ambivalensen som lite tillitvekkende, og uttrykker at hun fryktet at hun selv kunne bli oppfattet slik. Selv om hun kjente på interesse for jenter, ble hun usikker på om hun kunne være lesbisk eller bifil, da hun hadde et feminint uttrykk. «Jeg ble interessert i hår og sminke og sånn, og jeg kan jo ikke være lesbe da?» Hun hadde ikke behov for å snakke høyt om det, da hun fortsatt var usikker på seg selv: «Det var litt sånn skummelt, fordi da var det mye stereotypier og negativitet rundt de ordene». På videregående opplevde hun en større åpenhet for at man kunne omtale også jenter som deilige. Samtidig fikk hun flere venner som var skeive. Erfaringen gjorde henne tryggere: «Det var den seksuelle tiltrekningen som klargjorde det for meg».

Ji8 vokste opp med foreldre og søsken i en småby på Østlandet. Foreldrene kommer fra andre europeiske land og hun har to søsken som begge har prosesser på gang angående kjønn eller seksuell orientering. Ji8 sier hun alltid har vært veldig feminin, men at hun ikke kunne delta i samtalene når venninnene snakket om gutter: «Når venninnene mine snakket om gutter, så synes ikke jeg at de var noe pene». På en leirskole i barneskolealder ble hun kjent med en jente, og fikk for første gang sommerfugler i magen. På ungdomsskolen ble hun betatt av en jente hun øvelseskysset med. Da hun var 16 fikk hun en guttekjæreste. Det var mer som en misforståelse, fordi hun ikke orket å såre ham med å si nei. Hun orket imidlertid ikke å ha sex med ham, da hun ikke syntes guttekroppen var noe fin. I ettertid

tenker hun det var signaler da hun var mye yngre: «Da jeg var liten, og lekte med søstra mi, ville jeg alltid være prinsen, ikke prinsessa».

Gi7 vokste opp i en storby med foreldre og eldre søsken. Han beskriver et godt og trygt forhold til familien. I barneskolen hadde han en jentekjæreste men fra han gikk på ungdomsskolen forteller han at folk ropte homo etter ham på gata. «Jeg husker det var sårt og trist, for jeg er jo ikke det, liksom?». Han har alltid hatt mange jentevenner og de har vært veldig støttende. Før de visste at han var skeiv, kom de med småkommentarer om at det hadde vært kult å ha en «Gay best friend». Gi7 sier at mange kanskje hadde vært innom tanken på at han var skeiv før han sa det. Han ble først helt sikker på legningen sin da han forelsket seg i en gutt han fant på nettet.

Når det først kom en gutt inn i bildet, ble det helt andre følelser, den lille transiten fra uka før, til jeg så det bildet, det var sånn overflow av følelser. Man kan se på det som et sånt lokk, som på et tidspunkt brister, så vipper lokket av og så strømmer det igjennom. Det var en rar følelse, den ble god etter hvert». (Gi7)

Ji1 har vokst opp med foreldre og søsken på et mindre sted på Østlandet. Hele familien er aktive i en kristen menighet. Det er et tett miljø der alle kjenner alle. Bygdas ressurspersoner og familiens venner er del av samme menighet. Da det ble kjent at hun ikke var heterofil, anbefalte menigheten at hun ikke lever ut legningen sin. De tok fra henne tillitsverv og oppgaven med opplæring av yngre menighetsmedlemmer. Hun ønsker likevel ikke vende menigheten ryggen, da de er en viktig del av livet hennes. Ji1 ble mobbet gjennom hele barne- og ungdomsskolen. På ungdomsskolen begynte hun å merke at hun ble tiltrukket av jenter. Hun hadde gode venner i menigheten, men følte ikke at hun kunne snakke med dem om dette av redsel for at de ville vende henne ryggen: «Jeg grublet alene, jeg kunne ikke snakke med noen, jeg følte at jeg gjorde noe ulovlig». Hun sov dårlig, og var veldig deprimert. I flere år datet hun gutter for å forsøke å overbevise seg selv om at hun var heterofil.

Gi2 vokste opp på et tettsted utenfor Oslo, der han fortsatt bor sammen med sin mor. Foreldrene er skilt, og han beskriver et godt forhold til begge, men tettest til mor. Han har kjæreste på en annen kant av landet. I syvende klasse så han på TV-serien «Rita» (Rita, 2012)

med sin mor. I tv serien var det en ung gutt som «kom ut». Dette ble et vendepunkt for ham. Han kjente at det hadde hengt litt over ham at han aldri hadde vært forelsket i en jente: “Det gikk opp for meg da jeg så en komme ut prosess på tv. Jeg tenkte at jeg har en reise foran meg, det var nesten litt fint”. Gi2 beskriver seg selv som en anonym og stille gutt: «en sånn som sitter bakerst». Han har alltid hatt gode venner, men også trivdes i eget selskap. Han kjente ikke på noe behov for å fortelle noe til noen: «Det var min prosess, jeg trengte ikke å fortelle om det med en gang».

Ji6 vokste opp med foreldre og søsken i Oslo. Hun hadde samme guttekjæreste fra ungdomsskolen ut videregående. Hun hadde aldri tvilt på at hun var heterofil, men hadde vært litt nysgjerrig på å kline med en jente. I russetiden ble hun lagt an på av en jente i klassen, og opplevde en stormende forelskelse. Hun måtte gjøre opp rask status om hun skulle gi slipp på det stabile heterofile forholdet og satse på det nye. Det var en intens periode, med store, livsendrende spørsmål: «Hvordan skal man få barn?».

Den sene oppdagelsen har gjort at hun føler seg snytt for perioden mange beskriver der de får undre seg og bli tryggere på hva de føler: «Jeg ble frarøvd muligheten for å utforske, søke og spørre, jeg ble jo liksom bare kasta inn i den rollen».

Undringsrom i barneskolealder

Tidspunkt for oppstart av oppdagelsesperioden spriker i denne studien fra førskolealder til slutten av videregående skole. Flertallet begynte å lure på sin seksuelle orientering mot slutten av barneskolen og begynnelsen av ungdomsskolen. To av jentene i denne studien husker at de var tiltrukket av andre jenter, eller ønsket å ha typiske gutteroller (prins) i rollelek allerede i førskolealder. Til tross for at de på et vis levde ut en skeiv orientering, knyttet de ikke adferden til tanker om seksuell orientering eller til å være annerledes. Tre av informantene, alle gutter, hadde sin første sammekjønnstiltrekning i barneskolealder. De opplevde dette svært forskjellig. Gi2 hadde en indre udramatisk prosess. Han merket ingen stigmatisering mot skeive i omgivelsene, og da han selv fant ut at han var skeiv, fikk han gå veien og opplevde nesten utelukkende positive reaksjoner fra venner og familie. Forfatter tenker at mor må vist god evne til å tone seg inn på hans behov, da hun tok initiativ til at de sammen så en tv-serie som handlet om en «komme-ut historie» (Øiestad, 2011, Kapittel 4).

Gi3 levde ut annerledesheten og utfordret kjønnsstereotyper sammen med jevnaldrende på skolen. Følelsen av annerledeshet arter seg ulikt ut alder når den oppstår. Mens man i førskole- og småskolealder kan leke med kjønnsroller og leve seg ut ganske naturlig og fri for selvkritikk, blir man mot slutten av barneskolen og i ungdomskolen mer observant på seg selv i forhold til andre (McClintock & Herdt, 1996; Ritch C. Savin-Williams, 2016).

For Gi3 fikk den gledesfylte rolleleken en bismak da han fikk beskjed fra foreldre og søsken om at han var feminin og at adferden hans var både unaturlig og uønsket. Resultatet var at han ikke følte seg akseptert eller god nok for sin egen familie. Han følte det var noe feil med ham, en følelse han sier han kan kjenne på, også i dag. Som nevnt i kapittel 3.3 kan denne avvisningen han opplevde fra foreldrene bunne i foreldrenes frykt for at han skulle bli mobbet eller få et vanskelig liv dersom den kjønnsatypiske adferden vedvarte (Anthony R. D'Augelli et al., 2008; Kane, 2006). For Gi3 kan det imidlertid ha bidratt til skamfølelse og selvkritikk, og til følelsen av å ikke være god nok, som han fortsatt kan kjenne på (Øiestad, 2011, Kapittel 5). Videre analyse av foreldrenes betydning finnes i kapittel 6.2, Aksepterende nettverk.

Undringsrom i ungdomsskolealder

Ungdomsskolen er også en tid der mange får sin første kjæreste. Det er også ifølge Øiestad en periode der den unge trekker seg mer bort fra foreldrene, samtidig som han fortsatt har bruke for å bli sett og vist radikal aksept (Øiestad, 2011).

Tre av informantene, alle jenter ble mer klar over sin sammekjønntiltrekning i ungdomsskolealder. Flere av informantene gav uttrykk for at de ble mindre åpne i denne tiden og at de satte utforskningen på vent i frykt for å bli stemplet og utstøtt av venner og familie. Strategier som å teste ut kjæreste av motsatt kjønn, eller å dempe det skeive uttrykket ble tatt i bruk i forsøk på å passe inn eller å overbevise seg selv om at man har tatt feil. Forsøket på å passe inn, og frykten for avvisning gjorde at informantene i større grad oppsøkte internettet for informasjon og kommunikasjon og for nettverksbygging med andre skeive. For flere resulterte den indre grublingen til depresjonsfølelse og søvnproblemer. For Ji1 ble det en spesielt ensom tid, da hun visste at følelsene hennes ikke ville bli akseptert hverken av familie eller menighet.

Oppdagelse i siste del av tenårene

To av informantene oppdaget sammekjønnstiltrekning i løpet av videregående skole. Gi7 hadde blitt kalt homo i flere år uten å kjenne seg igjen i begrepet. Da han selv ble klar over sin orientering, erfarte han skolehelsetjenesten som en god og anerkjennende støtte. Han fant etter hvert likesinnede på internett og på skeive barer. Ji6 opplevde å plutselig bli forelsket i en jente etter å ha sett på seg selv som heterofil hele oppveksten. Hun fikk god støtte både fra familie, venner og kjæreste, og opplevde det hele som overveidende positivt.

Den tilsynelatende uproblematisk aksepten av seg selv som skeiv for Gi7 og Ji6, sammenfaller med forskning som viser at unge i større grad forventer å kunne leve gode live, uavhengig av seksuell orientering (Clarke et al., 2018; Savin-Williams, 2005/2009, Kapittel 10). Mobbeforskning viser også at antallet som blir mobbet går kraftig ned oppover i klassetrinnene (Utdanningsdirektoratet, 2019). Det er rimelig å tolke dette som et uttrykk for at det er større aksept for diversitet- også seksuelt i videregående skole enn på tidligere skoletrinn.

Mobbing

Informantene Gi4, Gi3 og Gi7 ble mobbet og kalt for homo før de selv visste at de var skeive. Mobberne var elever på skolen og andre barn i nærmiljøet, men også familien. Når familiemedlemmer bruker nedsettende begrep i omtalen av barnet, ved å kalle ham for gammel kjerring, eller si at gensen han har på er homo, eller at homofili er unaturlig, er dette en direkte krenkelse av barnet. Blåkors har funnet at 12% av de som tar kontakt angående mobbing, mobbes hjemme av egen familie (*Mange barn og unge mobbes hjemme*, 2020).

Gi4 har alltid følt at han ikke ser ut som en typisk gutt. Han ble mobbet for å være annerledes gjennom hele grunnskolen, og har slitt med psykisk uhelse. Den negative helseeffekten av mobbing er godt dokumentert (Fosse, 2006; Olweus & Breivik, 2014; Ttofi et al., 2011).

Søvnvansker, konsentrasjonsvansker, depresjonsfølelse, angst, lavt selvbilde, ensomhet og selvmordstanker (Gammelsrud et al., 2017; Helsedirektoratet, 2017; Moen, 2019). Det er

viktig for helsesykepleiere å vite at krenkelsesopplevelser eller bekymring for seksuell orientering kan ligge bak. Samtidig er disse vanskene ikke uvanlige i ungdomstiden, og kan være forårsaket av prestasjonsproblematikk på skole eller i idrett, vanskelige familieforhold eller problemer med venner.

Gi7 kunne ikke forstå hvorfor folk ropte 'homo' til han på gata. Han var ikke på det tidspunktet klar over at han var skeiv. Studier har vist at antagelser om seksuell preferanse basert på kroppsspråk og bevegelsesmønster er relativt treffsikre (Ambady et al., 1999). Andre studier har konkludert med en viss grad av treffsikkerhet når man gjetter personers seksuelle orientering basert på ansiktstrekk (Rule & Ambady, 2008, 2009; Tskhay et al., 2013). Disse studiene er gjort blant voksne informanter og voksne observatører. Forfatter har ikke klart å finne tilsvarende studier blant barn, det er derfor ikke mulig å si om barn og unge har samme grad av treffsikkerhet når de vurderer jevnaldrendes seksuelle orientering

6.1.2 Informasjonskilder og hjelpere

Informantene ble spurt om hvor de skaffet seg informasjon, og hvordan de opplevde tilgangen på informasjon. I dette tidlige «undringsrommet» beskrev informantene at de tok til seg informasjon passivt, gjennom at de la merke til hvordan skeive ble omtalt hjemme og ute, og hvordan temaet ble fremstilt i filmer, på nett og i bøker. De oppsøkte også informasjon aktivt, men da fortrinnsvis anonymt. Først mot slutten av ungdomsskolen og i videregående skole ble det aktuelt å oppsøke noen å snakke med.

Filmer, serier og spill

Informantene fortalte alle om en initial periode med ensom tankevirksomhet. I denne fasen var filmer og serier med skeive tema viktige. For de fleste av denne studiens informanter kom tv-serien SKAM (Andem, 2016) litt sent, men de anerkjente serien som et viktig bidrag for unge skeive i dag. Flere av informantene uttrykte behov for at det lages filmer og serier om og med skeive mennesker. Informantene hadde lagt merke til at det er en økende grad av representasjon av rollefigurer med ikke normativ seksuell identitet i filmer og serier. Dette hadde vært viktig på mange måter. Ji6 sier det slik: «det ble litt sånn egen research da, det var kommet flere filmer om det, og flere tv-programmer der homofile var med. Det var

litt enklere å se det, og kanskje skjønne det». Gi2 oppdaget at han var skeiv da han så en gutt som kom ut i den danske serien «Rita» (*Rita*, 2012). Han liker også å se eldre serier, og hadde lagt merke til at skeive ble fremstilt annerledes på slutten av nittitallet:

Komiserien *Friends* (*Friends*, 1994) kunne ikke vært laget i dag, det er et lesbisk par i serien, og hver gang de kommer inn i rommet, så er det sånn latter. Jeg tror det var en sånn skrulleperiode. Nå etter SKAM og *Pride* har det blitt mer normalt, sosialt akseptert, at det ikke er noe å le av. (Gi2)

For Gi2 kom SKAM akkurat på det tidspunktet han trengte å se at det ble laget serier om det å oppdage at man er skeiv. Savin- Williams bemerket i sin bok «The new Gay teenager» at det er en skarp kontrast mellom den stereotypiske fremstillingen av homofile rollefigurer i syttitallsfilmer, til dagens filmer og serier, der total aksept for skeiv seksualitet tas for gitt (Savin-Williams, 2005/2009, Kapittel 10). I forbindelse med *Pride* 2020, laget TV2 en oversikt over et stort utvalg filmer og serier med skeive tema (TV2, Juni, 2020). Et nettsøk viser at temaet representasjon er noe både filmprodusenter og skeive selv er opptatte av, og at det fortsatt er en vei å gå. Lesbiske rollefigurer forekommer fortsatt sjeldnere enn homofile og flere artikler er skrevet om manglende eller negativ skeiv representasjon i spill (Torget, 2018; Østby, 2017).

Internett

Internettet har eksplodert som informasjonskanal, kanskje spesielt de siste ti årene. For de av informantene som begynte prosessen i barneskolen, var imidlertid ikke internett første stopp for informasjonsinnhenting. Gi3 sier at han ikke visste at det fantes slik informasjon på internett før en venninne fortalte ham det på ungdomsskolen. Da åpnet det seg en ny verden.

Flere av informantene hadde opplevd problemer med å gjøre gode søk, og derfor fått både uheldige og ikke relevante treff. De fleste hadde opplevd å snuble over noe som opplevdes ugreit. Chattersider som er mer beregnet på et voksent publikum, eller uønsket porno er slike eksempler. Gi3 reflekterte over enkelte ting han kom over på internett, og fraråder det som informasjonskanal for helt unge: «Å gå på nettet som niåring, er ikke helt trygt. En av

informantene til Stubberud et al. advarer mot det samme når han forteller om falske profiler, gifte menn og salg av sex på datingsider for skeive (2018). To av informantene i denne studien omtaler slike erfaringer som de hadde opplevd som både spennende og frastøtende.

De som fikk anbefalt- eller som selv fant frem til offentlig finansierte informasjons- og chattesider, var ofte veldig fornøyde. Ung (www.ung.no) regnes som en god og pålitelig informasjonskilde, og de fleste informantene hadde vært inne der. Spesielt var listen over tidligere stilte spørsmål og svar nyttig, da de ikke turte å stille egne spørsmål.

For en av informantene ble Youchat (www.youchat.no) en viktig ressurs. For henne var det avgjørende å treffe en person som kunne forstå hennes spesielle situasjon som del av et konservativt kristent felleskap: «Da jeg gikk i tiende, søkte jeg informasjon gjennom en anonym chattetjeneste, der var det trygt å snakke om det. Jeg fikk snakke med en kristen person der. Vi kunne lese bibelen sammen, og tolke ting».

Flere nevnte Youtube (www.Youtube.com) der man kan høre andre fortelle sine historier om hvordan de hadde taklet å komme ut, og finne et fellesskap. Det store tilfanget gjør at det er mulig å finne et miljø som passer for hver enkelt. En nevnte at det er mye kjærlighet i kommentarfeltene på filmene han så på Youtube.

For Ji8 ble internett en god kilde til informasjon og til å komme i kontakt med andre skeive: «Pappa er en av bestevennene mine, så oppretta vi sånn profil på skeiv.no (www.skeiv.no) sammen. Han viste meg filmer der det var sånn lesbisk eller liksom, filmer som jeg kunne se på. For jeg var litt sånn nysgjerrig».

Internett åpner også for muligheten for å finne en kjæreste eller seksualpartner. Gaysir (www.gaysir.no) og Grindr (www.grindr.com) er to godt besøkte nettsamfunn for skeive. Informantene som hadde laget seg brukere på disse sidene, beskrev både spennende og ubehagelige erfaringer: «Jeg prøvde meg på Gaysir, men opplevde at det var mange personer der med.. feil fokus» (Ji1).

For informantene i denne studien var internettet en overveiende positiv opplevelse. Det gav en mulighet til å finne informasjon anonymt, til å finne fellesskap og til å skape kontakter.

Harper fant tilsvarende erfaring blant sine informanter i sin studie om unge homofile menns bruk av internett (2009).

Bøker For Gi4 ble det å finne ut av seg selv en motivasjon til å lese mer: «Så har jeg lest bøker om personer som har kommet ut av skapet, Jeg trudde aldri jeg skulle lese noe særlig bøker, for jeg har lese og skrivevansker».

Skolens seksualundervisning

Enkelte av informantene nevnte skolens seksualundervisning. De syntes den kom for sent og opplevde den både mangelfull og utdatert. Ord som klein, kjedelig, utdatert og snever ble brukt når de beskrev opplevelsen. Informantene uttrykker at det å få god seksualundervisning ville kunne hjulpet dem å stå stødigere i usikkerhet og ambivalensen som preget oppdagelsesperioden.

En av informantene husket et konkret utbytte av undervisningen «Jeg lærte på skolen, i seksualundervisningen at porno ikke er et realistisk syn på hvordan man har seksuell omgang». Informantene ble ikke spurt om bruk av porno i denne studien, men undersøkelser viser at barn langt ned i alder har sett porno (Medietilsynet, 2020), noen kommer over det ufrivillig, mens andre oppgir at de bruker det for å lære om sex (Berggrav, 2020) I en litteraturgjennomgang finner Bøthe (2019) at unge skeive bruker porno oftere enn annen ungdom, og foreslår at dette kan være uttrykk for manglende tilgang på informasjon om skeiv sex, heller enn et tegn på problematisk avhengighet.

De av informantene som hadde ønsket å vite mer om kjønn og seksualitet i barneskolealder, gav uttrykk for at de ønsket å få slik informasjonen i form av undervisning og opplysning, og ikke i form av tilbud om samtaler. Gi3 sa: «hadde jeg hørt at homofili eksisterte, så kunne jeg satt det på vent, det er nok det, når en er så ung» og Ji5: «jeg kunne ikke gå til helsesøster som niåring og si hei, jeg er gutt».

Tidligere var seksualundervisningen i skolen noe som i stor grad ble ivaretatt av helsesykepleier. I senere tid, i alle fall i Osloskolen, leier skolene inn ressurspersoner fra Medisinerstudentene eller fra Helsestasjon for kjønn og seksualitet som har egne,

undervisningsopplegg. I tillegg tilbyr Rosa Kompetanses kurs for lærere om hvordan man kan snakke om kjønn og seksualitet på en inkluderende måte.

Stubberud et al (2018) konkluderer i sin studie «Den eneste skeive i bygda» med at for noen av de unge er relasjoner over tid en forutsetning for at de skal ønske å snakke med noen om kjønn og seksualitet. Studien viste i tillegg at om seksualundervisningen ble foretatt av eksterne aktører, kunne det gi et inntrykk av at skolens helsesykepleier ikke var en aktuell person å oppsøke med angående seksualitet. Gi3 beskriver noe av det samme, når klassen hans i en bygd får seksualundervisning fra fagpersoner fra nærmeste større by.

Skolehelsetjenesten og fastlegen

De som ble klar over sin skeive legning i ungdoms- og videregående alder, gav uttrykk for at de hadde trengt noen å snakke med. To av informantene hadde jevnlige samtaler med helsesykepleier da de gikk på videregående skole. De snakket både om fysiske helseproblemer og om depresjon og søvnvansker, vanskelige tanker og følelser og om bekymringer for fremtiden. De opplevde det som gode og nyttige samtaler. Gi7 beskriver det slik: «Jeg snakket åpent med helsesøster, og luftet sånn at jeg kunne senke skuldrene. Vi drøftet hva som kunne passe meg best». Funn fra flere norske studier tyder på at de som finner en åpen dør hos helsesykepleier, har mulighet for å få god hjelp (Kvarme et al., 2020; Langaard, 2018; Moen, 2019).

Informantene hadde blandet erfaring med det offentlige helsevesenet. Helsesykepleier og fastlegen ble nevnt som mulige personer man kunne snakke med, men flere hindringer ble nevnt.

For ung

For dem som startet prosessen allerede i barneskolen, var det ikke helt innlysende at man kunne oppsøke helsesykepleier: «Gi3 sier «jeg hadde ikke trengt, som niåring, å gå på et kontor å snakke om homofili». Han hadde heller ønsket at temaet ble snakket undervist om i klassen, slik at han i alle fall hadde hørt om det. Ji5 er inne på det samme når hun sier: «Jeg kunne ikke gå til helsesøster som niåring og si hei, jeg er gutt».

Mangel på anonymitet

Fastlegen ble nevnt av to informanter, men opplevdes som uaktuell. Det er vanlig at foreldre følger yngre barn til legen, og det gjør det vanskelig å få prate alene. En informant problematiserte at når man blir fulgt til legen av foresatte er det vanskelig å ta opp temaet seksualitet. Selv ble han en gang tatt med til fastlegen på grunn av en forkjølelse, der far, foran legen spurte gutten hvorfor han hadde så mange jentevenner. Informanten hadde opplevd det svært ubehagelig, og satt igjen med et inntrykk av at det var avtalt på forhånd at de skulle ta opp dette. For Gi3 er det uansett ikke naturlig for en ungdom å oppsøke fastlegen med slike problemstillinger: «En går ikke til fastlegen for å spørre om sex».

Tilgjengelighet og påskudd for å ta kontakt

Fra ungdomsskolealder og spesielt i videregående virker det som informantene hadde et mer bevisst forhold til bruk av skolehelsetjenesten, men erfaringen er blandet. En informant beskriver hvordan helsesykepleier var en «snakkis» på skolen, fordi hun aldri var til stede, og om hun var der, så var hun alltid i møter. For en av informantene var det ikke i tankene å oppsøke noen å snakke med, da han personlig ikke er så glad i «kleine, blomstrende samtaler». Enkelte informanter hadde tenkt på å snakke med helsesykepleier, men fant ikke det rette påskuddet til å oppsøke henne. Ji6 formulerer det sånn: «Det var liksom aldri en sånn åpningsreplik som gjorde at det var greit å gå og snakke med helsesøster». For en av informantene var helsesykepleier rett og slett ikke en mulighet, da de ikke hadde tilgang på det der han vokste opp. De fikk informasjon om en hjelpetelefon de kunne ringe, men informanten ønsket å snakke med noen ansikt til ansikt. En av informantene fortalte at hun fryktet for at om hun oppsøkte skolehelsetjenesten ville helsesykepleier konkludere med at hun var lesbisk, og da ville blitt en sannhet, selv om hun selv ikke var sikker eller klar for det.

6.2 Aksepterende nettverk

6.2.1 Skeive nettverk

informantene hadde kjent behov for å møte andre som har gått veien før dem. Det kan se ut som behovet varierte etter hvor de var i prosessen med å finne ut av seg selv, og med

styrken på andre nettverk som venner og familie. Informantene vektla at det skeive miljøet er litt annerledes, og at man kan relatere til andre skeive på en måte man ikke kan med streite. Et par av informantene nevnte at skeive nettverk er ekstra viktig om man kjenner på diskriminering eller ikke kan søke støtte hos venner og familie. Skeive nattklubber gir mulighet for å være helt seg selv og ha det gøy: «Skeive nattklubber er kjempegøy, da føler jeg at jeg blir enda mer skeiv» Ji8. Gi3 savnet et skeivt nettverk og ytret ønske om større variasjon i vennekretsen: «Jeg skulle gjerne hatt forskjellige venner». Ji6 har ikke ingen skeive venner. Hun sier at om hun ikke hadde hatt søsteren sin da hun ble klar over at hun var skeiv, så hadde hun trengt skeive nettverk mer.

Informantene nevnte også ulemper med skeive nettverk. Det skeive nettverket var gjerne adskilt fra resterende nettverk, og det kunne være utfordrende å ivareta begge. Gi7 sa «Jeg må skape den balansen da, ofte går det jo fint, man kan ta med venner på gayfester og omvendt». Noen savnet å kunne være hele seg når det er sammen med sine skeive venner, og opplevde at mange av samtalene hadde ensidig fokus på det å være skeiv: «Jeg kjenner flere i det skeive miljøet som bare skal være legningen sin, og det er det eneste man prater om» Ji8. Skeive nattklubber kunne ifølge informantene noen ganger oppleves som kjøttmarkeder. Det kunne være fint om man var på sjekking, men påtrengende om man bare hadde lyst å gå på nattklubb.

Flere av informantene presiserte at seksuell orientering ikke er den viktigste forutsetningen for vennskap: «Jeg søker ikke mot en gruppe som er lik på meg, jeg hører hjemme med de folkene jeg liker» Gi2.

Pride-parader har vært arrangert i Oslo siden tidlig på åttitallet. I 2019 samlet paraden rundt 50 000 deltagere. De fleste av informantene hadde et forhold til Pride- paraden. Den opplevdes som et arrangement som skaper glede og stolthet og felleskapsfølelse, og som ga muligheter for å møte andre skeive: «Pride er et utrolig hyggelig community for alle som er i det skeive miljøet» Ji6». De beskrev en stemning der alle vil hverandre vel: «Pride er samme type som 17 mai, masse glade folk i byen» Gi7.

Informantene var bevisste på at skeive rettigheter er relativt nytt, og at det for tiden er en negativ utvikling i enkelte europeiske land. De mente derfor at Pridearrangementet er ekstra

viktig nå som en politisk markering: «Steder som har vært åpne, begynner å gå tilbake igjen. Det er veldig viktig at alle som kan, går i paraden» Gi4

6.2.2 Venner

Ikke uventet spiller venner en sentral rolle. Alle informantene beskriver viktige, fine vennsforhold, også de som har vært utsatt for mobbing. For flere av informantene var vennene de første som fikk vite når de lurte på legningen sin.

Flere nevner at de har vært redde for hva som vil skje om venner får vite om legningen. De har vært redde for utstøtelse og for at vennene skulle tenke at de var interesserte i dem seksuelt: «Jeg var mest redd for at de kom til å tro at jeg så på dem med et perverst blikk» Ji8. Flere beskriver lettelsen når de opplevde at vennene både ble glade for dem og oppførte seg som normalt etterpå: «Det var mange som ble glade og spurte meg mer om det. Så var det liksom helt normalt igjen etter det. Det var liksom ikke noe wow egentlig» Gi7. «Da jeg fortalte det til veninna mi, sa hun bare, åja, så fint» Ji1. «Vennene synes det var gøy at jeg hadde en guttekjæreste» Gi3.

Venner går igjen som viktige personer både før og etter man forteller. De er der når man blir mobbet av andre, når familien ikke er støttende og når man generelt har det vanskelig: «Det gikk ut over selvtilliten og søvn, jeg var oppe og snakket med venner om natta, ikke om sånn problemer, bare å ha noen å forholde meg til, som jeg alltid kunne forholde meg til» Gi3. I tillegg har man det moro sammen. En informant, som hadde dårlig inntrykk av helsesykepleier, sa at vennenettverket på en måte ble hans helsesykepleier.

6.2.3 Familie

Gi4 flyttet en del i barndommen. Familien opplevde å miste et barn, noe som preget oppveksten hans. Han forteller at han jobber seg gjennom å orientere familiemedlemmer om sin seksuelle orientering. Han blir trist ved tanken på at han aldri får snakket om dette med familiemedlemmer som har gått bort. Gi4 har slitt med lese- og skrivevansker, og fikk mye hjelp fra mor med skolearbeidet. Forholdet til far beskriver han som mer komplisert. De er begge sta og har sterke meninger. Det er vanskelig å tolke om han har følt seg inkludert

eller ekskludert av far og andre i familien. Utsagn som: «Familien min erter meg og sier jeg er litt feminin, jeg blir kalt ofte for 'gamle kjerring'» kan tolkes som en vennlig og inkluderende ertering, men også som hån og kritikk

Ji1 vokste opp i en konservativ, kristen familie med tette bånd til menigheten. Hun følte at hun måtte hold prosessen sin helt skjult for familien og menigheten for å opprettholde et godt forhold: «Forholdet til familien var bra, fordi jeg holdt dette hemmelig».

Hemmeligholdet kostet henne mye. Hun slet med depresjon og søvnvansker.

Gi2 er den yngste informanten. Han forteller at han har kule, moderne foreldre, der spesielt mor er veldig nær. Sammen har de sett på ulike ungdommelige tv serier og filmer. Kanskje har mor fornemmet noe hos ham, for han husker at hun på et tidspunkt pekte på et bilde av Jan Thomas, og sa: «han har en kjæreste som er gutt». Han husker han tenkte at det hadde han aldri hørt om før, men at det gav mening. Til tross for dette kviet han seg for å fortelle foreldrene at han skulle på date med en gutt. Han endte med å sende en sms til mor: «jeg sendt sms til mamma om at jeg skulle på date med en gutt. Mamma sa ok, kos deg, da ble jeg veldig glad. Hun tok det som en selvfølge, det var fint. Jeg slapp å ha en lang, tung samtale». Ingen i familien har lagt opp til lange samtaler om temaet, noe han setter pris på. Han beskriver seg selv som en stille type, og fremstår trygg og reflektert, som en som er fornøyd med seg selv slik han er.

Gi3 oppdaget i femte klasse at han ikke var interessert i jenter. Han forstod fort at det ikke var rom for å leve ut sin nysgjerrighet og utforskning hjemme: «Det var stort skille mellom det som føltes gøy og det som var hjemme». Han vokste opp på et mindre tettsted, og det han foretok seg utenfor hjemmet kunne fort komme for familiens ører. Som for eksempel da naboen informerte foreldrene om at han hadde danset med en gutt på skolefesten og han ble ilagt husarrest. Han beskriver flere episoder der foreldrene refser ham for at han har en adferd eller påkledding som er «homo». Dette opplevde han som veldig nedbrytende. Han refererer også til at han fikk mye kjeft da foreldrene leste dagboken hans der han hadde skrevet om følelsene sine for en gutt på skolen. Gi3 har innimellom slitt med en følelse av at han er feil, og han tenker at det kanskje har sammenheng med måten foreldrene håndterte utforskningen hans på.

Det eskalerte utover ungdomsskolen. Gi3 beskriver at han ble tatt med til legen for en forkjølelse der far konfronterte ham, foran legen med hvorfor han har så mange jentevenner. Hjemme ble han fulgt med på, både av foreldre og søsken. Da han kommenterte positivt på et bilde en gutt hadde lagt ut av seg selv, sa søsken at han måtte slette det. Mor kunne spørre om han ønsket å være dame, eller bruke ordet «homo» i et nedsettende tonefall. Hun snakket om at han kunne ende opp som Jan Thomas og at homofili er unaturlig. Da han fylte 18, benyttet han sjansen til å skifte navn. Dette skapte stor uro hos familien, som syntes det nye navnet hørtes 'porno' ut. Det ble store konflikter, og han ble redd for å bli kastet ut. Han konkluderte med at situasjonen med familien var håpløs, og så snart han var ferdig med videregående, flyttet han til en annen kant av landet. Avstanden har nok hjulpet relasjonen. Gi3 merket etter hvert at samtalene ble mer aksepterende, og en gang han kom hjem på besøk, sa far: «vi har hørt at du har en kompis, vi liker det ikke så godt, men vi forstår jo at ting er sånn som de er».

Ji5 har aldri følt at hun må orientere foreldrene om at hun er skeiv. Hun bor sammen med mor, som hun sier er veldig liberal, og tenker at det naturlige tidspunktet for henne å bringe opp temaet er om hun får en kjæreste som hun vil ta med hjem: «Moren min er veldig liberal, jeg har visst at hun ikke kommer til å dømme meg». Selv om hun er veldig glad i sin far, kvier hun seg for å snakke om dette. Hun beskriver ham som en «typisk sekstiårgammel hvit norsk mann», han vitser og tuller om homofile på tv, men han har ikke noe intenst hat bak fordommene».

Ji6 hadde ikke fundert over legningen sin før hun ble forelsket i en jente for første gang i russetiden. Hun opplevde god støtte i en eldre søster, som ikke ble overrasket da søsteren fortalte at hun var skeiv: «jeg var hos søsteren min 24/7 for å få hjelp». Far brukte en del tid på å forsone seg med at datteren kom ut som skeiv, i den prosessen var søster og mor en god buffer: «søsteren min 'shutta' pappas gammeldagse holdninger». Etter hvert oppdaget Ji6 at far jobbet iherdig med å lese seg opp og snakke med kompiser for å skaffe seg kunnskap om det å være skeiv. Det gjorde at hun var villig til å gi ham tid og til å tilpasse seg rundt ham: «Jeg har trygge mennesker rundt meg, og jeg tenker på de som ikke har det nettverket».

Gi7 beskriver et trygt og nært forhold til familien. Selv om det er mamma som har vært nærmest, har han alltid visst at pappa er der for ham: «pappa har ikke involvert seg så veldig mye i livet mitt, han har liksom alltid vært der, men han er ikke den som kommer og spør sånn, hvordan har dagen din vært». I oppveksten har han aldri hørt noe negativitet fra foreldrene om det å være skeiv. Da han endelig bestemte seg for å fortelle hjemme, valgte han en situasjon der søster og mor hadde en hyggelig kveld sammen hjemme: «Gliset til søsteren min ble bare større og større, så var det liksom sånn, sett deg ned og fortell mer». Han lot mamma ta ansvar for å fortelle pappa, og deretter ser det ut til at de bare har vent seg til den nye situasjonen. Foreldrene har vist interesse for kjærestene hans, og far har lagt opp til gode samtaler ved å kjøre ham til og fra flyplassen en tid da han hadde kjæreste på en annen kant av landet.

Ji8 hadde en forvirrende periode i ungdomsskolen og tidlig videregående. Far så at hun var nedfor og kom henne i forkjøpet med å si at han visste at hun likte jenter. Etter dette hjalp han henne med å finne mer informasjon om temaet. Mor som kommer fra et noe mer konservativt land, brukte litt mer tid på å forstå, men skjønnte at det var ekte følelser da datteren fikk kjærlighetssorg.

6.3 Et uttrykksåpent samfunn

6.3.1 Normalisering og ikke- definerer

Informantene gir uttrykk for et ambivalent forhold til det å «kalle seg for noe». På den ene siden ønsker de å definere seg, å være synlige og aksepterte, på den andre siden ønsker de at det ikke var nødvendig å sette noe navn på legningen sin. Gi4 sier det enkelt: «Jeg vil sette meg i bås, men samtidig ikke». De problematiserer det faktum at heterofile ikke forventes å komme ut og fortelle om sin seksualitet: «Du ser ikke straighte mennesker komme ut av et skap» Gi7.

Flere utsagn tyder på at informantene er motvillige til å bli satt i en definerende bås. De presiserer at de ikke har møtt mange nok mennesker enda til å kunne si helt bastant hvilken legning de har og holder åpent at de kan velge annerledes om de går inn i et nytt forhold. Ji8

sier: «Jeg pleier ikke å definere legning, jeg har ikke behov for å navnsette sånn bastant. jeg vet jeg liker jenter, men jeg vet jo ikke om jeg plutselig møter en gutt i fremtiden». Gi4 har vært opptatt av å sette seg inn i forskning om kjønn og seksualitet, men kjenner at det er ikke er så lett å vite hva man skal definere seg som: «Jeg er glad for at det er flere kjønn og seksuelle orienteringer, men det er slitsomt når man skal tenke på hvilken bås man er i». Ji5 viser hvor flytende man kan oppleve seksualiteten sin: «Det utvikla seg fra at jeg trodde jeg var gutt, til bifil til mest sannsynlig panfil».

Flere sier de ikke identifiserer seg med «typisk skeive», og beskriver da stereotyper som feminine, outrerte homofile menn og mandige lesber. De føler seg heller ikke hjemme i miljø som de opplever har et ensidig fokus på det å være skeiv. Noen har opplevd å bli mer synlige enn de ønsker i sitt oppvekstmiljø. Ji8 sier: «Jeg fikk nok av å være den skeive i hjembyen, jeg er jo så mye mer enn det. seksualiteten er del av meg, men definerer ikke meg og mine verdier». Gi2 sier det på en annen måte: «Det definerer meg ikke mer enn at jeg er venstrehendt».

Informantene uttrykker at de ønsker seg en fremtid der ulike seksuelle legninger er så normalt at det blir et ikke-tema, og at man da unngår at legningen blir en dominerende merkelapp som overskygger alt annet de er og står for. De ønsker å kunne presentere sin kjæreste av samme kjønn uten at det skal bli noe spesielt. Ji8 sier at hun sjelden tenker på at hun er skeiv: «Jeg føler meg low key, kanskje det er litt kjedelig. Jeg har ikke så mye spice. jeg føler at jeg har litt sånn usynlig homofili i meg».

“Før var man rød eller blå, jeg tenker at fargen må komme litt etter hvert. Man trenger ikke pushe noen den veien heller” Gi3.

6.3.2 Selvaksept og fremtidstro

Savin- Williams (2005/2009) skriver i sin bok «The new gay teenager» at forskningen på skeive ungdommer i perioden 1980- 1990 fremstilte skeive unge som spesielt sårbare individer som lever risikofylte liv. Informantene i denne studien er imidlertid gjennomgående optimistiske med tanke på fremtiden. De ser en oppadgående kurve for skeives rettigheter og drømmer om å leve gode voksenliv med barn, familie, jobb og leilighet. De har tillit til at

det er rom for å være akkurat slik de er. Gi3 testet grensene for kjønn- og kjønnsuttrykk og kommet til at: «Jeg er gutt, men kan uttrykke meg på den måten jeg vil, være gutt sånn som *jeg* føler jeg er gutt. Jeg tar inspirasjon fra både jentevenner og guttevenner. Det er kjedelig å være akkurat *sånn* hele livet, fastsatt».

Tid er et viktig aspekt. Informantene ønsker ikke å ta noen overilte beslutninger om legning, men vil bruke god tid på å bli kjent med seg selv. Gi7 sier: «Jeg tenker framtiden ordner seg uansett det viktigste er at man kan ta seg god tid».

7 Diskusjon

Funnene ble i forrige kapittel presentert under konseptene: «Undringsrom», «Aksepterende nettverk» og «Et uttrykksåpent samfunn». Videre vil funnene bli diskutert i lys av problemstillingen, samt teori og aktuell litteratur.

7.1 Anerkjennelsens betydning i oppdagelsesfasen

7.1.1 Utvikling og innvikling- milepælene i oppdagelsesfasen

De skeive blir skeive fordi de bryter med det heteronormative. Ut fra funnene ser det ut til at det å skille seg ut ved å være skeiv ikke er et problem i seg selv, og at det er reaksjoner fra miljøet rundt som avgjør om oppdagelsesfasen blir sunn eller skadelig. Dette sammenfaller med ideen om seksualitet som sosialt konstruert og regulert (Vera & Foucault, 1979).

Tre milepæler fra Savin-Williams' (2005/2009) differensierte utviklingsmodell gjenkjennes særlig i informantenes oppdagelsesfase: «Å føle seg annerledes», «å komme ut for seg selv» og «å komme ut for andre». De to første foregår på det indre plan, mens milepælen «å komme ut for andre» involverer miljøet rundt. Funnene fra informantenes fortellinger har høy grad av samsvar med Savin-Williams' beskrivelse av milepælene. Å føle seg annerledes opplevdes for de yngste som ganske greit. Der informantene lekte med kjønnsroller, eller på en eller annen måte fremstod som skeive for omgivelsene, ble de møtt på svært ulike måter. Noen ble utsatt for mobbing og påført skam av andre jevnaldrende eller av ukjente. Noen ble utsatt for at familie eller andre forsøkte å korrigere adferden eller uttrykket deres i en mer heteronorm retning. Atter andre fikk hjelp til å finne kunnskap, eller fikk utforske i fred uten innblanding. Savin-Williams foreslår ikke alder for de ulike milepælene i modellen. To av de kvinnelige informantene i denne studien husker at de følte seg mer som gutter allerede i førskolealder. Det har tidligere vært vanlig å tenke at seksuell interesse oppstår samtidig med puberteten. McClintock og Herdt (1996) stiller spørsmål ved dette, og viser til flere studier som finner at median-alder for oppstart av seksuell tiltrekning er ti år. De viser til at selv om de indre kjønnsorganene først modnes i puberteten, så starter økningen av kjønnshormoner allerede i seks til åtteårsalderen. McClintock og Herdt (1996) stipulerer ut

fra dette at puberteten og seksuell utvikling er en kontinuerlig prosess som starter i seks- til åtteårsalder og ikke er ferdig før i femten til syttenårsalder.

Senere i barneskolen opplever flere annerledesheten som mer forstyrrende. Venner begynte å titte på og snakke om det motsatte kjønn med større interesse, og annerledesheten ble mer påtagelig. Noen fikk den påpekt og ble forsøkt korrigert av mennesker i omgivelsene.

Informantene i denne studien fortalte om et stort behov for å forstå hva som skjedde med dem da de begynte å kjenne på at de var annerledes enn sine jevnaldrende. Behovet for forståelse og kunnskap ble dekket ved å lytte og observere, men også gjennom internett. Antonovsky omtaler dette behovet for forståelighet i sin teori om salutogenesen (*salutogenese*, 2019). En opplevelse av sammenheng er nødvendig for god helse. Denne opplevelsen avhenger av at situasjonen kjennes forståelig, påvirkelig og overkommelig (Aaron Antonovsky, 2012; *salutogenese*, 2019).

Å komme ut for seg selv er for noen en fin og spennende prosess, og for andre en tid med stor usikkerhet og leting. Av informantene i denne studien var det to som tidlig forstod at de kun opplever sammekjønnstiltrekning. De øvrige seks hadde i ulik grad vært tiltrukket av flere kjønn, og satt ulike navn på sin seksuelle orientering som homofil, homofleksibel, lesbisk, lesbiske femme, bifil, panseksuell, panfil. Flere ønsket å holde åpent at de kan endre seksuell orientering flere ganger i livet, og at det derfor ikke er ønskelig å sette en bestemt merkelapp på hva man er. For noen av informantene ble det å komme ut for seg selv sårt og vanskelig, enten fordi de har blitt mobbet, at de ikke har blitt akseptert og anerkjent av sine nærmeste eller fordi de oppfattet at holdningen til skeive minoriteter preges av stereotypier og heteronormativitet. En løsning ble å forsøke å undertrykke eller fornekte de skeive følelsene, med depresjon og fortvilelse som følge.

Å komme ut for andre er noe som skjer over tid og etter nøye utvelgelse av når, hvor og til hvem. De fleste tar det stegvis og kommer ut til en person om gangen, men flere informanter nevnte andre som hadde valgt å komme ut i sosiale medier for å nå flest mulig samtidig. De aller fleste kom ut til venner først. Flere av informantene opplevde at venner eller familie har hatt en mistanke fra før. Informantene hadde til en stor grad god erfaring med å komme ut, antagelig fordi de hadde gjort en grundig vurdering i forkant på hvor, når

og til hvem, de kom ut. Denne erfaringen sammenfaller med funnene til Samarova og Savin-Williams da de undersøkte foreldreaksept (Samarova et al., 2014; Ritch C. Savin-Williams, 2001). Sterk religiøs tilknytning gjorde at en av informantene hadde særlige utfordringer med å komme ut for sine nærmeste. Barnes og Meyer (2012) fant i en studie at tilknytning til en ikke-aksepterende religiøst miljø førte til høyere grad av internalisert homofobi. De fant ingen sammenheng med dårligere psykisk helse. Likevel, når hele familien er del av samme religiøse miljø vil den manglende familieaksepten kunne påvirke den skeives psykiske helse, slik McConnell et al (2016) finner i sin studie om sosial støtte og psykisk helse blant skeive.

Grafsky (2018) har nylig gjort en studie på hva som ligger til grunn for beslutningen om å komme ut til foreldrene eller ikke. Hun finner at informantene går gjennom en beslutningsprosess basert på fire faktorer: 1. hvor den unge er i identitetsutviklingsprosessen, 2. Kvaliteten på forholdet til foreldrene 3. Hvilke tegn den unge fanger opp fra foreldrene og 4. Forventet resultat. Hun foreslår at hjelpeprofesjoner som skal bistå unge i denne prosessen, oppfordrer ungdommen til å tenke kritisk om tre områder: Er jeg klar? Hvordan vil relasjonen endre seg? Og: Kan jeg håndtere de ulike utkommene? (Grafsky, 2018).

7.1.2 Anerkjennelse fra de nærmeste- en forutsetning for trygg identitetsutvikling

Honneth (Honneth, 2008, Kapittel 5) beskriver behovet for anerkjennelse som et menneskelig grunnvilkår, og sier at det å bli anerkjent er en forutsetning for vellykket identitetsutvikling. Anerkjennelsesformen «kjærlighet» står ifølge Honneth i en særstilling. Den kan erfares i den private sfæren, i familien eller i vennskaps- og kjærlighetsforhold. Den danner grunnlag for at man kan erfare andre anerkjennelsesformer som anerkjennende, for selvtillit og evne til å etablere gode relasjoner senere i livet. Dette gir mennesker i privatsfæren, spesielt foreldre stor makt til å anerkjenne eller tilbakeholde anerkjennelse. Hans syn samsvarer som tidligere nevnt med tankegodset i utviklingspsykologi. En robust psyke er basert på at man har god selvfølelse. Selvfølelsen utvikles gjennom at barnet føler seg sett og verdsatt av nære voksne. I førskole- og småskolealder danner barn seg en oppfatning av seg selv og kategoriserer seg selv gjennom samspill med andre, først

nonverbalt og senere understøttet av språk og begreper (Øiestad, 2011, Kapittel 3). Kategoriene som dannes legger videre føringer for hvordan barnet handler. Øiestad fremhever at denne utviklingen av selvbildet og behovet for validering av viktige andre fortsetter gjennom ungdomstiden og også i voksen alder.

I følge queer teori er kjønn og seksualitet sosialt konstruert og regulert, og samfunnets holdninger preges av heteronormativitet; det finnes to kjønn og disse tiltrekkes av hverandre, det finnes også en riktig måte å være kvinne og mann på. Litt utvidet kan stereotyper i samfunnet også fungere som heteronormer, ved at det gis inntrykk av at det er en riktig måte å være homofil mann eller lesbisk kvinne på.

Dette skaper et mulig dilemma. Den unge er avhengig av anerkjennelse og validering fra de nærmeste for å få en god selvfølelse, en robust psyke og for å være i stand til å etablere gode relasjoner og oppleve anerkjennelse i solidaritets- og rettighetssfæren. Samtidig fører samfunnets heteronormativitet til at denne anerkjennelsen ikke er tilgjengelig alltid og for alle.

Familiens holdninger og hvordan de møtte informantene i oppdagelsesfasen var tema i alle intervjuene. To av de kvinnelige informantene husker at de som førskole- og småskolebarn trivdes best med å leke med gutter. De identifisert seg mer med gutter enn med jenter. Den ene av jentene sier hun var litt rufsete og ble sett på som en guttejente, mens den andre ble oppfattet som veldig jentete. Omgivelsene har tilsynelatende ikke sanksjonert dette. Jentene merket at de andre jentene foretrakk jentevenner, men det plaget dem ikke. Først senere tolker de denne preferansen for å leke med gutter som en mulig tidlig indikasjon på skeivhet.

En av de mannlige informantene husker at han hadde en veldig god venninne i barnehagen. Mødrene deres omtalte dem som kjærester, så da ble det til at han tenkte slik, selv om de egentlig bare var lekekamerater. En annen mannlige informant hadde i barneskolen glede av å kle seg i det som tradisjonelt tenkes på som jenteklær og jentefarger. Han ble anerkjent og akseptert i skolen og blant jevnaldrende, men opplevde krenkelser og fravær av anerkjennelse hjemme. Fortsatt hersker det, også i vår del av verden heteronorme ideer om hvilke klær, farger, interesser og evner som hører til hvert kjønn. At en jente og en gutt liker å leke sammen, avstedkommer også i dag kommentarer fra velmenende voksne om at de er

kjærester. Ser man til Honneth (2008) og Øiestad (2011), er det naturlig å tenke at jenta og gutten som ble kalt kjærester av mødrene får anerkjent en adferd som bekrefter det heteronormative, mens gutten i barneskolen opplevde krenkelser og mangel på anerkjennelse for sin påkledning fra sine foreldre. Foreldrene er barnas primære omsorgspersoner, og har i kraft av det stor anerkjennelsesmakt. Barna får indirekte informasjon om at det er riktig og anerkjennelsesverdig å være kjæreste med en av motsatt kjønn, og det er feil og ikke anerkjennelsesverdig å kle seg «som en homo». En kan tenke seg at en slik tidlig «programmering» kan føre til kognitiv dissonans om man senere oppdager at man faller for en av samme kjønn. Bevissthet om hvordan de yngste barna danner oppfattelsen om seg selv er viktig, slik at man i størst mulig grad lar barnet selv finne ut hvem det er og at det er greit å være den det er.

Måten familien snakker om seksuelle minoriteter på blir lagt merke til både av barn og unge. Stereotype oppfatninger og humor på bekostning av annerledeshet kan gjøre prosessen med å finne ut av seg selv vanskeligere. Risikoen for internalisert homonegativitet, lav selvaksept og negativ helsepåvirkning er dokumentert i flere store studier (Berg et al., 2015; McConnell et al., 2016; Petrou & Lemke, 2018; Puckett et al., 2015; Shilo & Savaya, 2011).

Skolebarn/ungdom. Informantene i denne studien hadde oppfattet varierende grad av negative holdninger og stereotypier hjemme som beskrevet i kapittel 5.2.3. Ji5 forteller om sin far: «du hører jo på en måte at han har sånne vitser, tuller litt om homofile på tv og sånn». Til kontrast ble Gi2 møtt med åpne, aksepterende holdninger i sin familie. Mor opptrådte som aksepterende nettverk da hun gjorde ham oppmerksom på at det finnes alternative måter å leve på ved å fremsnakke skeive kjendiser, og se på en tv serie med en skeiv rollefigur sammen med ham. Ji8 hadde lignende erfaring med sin far da han hjalp henne med å søke kunnskap og kontakt med likesinnede på nettet. Gi7 har alltid hatt en støttende familie. Fra han fortalte om sin prosess hjemme har han bare opplevd støtte, mest fra mor men også fra far, som han tidligere hadde opplevd som litt usynlig i familien. Ji6 har alltid hatt en nær og støttende familie. For henne var det en god opplevelse at hele familien sluttet opp om henne, da hun oppdaget at hun var skeiv som ung voksen. Selv far, som aldri hadde forestilt seg noe sånt, og hadde lite kunnskap, leste seg opp og jobbet med holdningene sine. Betydningen av foreldrestøtte for skeives psykiske helse og komme- ut prosesser er beskrevet i flere internasjonale studier (A. R. D'Augelli et al., 1998; Grafsky,

2018; Mayer et al., 2014; Puckett et al., 2015; Rothman et al., 2012; Ryan et al., 2009; Shilo & Savaya, 2011; Watson et al., 2019). McConnell (2016) viser i en studie at familiestøtte peker seg ut som spesielt viktig også i forhold til annen type støtte, ved å måle graden av psykisk stress i en gruppe unge skeive over en periode på fem og et halvt år, holdt opp mot tre hovedgrupper av sosial støtte: 1. Lav generell støtte, 2. Høy generell støtte og 3. Lav familiestøtte men høy annen støtte. Gruppe en og tre viste høy grad av psykisk stress over hele perioden, men gruppe tre fikk utover i perioden høyere grad av familiestøtte og rapporterte mot slutten av perioden omtrent samme grad av psykisk stress som gruppe to (McConnell et al., 2016). Studien viser også den positive effekten av å ha en noen form av sosial støtte fremfor ingen, da det kan se ut til at det muliggjorde en senere familiestøtte.

For informantene som fremstod annerledes allerede som svært unge, kommer det frem at opplevelsen av anerkjennelse var tuftet på gode opplevelser med- og tilbakemeldinger fra omgivelsene. Gi3 beskrev livsbejaende utforskning med venner på skolen, der påfunnene må ha blitt stort sett godt tatt imot av de voksne på skolen. De fikk holde forestillinger og kle seg ut, og generelt utforske i fred. Gi2 fikk lov til å være som han var, en stille gutt som satt på bakerste rad og observerte, men han hadde venner som aksepterte ham som han var. Anerkjennelse fra venner er ifølge Honneth (2008) kjærlighetsanerkjennelse og derfor spesielt viktig, da slik anerkjennelse legger grunnlaget for evnen til å inngå i nære relasjoner senere i livet. Gode venner utpeker seg som en viktig beskyttelsesfaktor i studier om skeives psykiske helse (Hall, 2018) så vel som i studier som undersøker sammenheng mellom vennskap og det å bli mobbet eller bli en mobber (Bollmer et al., 2005; Kendrick et al., 2012).

I Honneth og Wiigs tekstsamling, beskrives manglende anerkjennelse som en form for krenkelse (2003). I utviklingspsykologien utgjør slike krenkelser, eller det å ikke bli akseptert og møtt, en psykisk helserisiko, ved at selvbildet får dårlige kår (Øiestad, 2011). Krenkelser og fravær av anerkjennelse er ifølge Honneth bakgrunnen for alle kamper om anerkjennelse (Honneth, 2008). Flere foreldre ser ut til å ha hatt vanskeligheter med å anerkjenne sine skeive barn og unge, enten på grunn av religiøs overbevisning, tradisjon, frykt for hva andre vil si. Skeive har de siste femti årene oppnådd mange rettigheter og muligheter som ikke var på plass tidligere. Homofili har blitt avkriminalisert og fjernet som diagnose, skeive har rett til å inngå ekteskap og adoptere barn. Disse er uttrykk for anerkjennelsesformen

«rettigheter». Rettighetene har gitt skeive en større mulighet til å definere seg selv, de kan endre performativiteten og være medborgere på egne premisser. Mye tyder på at skeive har brukt tiden godt. Mindre heteronorme livsstiler er nå ganske vanlige i vår del av verden. Skeive er samboere og ektefeller, foreldrerepresentanter i skolen, kolleger på arbeidsplasser, deltagere i politikken, idrett og kulturliv.

Informantene snakket i liten grad om politisk engasjement for skeives rettigheter, eller medlemskap i skeive organisasjoner. En mulig tolkning er at de unge i dag ser det slik at kampen for skeives rettigheter, i alle fall når det kommer til rettigheter og solidaritet, i stor grad er vunnet. Hvordan får de i så fall dette inntrykket? Hvem som har makt til å anerkjenne i de ulike sfærene avhenger av kulturen og tiden vi lever i. Informantene gav uttrykk for at de har lagt merke til en stadig større representasjon av skeive i filmer, serier, sosiale medier og musikk. De skeive fremstår og fremstilles i større grad som pene, attraktive og kule. Mediene har altså makt til å anerkjenne, og ungdommene er superbrukere av sosiale og audiovisuelle medier. Et etisk spørsmål reiser seg her. De «nye» skeive som portretteres i mediene har kanskje skapt nye stereotyper som spesielt kreative, spesielt flinke med interiør og mote. De har også til en viss grad forsterket ideen om den fargerike homsen. En kan se for seg at unge mennesker, i sin higen etter å bli anerkjent kan komme til å tilpasse sine synspunkter og uttrykk til det som gir tilgang til anerkjennelse, og derved ende opp med å reprodusere eller forsøke å leve opp til anerkjennelsesverdige roller fra mediene, heller enn å skape sin egen. Dette er i så fall en problemstilling som ikke er unik for skeive unge.

7.2 Må det være noe?

Informantene ønsker et samfunn som viser åpenhet for et større spekter av uttrykk. De uttrykker et ambivalent forhold til kategorisering og definering. På ene siden leter de etter en kategori som passer helt, på andre siden ønsker de seg en fremtidig fleksibilitetsåpenhet, der kategorier for seksuell orientering og kjønnsuttrykk er overflødige og der det er åpenhet for seksualitet som en fleksibel og flytende størrelse.

Spørsmålet er om det egentlig er mulig å oppleve tilhørighet om man insisterer å være unik. Evnen til å kategorisere er et viktig premiss for menneskets overlevelse, vi er avhengige av å

kategorisere for å orientere oss i verden. Dette grunnleggende premisset er kanskje noe av bakgrunnen for ambivalensen hos informantene. Selv om man kan tenke seg en ideell verden uten kategorier, har man et grunnleggende behov for å kategorisere, og for selv å høre til.

Gi2 gledet seg til den dagen man ikke lenger trenger å komme ut: «Ikke at man skal hysje det ned, bare at det ikke *er* noe, ja, at det er normalt». Utsagnet fremstår som et en bønn om aksept og anerkjennelse for at man kan få være akkurat den man er, og samtidig som et hjertesukk over å måtte kalle seg noe. Flere studier utvider forståelsen for hvorfor det kan være vanskelig å definere seg. Mennesker som praktiserer sammekjønnssex er en uensartet gruppe. Ikke alle som har sex med- eller tiltrekkes av noen av samme kjønn identifiserer seg som skeive. Heteroseksuelle rapporterer om erfaringer med sammekjønnsseksualitet (Hoy & London, 2018; Malcolm, 2008; Vrangalova & Savin-Williams, 2012) og en amerikansk studie med 156 unge, skeive deltagere fant at halvparten av informantene hadde opplevd heteroseksuell tiltrekning (Rosario et al., 2006). I en australsk generasjonsstudie konkluderer Clarke et.al med at nittitalsgenerasjonens seksuelle tilhørighet ikke kan forstås ut fra en stereotypisk seksuell praksis, da ambivalens, tvetydighet og mangfold er det som preger moderne seksuelle og kjønnete liv (2018).

Kategoriene er for trange

Et kjent problem med kategorier, er at de ikke tilbyr skreddersøm. Stereotypiske og heteronormative holdninger til lesbiske og homofile førte til forvirring hos flere av informantene når de begynte å kjenne å skeive følelser. Gi2 beskrev seg som introvert og anonym og opplevde at han ikke passet helt inn i bildet av en stereotyp homofil mann. Etter en tids leting på nett fant han noen som han kunne identifisere seg med: «Det hjalp at jeg så på det miljøet som normaliserte det, som ikke er så veldig fargerike og sprudlende». Gi3 opplevde noe av det samme. Han hadde tenkt på at han kanskje var homofil, men da han så tv serier om homofile, kjente han seg ikke igjen: «Det virket liksom overdrevet, jeg skjønnte at det måtte være feil, for jeg var ikke overdreven». Gi7 hadde også stereotypiske homofile menn i tankene da han kjente på dissonans og indre protest ved å bli kalt for homo av jevnaldrende. Stereotypien om lesbiske jenter som mandige, gjorde at Ji5 og Ji8 ble i tvil om dette kunne være dem, da de selv var utpreget feminine.

Motvilje mot etablerte kategorier for seksualitet ble også funnet av Glover m fl da de undersøkte identitetsutvikling og utforskning blant 82 amerikanske ungdommer (2009). En tredel av informantene haket av for en tradisjonell seksuell orientering i et avkrysnings skjema, men da de ble bedt om å beskrive sin seksualitet med egne ord, samsvarte ikke beskrivelsene med tradisjonell inndeling.

Når kategoriene blir for trange, kan en løsning være å legge til nye. De fleste informantene i denne studien hadde vurdert flere kategorier i oppdagelsesfasen. Gi4 sa: «jeg har kommet ut til mine foreldre to ganger, først som bifil, så som homofleksibel. Jeg sliter litt med å finne ut hvilket kjønnsuttrykk jeg skal bruke. Jeg vil ikke si at jeg er veldig gutt, og heller ikke veldig jente». Han uttrykte en utmattelse over å gruble over hvilken kategori han tilhørte, og ønsket at han kunne slippe å definere seg. I en oversiktsartikkel over forskning på seksuell identitet, fant Morgan (2013) at unge i dag i mindre grad bruker termer som homofil og lesbisk og at dagens klassifikasjonssystem ikke er egnet for dagens unge voksne til å identifisere sin seksuelle identitet. Clarke et.al (2018) sammenstilte i en generasjonsundersøkelse oppveksterfaringene til australske informanter med ikke-normativt kjønn eller seksualitet født i henholdsvis 70- og 90 årene. De fant at der syttitallskohorten brukte fire ulike begrep for å beskrive sin seksualitet, brukte nittitallskohorten elleve. En overvekt definerte seg som biseksuelle, panseksuelle eller skeive, disse er alle kategorier som åpner for tiltrekning mot mer enn ett kjønn. Samtidig uttrykte de stor ambivalens i holdninger til sex og seksuelt uttrykk. De vektla seksualitet i mindre grad, i den forstand at seksualitet kun er et aspekt av- og ikke hele identiteten (Clarke et al., 2018). Flere studier bekrefter dette, og har identifisert fra fem til tolv ulike subgrupper for seksuell orientering (Vrangalova & Savin-Williams, 2012; Weinrich & Klein, 2002; Worthington & Reynolds, 2009).

Gi4 peker på et interessant problem et når han han uttrykker at han skulle ønske han slapp å definere seg, da han ble sliten av å lete etter hvilket kjønnsuttrykk han skulle bruke og hva han skulle definere seg som. Aldri før har så mange definert seg så mye som vi gjør nå. Vi skaper merkevaren «meg» i sosiale medier og i skole- og jobbsammenheng, og ønsker å bli anerkjent for det som er unikt oss. For skeive unge har antallet kategorier økt betraktelig, antagelig fordi man søker etter en kategori og et fellesskap som passer som hånd i hanske.

Det synes paradoksalt at det skapes stadig nye kategorier, samtidig som unge ønsker seg et uttrykksåpent samfunn. Vi vil ha vår egen unike plass og ikke være som alle andre, men er samtidig avhengige av å bli anerkjent av de andre, da man ikke kan anerkjenne seg selv. Kanskje hjertesukket til Gi4 speiler noe mange kjenner på. Den stadige letingen etter en perfekt kategori er utmattende, og en vei ut av det utmattende kategoriseringsjaget kan være ingen kategorisering i et uttrykksåpent samfunn. Her finnes ikke svar, men det er et viktig spørsmål å stille.

Seksualiteten er flytende

Halvparten av informantene i denne studien, flest jenter, var åpne for at deres neste forhold ikke nødvendigvis måtte være et sammekjønnforhold. De mente at seksualiteten kan endre seg hele livet. En informant som har opplevd at hun er i konstant utvikling sa: «det har utvikla seg fra at jeg trodde jeg var en gutt på barneskolen, til at jeg trodde jeg var bifil i ungdomsskolen, og nå er jeg mest sannsynlig panfil». Hennes konklusjon er at kategorier for seksualitet og kjønn er overflødige, eller i må modifiseres og gjøres mer fleksible. Flere nyere studier viser det samme. Unge skeive ser på seksuell orientering som noe flytende som kan endre seg hele livet (Diamond, 2008; Katz-Wise, 2015; Ritch C. Savin-Williams, 2017).

Diamond (2008) fant at en undergruppe av hennes informanter avviste kategorisering på grunnlag av seksuell orientering både fordi de ønsket åpenhet for at den kan endre seg over tid, og fordi tradisjonelle kategorier ikke var representative for deres seksualitet. Som Ji5 sa i denne studien: «Jeg kan ikke si hundre prosent at jeg er sikker på hva jeg er enda, fordi jeg har ikke truffet nok mennesker til å vite».

For en av guttene var det naturlig å inkludere det som tradisjonelt blir sett på som dameklær i garderoben og noen ganger kle seg på tvers av normene for kjønn for å kunne være seg selv helt og fullt: «jeg kan være gutt sånn som jeg føler at jeg er gutt og ta inspirasjon fra både jentevenner og guttevenner».

Ønsker om kategorifrihet, eller om flytende overganger sammenfaller med ideene fra Queer- teori om at tradisjonelle kategorier for kjønn og seksualitet er skapt av handling eller performativitet, heller enn medfødte biologiske størrelser (Butler, 2011; Eggebø et al., 2015). Om man ser på erfaringene til disse informantene i lys av queer- teori (Butler, 1993;

Jagose, 1996), ser det ut til at informantene er godt i gang med å endre premissene for reproduksjon av heteronormativitet. Ved å endre på måten de gjør kjønn og seksualitet på, performativiteten, åpner de for en retningsendring som på sikt kan utvide rammene for aksepterte uttrykk for kjønn og seksualitet. Holdningsundersøkelser fra Norge, USA og Storbritannia antyder at de er godt på vei. Samfunnet som helhet har beveget mot større toleranse og åpenhet for seksuelt mangfold (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), 2017; Clements & Field, 2014; Taylor, 2013).

Flere dimensjoner- seksualitet er ikke alt

Tre av fire gutter hadde landet på at de var tiltrukket kun av samme kjønn, mens kun en av fire jenter sa det samme. Ønsket om kategorifri seksualitet og uttrykksfrihet stod like sterkt hos informantene som hadde landet på en monoseksuell orientering. Alle informantene uttrykte motstand mot å bli definert på bakgrunn av sin seksualitet. En informant sa: «Det at jeg er homofil, definerer meg ikke mer enn at jeg er venstrehendt» og en annen sa: «jeg er redd for at om folk begynner å nevne det, så blir det den eneste merkelappen. Seksualiteten er en del av meg, men den definerer ikke meg og mine verdier». Informantene ønsker å være hele mennesker med mulighet for tilhørighet til ulike grupper, uavhengig av seksuell orientering.

Savin-Williams har gjort samme funn i sitt materiale. Flere unge skeive finner det meningsløst å beskrive seg ut fra seksuell orientering, enten fordi de ikke kjenner seg igjen i stereotypiene eller fordi de har andre dimensjoner i livene sine som de heller ønsker å fremheve (R. Savin-Williams, 2005; 2015). Man kan undre seg over om svaret på dilemmaet kategorier eller ikke ligger her. Det kan hende at man ønsker seg bort fra antagelser og stigma knyttet til de ulike kategoriene for seksuell orientering, heller enn kategoriene per se.

Kategorier som fellesskap

Det er nærliggende å tenke at motviljen mot å defineres inn i en minoritetsseksuell kategori, kan henge sammen med en frykt for å bli mobbet, utestengt og diskriminert. Fortsatt finnes negative holdninger til skeive, og hatkriminalitet er ikke ukjent. En undersøkelse gjort av Institutt for samfunnsforskning i 2019 viser at mer enn en av fem voksne LHBT-personer

hadde vært utsatt for hatytringer på sosiale medier, arbeidsplassen, offentlig transport eller i nabolaget siste året. Femten prosent hadde vært utsatt for konkrete trusler. (Fladmoe & Nadim, 2019). I en undersøkelse gjort av Senter for adferdsforskning i 2009, ble 3000 tiendeklassinger i Norge spurt om mobbing på grunn av seksuell orientering. Man fant at så mange som 50% av homofile gutter, og 15,4% av homofile jenter hadde blitt mobbet to til tre ganger i måneden (Senter for Atferdsforskning, 2009).

Når så mange likevel leter etter en kategori som passer for dem, kan det handle om at det å definere seg inn i en skeiv kategori, åpner opp for kontakt med andre likesinnede. Flere av informantene beskrev en periode i oppdagelsesfasen, der de oppsøkte andre skeive på nett, på skeive barer eller i skeive organisasjoner. I de skeive nettverkene fant de informasjon, vennskap og aksept, og muligheten for å utforske kjærlighet og seksualitet. For noen ble de nye vennskapene altopplukkende, og de forsømte andre venner, men etter hvert ble det naturlig å balansere og integrere de ulike nettverkene, for å kunne være seg selv helt og fullt. Dette fenomenet er også beskrevet i siste milepæl i Savin- Williams modell for differensierte utviklingsløp «syntese og selvaksept». Det kan tolkes som et uttrykk for at informantene har inkorporert den skeive orienteringen i sin identitet.

Stolthet og optimisme

Til tross for at noen av informantene har opplevd motgang og hatt negative erfaringer underveis, ser det ut til at de fleste på intervjuetidspunktet har nådd milepælen «selvaksept og syntese» (Savin-Williams, 2005/2009). De uttrykte en positiv forventning til egen fremtid, og stolthet over hvem de er. Gi3 sa han er «fornøyd med å være fargerik for det er jo kjedelig å bare bli akkurat sånn heile livet, fastsatt». Ji6 sa at det å oppdage at hun var skeiv gjorde henne mer samfunnsengasjert. Hun beskrev følelsen av samhold, inkludering og mening som hun opplever under Pride festivalen slik: «Det er nydelig, en kjenner en sånn glede ved at alle menneskene som er her elsker det at mennesker elsker seg selv, uansett hvem de er». En kan tenke seg at dette er et selvsagt funn, da de som er usikre på sin seksuelle orientering, eller har problemer med å akseptere den, i mindre grad vil melde seg som informanter til en slik studie. Samtidig bekreftes funnet av nyere studier. Disse viser at dagens skeive i stor grad er fornøyd med livet, svært få ønsker å endre sin seksuelle orientering. Skeive skårer likt som heterofile på tilfredshet med livet og forekomsten av

stemningslidelser er ikke høyere enn hos heterofile (Becker et al., 2014; Bostwick et al., 2014; Juster et al., 2013; Savin-Williams, 2005/2009, Kapittel 9)

Riggle et.al (2008) spurte 553 skeive om positive sider ved livene deres, og fant dette:

Belonging to a community, creating families of choice, forging strong connections with others, serving as positive role models, developing empathy and compassion, living authentically and honestly, gaining personal insight and sense of self, involvement in social justice and activism, freedom from gender-specific roles, exploring sexuality and relationships, and enjoying egalitarian relationships.

Savin- Williams problematiserer at det bare er skeive som antas å gå gjennom en seksuell identitetsformasjon: «Where are the models of heterosexual sexual identity? Do heterosexuals even have a sexual identity? If not, why not? Shouldn't they also struggle and evolve?» (Savin-Williams, 2005/2009, s. 81). Dette er en spennende tanke. Som helsesykepleier ser en at pubertet og seksualitet byr på gleder og sorger også for heteroseksuelle ungdommer. Kanskje er det mer relevant å snakke om seksuell identitet generelt, både for skeive, streite og alle andre. Informantene i denne studien synes enige om at mens seksualiteten og seksuell orientering er en viktig dimensjon, så er det er ikke alt og det definerer dem ikke. De beskriver motgang, mestring og fremtidsdrømmer på lik linje med heterofile ungdommer. Som Gi7 konkluderte: «Jeg tenker at fremtiden den ordner seg, uansett».

8 Oppsummering

8.1 Studiens styrke og begrensninger

En styrke ved denne studien er at den er basert på empirisk materiale fra informanter som har relativt kort historisk avstand til tidsrommet som er undersøkt. Informantene delte fyldig informasjon fra perioden de oppdaget sin seksuelle orientering. Samtidig hefter det alltid en usikkerhet ved data som samles inn retrospektivt. Hukommelsen og en menneskelig evne til å gjenkalle positive minner lettere enn negative spiller inn. Det at informantene i stor grad hadde integrert den skeive identiteten på intervjudispunktet, kan ha farget hukommelsen og bleket minnet om mer negative erfaringer.

Studien har et relativt lavt antall informanter, men informantene hadde god demografisk spredning med tanke på oppvekststed, utdanningsnivå og sosioøkonomisk status. Det kan problematiseres at ungdommer som velger å stille opp til slike intervjuer, ofte ikke er de som har hatt det mest utfordrende. Likevel hadde enkelte av informantene hatt en svært vanskelig prosess på grunn av problemer i familien, psykisk uhelse og strengt religiøse nettverk. Dette bidro til et fyldig empirisk materiale. Å måtte velge bort temaer som dobbeltminoritet og kjønnsinkongruens har muligens gjort oppgaven mindre spenstig, men var et nødvendig valg med tanke på studiens omfang.

Som helsesykepleier har man erfaring med å samtale om vanskelige tema. Dette opplevdes som fordel. Man kan tenke seg at det å bli intervjuet av en helsesykepleier kunne føre til at ungdommene var mindre kritiske til yrkesgruppen enn de ellers ville vært. I praksis ser det ut til å ikke har vært et problem, da flere av informantene uttalte seg kritisk om erfaringer de hadde hatt med helsesykepleier.

Queer teori og Cass' modell for seksuell identitetsutvikling som er beskrevet i teorikapittelet fremstår ganske ulike, men har også evnen til å utfylle hverandre. Cass er tydelig på at vi må følge med i tiden og utviklingen innen temaet minoritetsseksuell identitetsutvikling. Hun har slik på sett og vis beredt grunnen for Queer- teori og Savin- Williams' Differensierte utviklingsløp, som tilsynelatende best beskriver unge skeives identitetsutvikling i dag.

8.2 Konklusjon

Hensikten med denne studien var å utforske hvordan unge skeive opplever perioden da de oppdager sin seksuelle orientering. For å svare på dette, ble det valgt å samle inn data ved bruk av kvalitative dybdeintervju. Åtte ungdommer i alderen 19 til 23 år delte sine historier. Fokus var på alder ved oppstart, hvilke tanker de gjorde seg, samt hvor og i hvilken grad de søkte støtte og kunnskap. Det empiriske materialet ble analysert og diskutert opp mot nyere forskning, offentlige retningslinjer og veiledere og modeller for utvikling av skeiv seksuell identitet. Studien belyser hvordan unge skeive kan oppleve perioden i sitt liv der de blir klar over at de har en seksuell legning som bryter med normen, og er med det et bidrag til kunnskapsbasen for helsesykepleiere og andre som jobber med barn og unge.

Studien viser at det er et stort sprik i alder når barn og unge begynner å fundere på sin seksuelle orientering og i tiden det tar å integrere den skeive identiteten. Oppstart varierte blant fra førskolealder til slutten av tenårene. Dette mangfoldet tyder på at seksualitet er aktuelt som tema allerede fra småbarnsalder og at skeive barn og unge ikke kan betraktes som en homogen gruppe.

Behovet for anerkjennelse for den man er kommer frem i alle intervjuene. Anerkjennelse og motsatsen krenkelser oppleves på ulike nivåer og arenaer og både aktivt og passivt. Det å oppleve aksept og anerkjennelse, spesielt fra sine nærmeste, ser ut til å legge grunnlag for en smidigst mulig oppdagelsesfase.

Informantene ønsker et fremtidig samfunn som er åpent for et mangfold av seksualitet og uttrykk, der kategorisering på bakgrunn av seksuell orientering er overflødig. Funnene indikerer at unge i mindre grad enn før innordner seg normer for kjønn og seksualitet. Flere leker med uttrykk. Den nye åpenheten fremstår som en form for kulturell kapital. Parallelt eksisterer det fortsatt miljøer der streng religion eller kultur gir mindre rom for utforskning og annerledeshet. Det er mulig å se for seg at utfordringene til medlemmer av disse gruppene kan komme i skyggen av den nye åpenheten.

8.3 Implikasjoner for videre praksis og forskning

Resultatet av studien indikerer at det er vanskelig å generalisere om alder for barns og unges oppdagelsesfase. Prosesser med å finne ut av seksuell orientering kan starte når som helst i oppveksten. Det er nødvendig å sørge for tilpasset og anerkjennende informasjon og undervisning, samt tilgjengelige voksne. Helsesykepleiere og andre som jobber tett med barn og unge må være forberedt og ha språk og alderstilpassede metoder for å kunne møte barn og unge med åpenhet aksept på dette feltet.

Mer forskning trengs på hvordan man kan tilrettelegge for gode undringsrom og trygge rammer rundt barn og unges seksuelle utforskning. Mye av den tidlige utforskningen foregår på det indre plan, og nettbaserte tjenester og informasjon er mye brukt. Det blir viktig å utvikle og opprettholde tilgang til kvalitetssikret digital informasjon for barn og unge.

Skeive barn og unge som tilhører etniske minoriteter eller strenge religiøse samfunn opplever i mindre grad frihet til å utvikle sin skeive identitet. Dette er en gruppe man må ha spesiell oppmerksomhet om, og forskning behøves for å belyse denne gruppens utviklingsbetingelser.

Et viktig bifunn var at flere av informantene hadde vært innom tanken om å være født med feil kjønn. Man kan undre seg over hvorfor så mange unge ønsker å skifte kjønn i dag. Kan det være en naturlig følge av det å kjenne på sammekjønnsseksuell tiltrekning, eller kan det ha andre årsaker, som for eksempel en generell økt oppmerksomhet om kjønnsinkongruens i samfunnet? Det eksisterer et kunnskapsvakum på området kjønnsinkongruens inkludert bakgrunn, behandling, helserett og samtykkekompetanse. For helsesykepleiere, lærere og andre som jobber tett på barn, unge og foreldre er det viktig med oppdatert informasjon og kompetanse til å samtale med og undervise barn, unge og foreldre om temaet.

Avslutningsvis vil det være interessant å følge med på om revideringen av planer og veiledere for barnehage, skole og helsestasjons- og skolehelsetjeneste gir ønsket effekt for barn og unge. En slik effekt kan være tryggere, sterkere barn. Barn som setter personlige grenser, samtidig som de tar for seg og nyter av den gaven som seksualiteten er for oss mennesker, uavhengige av kjønn, alder og orientering.

Med Bent Høies ord: «Du har kjent den hele livet. Kraften som får blodet til å bruse og suse
{...} Kraften vi kaller seksualitet» (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2016).

Litteraturliste

Almås, E., & Jessen, R. S. (2020, mars). *Heteronormativitet*. snl.no.

<https://sml.snl.no/heteronormativitet>

Ambady, N., Hallahan, M., & Conner, B. (1999). Accuracy of judgments of sexual orientation from thin slices of behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(3), 538–547.

Andem, J. A. R. (2016, oktober). SKAM (Nr. 1–10) [TV serie]. I SKAM. NRK.

<https://tv.nrk.no/serie/skam/sesong/3>

Antonovsky, A. (1987). *Unraveling the mystery of health: How people manage stress and stay well*. psycnet.apa.org.

Antonovsky, Aaron. (2012). *Helsens mysterium: den salutogene modellen*. Gyldendal akademisk.

Barne-, Likestillings- og Inkluderingsdepartementet. (2014). *En god barndom varer livet ut*.

Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/Tiltaksplan-for-a-bekjempe-vold-og-seksuelle-overgrep-mot-barn-og-ungdom-2014-2017/id2344450/>

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). (2016). *Regjeringens strategi for ungdomshelse 2016- 2021 (1).pdf*.

https://www.regjeringen.no/contentassets/838b18a31b0e4b31bbfa61336560f269/ungdomshelsestrategi_2016.pdf

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). (2017). *Holdninger til lhbtqi-personer*.

Bufdir.no. https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/lhbtqi/Holdninger/

Barnes, D. M., & Meyer, I. H. (2012). Religious affiliation, internalized homophobia, and mental health in lesbians, gay men, and bisexuals. *The American Journal of Orthopsychiatry*, 82(4), 505–515.

Becker, M., Cortina, K. S., Tsai, Y.-M., & Eccles, J. S. (2014). Sexual orientation, psychological well-being, and mental health: A longitudinal analysis from adolescence to young adulthood. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity, 1*(2), 132–145.

Berg, R. C., Weatherburn, P., Ross, M. W., & Schmidt, A. J. (2015). The Relationship of Internalized Homonegativity to Sexual Health and Well-Being Among Men in 38 European Countries Who Have Sex With Men. *Journal of Gay & Lesbian Mental Health, 19*(3), 285–302.

Berggrav, S. (2020). «ET SKADA BILDE AV HVORDAN SEX ER». Redd Barna.

https://www.medietilsynet.no/globalassets/dokumenter/rapporter/200526_redd_barna_rapport_porno.pdf

Biernacki, P., & Waldorf, D. (1981). Snowball Sampling: Problems and Techniques of Chain Referral Sampling. *Sociological methods & research, 10*(2), 141–163.

Bjørby, P. (2001). Queer-teori: Asymmetriske identiteter. i *Norsk homoforskning, red. Marianne C. Brantsæter m. fl. Oslo: Universitetsforlaget, 325–350.*

Bollmer, J. M., Milich, R., Harris, M. J., & Maras, M. A. (2005). A friend in need: the role of friendship quality as a protective factor in peer victimization and bullying. *Journal of Interpersonal Violence, 20*(6), 701–712.

Bostwick, W. B., Boyd, C. J., Hughes, T. L., West, B. T., & McCabe, S. E. (2014). Discrimination and mental health among lesbian, gay, and bisexual adults in the United States. *The American Journal of Orthopsychiatry, 84*(1), 35–45.

Butler, J. (1993). Critically queer. *GLQ: A journal of Lesbian and Gay Studies, 1*(1), 17–32.

Butler, J. (2011). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge.

Bóthe, Beáta, Vaillancourt-Morel, M.-P., Bergeron, S., & Demetrovics, Z. (2019). Problematic and Non-Problematic Pornography Use Among LGBTQ Adolescents: a Systematic Literature Review. *Current Addiction Reports, 6*(4), 478–494.

Baams, L., Dubas, J. S., Russell, S. T., Buikema, R. L., & van Aken, M. A. G. (2018). Minority stress, perceived burdensomeness, and depressive symptoms among sexual minority youth. *Journal of Adolescence, 66*, 9–18.

Calzo, J. P., Antonucci, T. C., Mays, V. M., & Cochran, S. D. (2011). Retrospective recall of sexual orientation identity development among gay, lesbian, and bisexual adults. *Developmental Psychology, 47*(6), 1658–1673.

Cass, V. (1996). Sexual orientation identity formation: A Western phenomenon. I R. P. Cabaj (Red.), *Textbook of homosexuality and mental health*, (pp (Bd. 978, s. 227–251). American Psychiatric Association, xliii.

Cass, V. C. (1979). Homosexual identity formation: a theoretical model. *Journal of Homosexuality, 4*(3), 219–235.

Cass, Vivienne C. (1984). Homosexual identity formation: Testing a theoretical model. *Journal of sex research, 20*(2), 143–167.

Clark, R., Anderson, N. B., Clark, V. R., & Williams, D. R. (1999). Racism as a stressor for African Americans. A biopsychosocial model. *The American Psychologist, 54*(10), 805–816.

Clarke, K., Cover, R., & Aggleton, P. (2018). Sex and ambivalence: LGBTQ youth negotiating sexual feelings, desires and attractions. *Journal of LGBT youth, 15*(3), 227–242.

Clements, B., & Field, C. D. (2014). Public Opinion toward Homosexuality and Gay Rights in Great Britain. I *Public Opinion Quarterly* (Bd. 78, Nummer 2, s. 523–547).

<https://doi.org/10.1093/poq/nfu018>

D’Augelli, A. R., Hershberger, S. L., & Pilkington, N. W. (1998). Lesbian, gay, and bisexual youth and their families: disclosure of sexual orientation and its consequences. *The American Journal of Orthopsychiatry, 68*(3), 361–371; discussion 372-5.

D’Augelli, Anthony R., Grossman, A. H., & Starks, M. T. (2008). Gender atypicality and sexual orientation development among lesbian, gay, and bisexual youth: Prevalence, sex

differences, and parental responses. *Journal of gay & lesbian mental health*, 12(1–2), 121–143.

De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2019, mars 4). *De nasjonale forskningsetiske komiteene*. forskningsetikk.no. <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/>

DeHaan, S., Kuper, L. E., Magee, J. C., Bigelow, L., & Mustanski, B. S. (2013). The interplay between online and offline explorations of identity, relationships, and sex: a mixed-methods study with LGBT youth. *Journal of Sex Research*, 50(5), 421–434.

Diamond, L. M. (2008). *Sexual Fluidity*. Harvard University Press.

Diamond, L. M., & Lucas, S. (2004). Sexual-minority and heterosexual youths' peer relationships: Experiences, expectations, and implications for well-being. *Journal of research on adolescence: the official journal of the Society for Research on Adolescence*, 14(3), 313–340.

Diamond, L. M., & Savin-Williams, R. C. (2009). Adolescent sexuality. *Handbook of adolescent psychology*, 1, 479–523.

Drasin, H., Beals, K. P., Elliott, M. N., Lever, J., Klein, D. J., & Schuster, M. A. (2008). Age cohort differences in the developmental milestones of gay men. *Journal of Homosexuality*, 54(4), 381–399.

Dubé, E. M., & Savin-Williams, R. C. (1999). Sexual identity development among ethnic sexual-minority male youths. *Developmental Psychology*, 35(6), 1389–1398.

Eggebø, H., Almlie, M., & Bye, M. T. (2015). *Skeiv på bygda* (Bd. 2). Likestillingscenteret KUN. <http://helgaeggebo.no/wp-content/uploads/2015/03/Skeiv-p%C3%A5-bygda.-Nettutgave..pdf>

Eggebø, H., Stubberud, E., & Karlstrøm, H. (2018). *Levekår blant skeive med innvandrerbakgrunn i Norge* (Nr. 9). Nordlandsforskning. http://www.nordlandsforskning.no/getfile.php/1324905-1543846499/Dokumenter/Rapporter/1018/NF_9_2018.pdf

- Faderman, L. (1981). *Surpassing the love of men*. Women's Press London.
- Fisher, C. M., Irwin, J. A., & Coleman, J. D. (2014). LGBT health in the midlands: a rural/urban comparison of basic health indicators. *Journal of Homosexuality*, 61(8), 1062–1090.
- Fladmoe, A., & Nadim, M. (2019). *Erfaringer med hatytringer og hets blant LHBT-personer, andre minoritetsgrupper og den øvrige befolkningen*. Institutt for samfunnsforskning. <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/handle/11250/2584665>
- Floyd, F. J., & Bakeman, R. (2006). Coming-out across the life course: implications of age and historical context. *Archives of Sexual Behavior*, 35(3), 287–296.
- Foreningen FRI. (2018). *Rosa kompetanse*. <https://www.foreningenfri.no/rosa-kompetanse/>
- Forskningsetikkloven, april 2017, Lovdata, <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-04-28-23?q=forskningsetikkloven>
- Fosse, G. K. (2006). *Mental health of psychiatric outpatients bullied in childhood* [Phd, NTNU]. <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/263986>
- Foucault, M. (1980). *Power/knowledge: Selected interviews and other writings, 1972-1977*. Vintage.
- Friends*. (1994, september 22). <https://www.imdb.com/title/tt0108778/>
- Gammelsrud, T. F., Kvarme, L. G., & Misvær, N. (2017). Hvem går til helsesøster? *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 17(1). <https://journals.hioa.no/index.php/ungdomsforskning/article/download/2258/2051>
- Glover, J. A., Galliher, R. V., & Lamere, T. G. (2009). Identity development and exploration among sexual minority adolescents: examination of a multidimensional model. *Journal of Homosexuality*, 56(1), 77–101.
- Goldbach, J. T., Tanner-Smith, E. E., Bagwell, M., & Dunlap, S. (2014). Minority Stress and Substance Use in Sexual Minority Adolescents: A Meta-analysis. I *Prevention Science* (Bd. 15, Nummer 3, s. 350–363). <https://doi.org/10.1007/s11121-013-0393-7>

- Grafsky, E. L. (2018). Deciding to Come Out to Parents: Toward a Model of Sexual Orientation Disclosure Decisions. *Family Process, 57*(3), 783–799.
- Graugaard, C., Giraldi, A., Frisch, M., Falgaard Eplov, L., & Davidsen, M. (2015). Self-reported sexual and psychosocial health among non-heterosexual Danes. *Scandinavian Journal of Public Health, 43*(3), 309–314.
- Graybill, E. C., & Proctor, S. L. (2016). Lesbian, gay, bisexual, and transgender youth: Limited representation in school support personnel journals. *Journal of School Psychology, 54*, 9–16.
- Hall, W. J. (2018). Psychosocial Risk and Protective Factors for Depression Among Lesbian, Gay, Bisexual, and Queer Youth: A Systematic Review. *Journal of Homosexuality, 65*(3), 263–316.
- Harper, G. W., Bruce, D., Serrano, P., & Jamil, O. B. (2009). The role of the Internet in the sexual identity development of gay and bisexual male adolescents. *The story of sexual identity: Narrative perspectives on the gay and lesbian life course*, 297–326.
- Hasle, B. (2020). Ungdoms deltakelse i lys av makt og anerkjennelse. I *BARN - Forskning om barn og barndom i Norden* (Bd. 31, Nummer 3). <https://doi.org/10.5324/barn.v31i3.3741>
- Hegna, K. (2007). *Homo? Betydningen av seksuell erfaring, tiltrekning og identitet for selvmordsforsøk og rusmiddelbruk blant ungdom*. <https://doi.org/10.7577/nova/rapporter/2007/01>
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2016). *Strategi for seksuell helse (2017-2022)*. https://www.regjeringen.no/contentassets/284e09615fd04338a817e1160f4b10a7/strategi_seksuell_helse.pdf
- Helsedirektoratet. (2017, februar). *Nasjonal faglig retningslinje for helsestasjons- og skolehelsetjenesten*. <https://www.helsedirektoratet.no/tema/helsestasjons-og-skolehelsetjenesten>
- Hershberger, S. L., & D'Augelli, A. R. (1995). The impact of victimization on the mental health and suicidality of lesbian, gay, and bisexual youths. *Developmental psychology, 31*(1), 65.

- Honneth, A. (2008). *Kamp om anerkjennelse: om de sosiale konfliktenes moralske grammatikk*. Pax Forl.
- Honneth, A., & Willig, R. (2003). *Behovet for anerkendelse: en tekstsamling*. Hans Reitzel.
- Hoy, A., & London, A. S. (2018). The experience and meaning of same-sex sexuality among heterosexually identified men and women: An analytic review. *Sociology Compass*, 12(7), e12596.
- Hva er selvfølelse?* (2021).
<https://www.psykologforeningen.no/publikum/informasjonsvideoer/videoer-om-livsutfordringer/hva-er-selvfoelelse>
- Høibråten, A. C. C. (2018). *Dobbel dose annerledes: En kvalitativ studie av unge skeive med etnisk minoritetsbakgrunn i Oslo* [duo.uio.no].
<https://www.duo.uio.no/handle/10852/63414>
- Irish, M., Solmi, F., Mars, B., King, M., Lewis, G., Pearson, R. M., Pitman, A., Rowe, S., Srinivasan, R., & Lewis, G. (2019). Depression and self-harm from adolescence to young adulthood in sexual minorities compared with heterosexuals in the UK: a population-based cohort study. *The Lancet. Child & Adolescent Health*, 3(2), 91–98.
- Jagose, A. (1996). *Queer Theory: An Introduction*. NYU Press.
- Johannessen, A., Christoffersen, L., & Tufte, P. A. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Abstrakt.
- Johnston, K., Harvey, C., Matich, P., Page, P., Jukka, C., Hollins, J., & Larkins, S. (2015). Increasing access to sexual health care for rural and regional young people: Similarities and differences in the views of young people and service providers. I *Australian Journal of Rural Health* (Bd. 23, Nummer 5, s. 257–264). <https://doi.org/10.1111/ajr.12186>
- Juster, R.-P., Smith, N. G., Ouellet, É., Sindi, S., & Lupien, S. J. (2013). Sexual orientation and disclosure in relation to psychiatric symptoms, diurnal cortisol, and allostatic load. *Psychosomatic Medicine*, 75(2), 103–116.

Kane, E. W. (2006). "No way my boys are going to be like that!" Parents' responses to children's gender nonconformity. *Gender & society: official publication of Sociologists for Women in Society*, 20(2), 149–176.

Katz-Wise, S. L. (2015). Sexual fluidity in young adult women and men: associations with sexual orientation and sexual identity development. *Psychology & Sexuality*, 6(2), 189–208.

Kendrick, K., Jutengren, G., & Stattin, H. (2012). The protective role of supportive friends against bullying perpetration and victimization. *Journal of Adolescence*, 35(4), 1069–1080.

Kennedy, D. A., & Oswalt, S. B. (2014). Is Cass's Model of Homosexual Identity Formation Relevant to Today's Society? *American journal of sexuality education*, 9(2), 229–246.

Kjelen, H. (2020). *Skeiv teori/ Queer Theory*. Allkunne.no.
<https://www.allkunne.no/framside/samfunn-politikk-og-naringsliv/samfunnsliv/sosialantropologi/skeiv-teori-queer-theory/182/88297/>

Kristiansen, H. (2014). *Kristiansen, Hans: skeiv teori i Store norske leksikon*. Hentet 5. september 2020 på https://snl.no/skeiv_teori. Store norske leksikon.
https://snl.no/skeiv_teori

Kulick, D. (1996). Queer Theory: vad är det och vad är det bra för? *Lambda Nordica*, 2(3–4), 5–22.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg., 4. oppl., s. 381) [381 s. ill.]. Gyldendal akademisk.

Kvarme, L. G., Misvær, N., Valla, L., Myhre, M. C., Holen, S., & Sagatun, Å. (2020). Bullying in School: Importance of and Challenges Involved in Talking to the School Nurse. *The Journal of school nursing: the official publication of the National Association of School Nurses*, 36(6), 451–457.

Langaard, K. (2018). *Profesjonelle samtaler med ungdom: et utviklingsfremmende perspektiv*. Gyldendal akademisk.

Lassemo, E., Haugstveit, I. M., Boletsis, K., & Sand, K. (2018). *Analyse av ung.no delrapport 1 SINTEF 2018-01433.pdf*. SINTEF teknologi og samfunn. <https://sintef.brage.unit.no/sintef-xmlui/bitstream/handle/11250/2593213/SINTEF%202018-01433.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Legate, N., Ryan, R. M., & Weinstein, N. (2012). Is Coming Out Always a “Good Thing”? Exploring the Relations of Autonomy Support, Outness, and Wellness for Lesbian, Gay, and Bisexual Individuals. *Social psychological and personality science*, 3(2), 145–152.

LeVay, S. (2016). *Gay, Straight, and the Reason Why: The Science of Sexual Orientation*. Oxford University Press.

Levine, J. (2002). *Harmful to minors: The perils of protecting children from sex*. University of Minnesota Press.

Lien, E. C. (2018). *Helsesøsters seksualundervisning til ungdomsskoleelever. En kvalitativ studie om helsesøstres erfaringer med gjennomføring av seksualundervisning* [UiT Norges arktiske universitet]. <https://munin.uit.no/handle/10037/16550>

Lippa, R. A., & Tan, F. D. (2001). Does Culture Moderate the Relationship Between Sexual Orientation and Gender-Related Personality Traits? *Cross-cultural research: official journal of the Society for Cross-Cultural Research / sponsored by the Human Relations Area Files, Inc*, 35(1), 65–87.

Liu, R. T., & Mustanski, B. (2012). Suicidal ideation and self-harm in lesbian, gay, bisexual, and transgender youth. *American Journal of Preventive Medicine*, 42(3), 221–228.

Maguen, S., Floyd, F. J., Bakeman, R., & Armistead, L. (2002). Developmental milestones and disclosure of sexual orientation among gay, lesbian, and bisexual youths. *Journal of applied developmental psychology*, 23(2), 219–233.

Malcolm, J. P. (2008). Heterosexually married men who have sex with men: marital separation and psychological adjustment. *Journal of Sex Research*, 45(4), 350–357.

Malterud, K. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag: en innføring*. Universitetsforlaget.

Malterud, K., & Anderssen, N. (2014). *Helse blant lesbiske og bifile kvinner i Norge*. Uni Research Helse. https://bora.uib.no/bora-xmlui/bitstream/handle/1956/9307/Malterud%20og%20Anderssen_2014.pdf

Mange barn og unge mobbes hjemme. (2020, juni 24). <https://www.blakors.no/mange-barn-og-unge-mobbet-hjemme/>

Mayer, K. H., Garofalo, R., & Makadon, H. J. (2014). Promoting the successful development of sexual and gender minority youths. *American Journal of Public Health, 104*(6), 976–981.

McClintock, M. K., & Herdt, G. (1996). Rethinking Puberty: The Development of Sexual Attraction. *Current directions in psychological science, 5*(6), 178–183.

McConnell, E. A., Birkett, M., & Mustanski, B. (2016). Families Matter: Social Support and Mental Health Trajectories Among Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Youth. *The Journal of Adolescent Health: Official Publication of the Society for Adolescent Medicine, 59*(6), 674–680.

Medietilsynet. (2020). *Ungdoms erfaring med porno på nett BARN OG MEDIER 2020*. Medietilsynet. https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2020/200526-delrapport-5-ungdoms-erfaring-med-porno-pa-nett_barn-og-medier-2020_.pdf

Meyer, I. H. (2003). Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: conceptual issues and research evidence. *Psychological bulletin, 129*(5), 674.

Mitchell, K. J., Ybarra, M. L., Korchmaros, J. D., & Kosciw, J. G. (2014). Accessing sexual health information online: use, motivations and consequences for youth with different sexual orientations. *Health Education Research, 29*(1), 147–157.

Moen, A. (2019). Dialogen med helse-sykepleier gir unge mulighet til å påvirke egen helse. *Sykepleien, 107*(77232), 77232.

Morgan, E. M. (2013). Contemporary Issues in Sexual Orientation and Identity Development in Emerging Adulthood. *Emerging Adulthood*, 1(1), 52–66.

Mørch, W. T. (2021). *Abraham Maslow*. https://snl.no/Abraham_Maslow

NSD. (u.å.). *Norsk senter for forskningsdata*. Hentet 26. januar 2021, fra <https://www.nsd.no/>

Olaisen, K., Hansen, A., Roset, K., Bauge, I., Vinje, E., Haugland-Johansen, A., Øverby, L. T., & Bagstevold, L. (2014). PLIS- modellen og utviklingsfremmende samtaler. *Tidsskrift for helsesøstre*, 1. <https://www.kompetansebroen.no/wp-content/uploads/2018/03/14TfH1-skolehelsetjenesten-VGS.pdf>

Olweus, D., & Breivik, K. (2014). Plight of victims of school bullying: The opposite of well-being. *Handbook of child well-being*, 2593–2616.

Oslo kommune. (u.å.). *Lavterskel - utviklingsfremmende samtaler*. Hentet 14. januar 2021, fra <https://www.oslo.kommune.no/prosjekter/lavterskel-utviklingsfremmende-samtaler/>

Petrou, P., & Lemke, R. (2018). Victimization and life satisfaction of gay and bisexual individuals in 44 European countries: the moderating role of country-level and person-level attitudes towards homosexuality. *Culture, Health & Sexuality*, 20(6), 640–657.

Prop.12.S (2016-2017). (2016). *Opptappingsplan mot vold og overgrep*. Barne- og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/f53d8d6717d84613b9f0fc87deab516f/no/pdfs/prp201620170012000dddpdfs.pdf>

Puckett, J. A., Woodward, E. N., Mereish, E. H., & Pantalone, D. W. (2015). Parental Rejection Following Sexual Orientation Disclosure: Impact on Internalized Homophobia, Social Support, and Mental Health. *LGBT Health*, 2(3), 265–269.

Raspberry, C. N., Morris, E., Lesesne, C. A., Kroupa, E., Topete, P., Carver, L. H., & Robin, L. (2015). Communicating With School Nurses About Sexual Orientation and Sexual Health:

Perspectives of Teen Young Men Who Have Sex With Men. *The Journal of School Nursing: The Official Publication of the National Association of School Nurses*, 31(5), 334–344.

Rieger, G., Linsenmeier, J. A. W., Gygax, L., & Bailey, J. M. (2008). Sexual orientation and childhood gender nonconformity: evidence from home videos. *Developmental Psychology*, 44(1), 46–58.

Riggle, E. D. B., Whitman, J. S., Olson, A., Rostosky, S. S., & Strong, S. (2008). The positive aspects of being a lesbian or gay man. *Professional psychology, research and practice*, 39(2), 210–217.

Rita. (2012, februar 9). <https://www.imdb.com/title/tt1973692/>

Rosario, M., Schrimshaw, E. W., Hunter, J., & Braun, L. (2006). Sexual identity development among lesbian, gay, and bisexual youths: Consistency and change over time. *Journal of sex research*, 43(1), 46–58.

Rothman, E. F., Sullivan, M., Keyes, S., & Boehmer, U. (2012). Parents' supportive reactions to sexual orientation disclosure associated with better health: results from a population-based survey of LGB adults in Massachusetts. *Journal of Homosexuality*, 59(2), 186–200.

Rule, N. O., & Ambady, N. (2008). Brief exposures: Male sexual orientation is accurately perceived at 50ms. *Journal of experimental social psychology*, 44(4), 1100–1105.

Rule, N. O., & Ambady, N. (2009). She's got the look: Inferences from female chief executive officers' faces predict their success. *Sex Roles*, 61(9–10), 644–652.

Ryan, C., Huebner, D., Diaz, R. M., & Sanchez, J. (2009). Family rejection as a predictor of negative health outcomes in white and Latino lesbian, gay, and bisexual young adults. *Pediatrics*, 123(1), 346–352.

salutogenese. (2019). <https://sml.snl.no/salutogenese>

Samarova, V., Shilo, G., & Diamond, G. M. (2014). Changes in Youths' Perceived Parental Acceptance of Their Sexual Minority Status Over Time. *Journal of research on adolescence: the official journal of the Society for Research on Adolescence*, 24(4), 681–688.

Savin-Williams. (2009). *The New Gay Teenager*. Harvard University Press. (Original work published 2005)

Savin-Williams, R. (2005). *The new gay teen: Shunning labels*. *The Gay & lesbian review; The Gay & Lesbian Review/Worldwide*. <https://glreview.org/article/article-1081/>

Savin-Williams, R. C. (2001). A critique of research on sexual-minority youths. *Journal of Adolescence*, *24*(1), 5–13.

Savin-Williams, R. C. (2014). The new sexual minority teenager: freedom from traditional notions of sexual identity. I J. S. Kaufman & D. A. Powell (Red.), *The meaning of sexual identity in the twenty-first century* (s. 5–20). Cambridge Scholars.

Savin-Williams, Ritch C. (2001). *Mom, dad. Im gay: How families negotiate coming out*. Washington, DC: American Psychological Association.

Savin-Williams, Ritch C. (2016). *Becoming Who I Am*. Harvard University Press.

Savin-Williams, Ritch C. (2017). *Mostly Straight: Sexual Fluidity Among Men*. Harvard University Press.

Savin-Williams, Ritch C., & Cohen, K. M. (2015). Developmental trajectories and milestones of lesbian, gay, and bisexual young people. *International Review of Psychiatry*, *27*(5), 357–366.

Savin-Williams, Ritch C., Joyner, K., & Rieger, G. (2012). Prevalence and stability of self-reported sexual orientation identity during young adulthood. *Archives of Sexual Behavior*, *41*(1), 103–110.

Savin-Williams, Ritch C., Lamb, S., & Gilbert, J. (2018). Developmental Trajectories and Milestones of Sexual-Minority Youth. I *The Cambridge Handbook of Sexual Development: Childhood and Adolescence* (s. 156–179). Cambridge University Press.

Savin-Williams, Ritch C., & Vrangalova, Z. (2013). Mostly heterosexual as a distinct sexual orientation group: A systematic review of the empirical evidence. *Developmental review: DR*, *33*(1), 58–88.

Semon, T. L., Hsu, K. J., Rosenthal, A. M., & Bailey, J. M. (2017). Bisexual Phenomena Among Gay-Identified Men. *Archives of Sexual Behavior*, 46(1), 237–245.

Senter for Atferdsforskning. (2009). *Seksuell orientering og mobbing - rapport fra Senter for Atferdsforskning - 2009*. Utdanningsdirektoratet.

https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/rapporter/5/seksuell_orientering_og_mobbing_rapport.pdf

Shilo, G., & Savaya, R. (2011). Effects of family and friend support on LGB youths' mental health and sexual orientation milestones. *Family Relations*, 60(3), 318–330.

Slåtten, H., Anderssen, N., & Hetland, J. (2015). Gay-related name-calling among Norwegian adolescents--harmful and harmless. *Scandinavian journal of psychology*, 56(6), 708–716.

Smiler, A. P. (2016). *Dating and sex: A guide for the 21st century teen boy* (Bd. 21, s. 288). Magination Press/American Psychological Association Dating and sex.

Snapp, S. D., Watson, R. J., Russell, S. T., Diaz, R. M., & Ryan, C. (2015). Social Support Networks for LGBT Young Adults: Low Cost Strategies for Positive Adjustment. *Family relations*, 64(3), 420–430.

Stief, M. (2017). The Sexual Orientation and Gender Presentation of Hijra, Kothi, and Panthi in Mumbai, India. *Archives of Sexual Behavior*, 46(1), 73–85.

Stokke, M., Lundhaug, K., Hammeren, Gjertrud, Solberg, V., & Steinland, A. (2018). *Skeives levekår i Agder*. Østlandsforskning.

Stubberud, E., Prøitz, L., & Hamidiasl, H. (2018). *Den eneste skeive i bygda? Unge lhbt-personers bruk av kommunale helsetjenester*. Likestillingscenteret KUN.

<https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/2587251>

Taylor, P. (2013). *A survey of LGBT Americans: Attitudes, experiences and values in changing times*. Pew Research Center; Pew Research Center.

<https://www.pewsocialtrends.org/2013/06/13/a-survey-of-lgbt-americans/>

Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse*. Fagbokforlaget Bergen.

- Tjora, A. (2017a). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Tjora, A. (2017b, januar 24). *SDI: Stegvis-deduktiv induksjon og koding av kvalitative data*. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=V7kHfYV8H4>
- Tjora, A. [akselht]. (2020, april). *Kvalitativ analyse: konsepter og generalisering*. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=FHrk7G1649M>
- Torget, G. (2018). Usynlige lesbiske og kontroversielle homofile. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 42(04), 250–267.
- Tskhay, K. O., Feriozzo, M. M., & Rule, N. O. (2013). Facial features influence the categorization of female sexual orientation. *Perception*, 42(10), 1090–1094.
- Ttofi, M. M., Farrington, D. P., Lösel, F., & Loeber, R. (2011). The predictive efficiency of school bullying versus later offending: A systematic/meta-analytic review of longitudinal studies. I *Criminal Behaviour and Mental Health* (Bd. 21, Nummer 2, s. 80–89). <https://doi.org/10.1002/cbm.808>
- TV2. (Juni, 2020). *Pride 2020: Tips til skeive serier og filmer*. <https://www.tv2.no/a/11518253/>
- ung.no. (u.å.). *Ung.no*. Ung.no. Hentet 10. januar 2021, fra <https://www.ung.no/>
- University Library University of Illinois California. (2019, juni). *Researchguides*. Researchguides. <https://researchguides.uic.edu/queertheory>
- Upchurch, D. M., Krueger, E. A., & Wight, R. G. (2016). Sexual Orientation Differences in Complementary Health Approaches Among Young Adults in the United States. *The Journal of Adolescent Health: Official Publication of the Society for Adolescent Medicine*, 59(5), 562–569.
- Utdanningsdirektoratet. (2017). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver bokmål*. <https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>

Utdanningsdirektoratet. (2019). *Elevundersøkelsen 2019: Mobbing og arbeidsro*. Udir.no. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/finn-forskning/rapporter/elevundersokelsen-2019-mobbing-og-arbeidsro/>

Utdanningsdirektoratet. (2020). Folkehelse og livsmestring. I *UDIR*. <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/tverrfaglige-temaer/folkehelse-og-livsmestring/>

Vaccaro, A. (2009). Intergenerational Perceptions, Similarities and Differences: A Comparative Analysis of Lesbian, Gay, and Bisexual Millennial Youth with Generation X and Baby Boomers. *Journal of LGBT youth*, 6(2–3), 113–134.

Vera, H., & Foucault, M. (1979). The History of Sexuality, Volume 1: An Introduction. I *Contemporary Sociology* (Bd. 8, Nummer 4, s. 589). <https://doi.org/10.2307/2065177>

Vrangalova, Z., & Savin-Williams, R. C. (2012). Mostly heterosexual and mostly gay/lesbian: evidence for new sexual orientation identities. *Archives of Sexual Behavior*, 41(1), 85–101.

Walton, M. T., Lykins, A. D., & Bhullar, N. (2016). Beyond Heterosexual, Bisexual, and Homosexual: A Diversity in Sexual Identity Expression. *Archives of Sexual Behavior*, 45(7), 1591–1597.

Watson, R. J., Grossman, A. H., & Russell, S. T. (2019). Sources of Social Support and Mental Health Among LGB Youth. *Youth & Society*, 51(1), 30–48.

Weinrich, J. D., & Klein, F. (2002). Bi-gay, bi-straight, and bi-bi: Three bisexual subgroups identified using cluster analysis of the Klein Sexual Orientation Grid. *Journal of bisexuality*, 2(4), 109–139.

Worthington, R. L., & Reynolds, A. L. (2009). Within-group differences in sexual orientation and identity. *Journal of counseling psychology*, 56(1), 44.

Øiestad, G. (2011). *Selvfølelsen hos barn og unge* (s. 327) [327 s.]. Gyldendal.

Østby, K. J. (2017). *Representations of Homosexuality and Gender in the Video Game Series Mass Effect and Dragon Age* [Phd, Universitetet i Oslo].
<https://www.duo.uio.no/handle/10852/55261>

Vedlegg 1 NSD- personvern

NSD- personvern

19.12.2019 15:31

Det innsendte meldeskjemaet med referansekode 347438 er nå vurdert av NSD.

Følgende vurdering er gitt:

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet 19.12.19 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

Bruk av private enheter til behandling av personopplysninger må være i tråd med behandlingens ansvarlige institusjons retningslinjer for datasikkerhet.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om helse, om seksuelle forhold eller orientering og om alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 1.6.2021.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a, jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Lisa Lie Bjordal

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vedlegg 2: Intervjuguide

Overordnede kjernespmå:

- Hvordan opplevde informanten «Oppdagelsestiden» det vil si, perioden da hen ble klar over at hen er skeiv
- Hvilke utfordringer støtte informanten på i denne fasen
- Hvor søkte hen støtte og informasjon og hvilken erfaring hadde hen med tilbudet og tilgjengeligheten
- Var det noe som opplevdes spesielt nyttig/ mestringsfremmende/ forløsende i denne perioden
- Hva tenker informanten nå i ettertid hen kunne hatt behov for/ ønsket deg i «oppdagelsestiden»

Innledende spørsmål:

- Hva vil du jeg skal kalle deg?
- Hvordan vil du beskrive deg selv som person (hva svarer informanten spontant her, informantens selvopfatning)?
- Alder, arbeid, utdanning?
- Noe du har lyst å tilføye?

Oppdagelsestiden: Kan du fortelle om perioden i ditt liv da du ble klar over at du er skeiv? Hvordan opplevde du denne perioden?

- Har du «alltid» visst at du er skeiv?
- Når forstod du at du var annerledes enn mange rundt deg?
- Kan du si litt om denne perioden

Livet ditt da

- Hvordan var forholdet ditt til din nærmeste familie, foresatte, søsken, familie ellers
- Hvordan hadde du det med venner
- Hvordan hadde du det på skolen

Behov for Informasjon/ kunnskap

Innled med ingress om hva forskning viser i dag, hvor søker ungdom informasjon

- Hvilke spørsmål hadde du rundt din seksualitet
- Hvor søkte du svar (Internett? Hvilke sider? Bøker? Skeive interessegrupper? Familie, venner, lege, helsespl, lærer, porno)
- Hvilke ble dine viktigste informasjonskilder
- I hvilken grad dekket svarene dine behov

Behov for sosial og emosjonell støtte

- I hvilken grad hadde du behov for noen å snakke med om det du opplevde i denne perioden
- Hvem føltes det mest naturlig å kontakte
- Sosial støtte, venner?
- Familiestøtte, hvem?
- Profesjonell støtte, lege, helsesykepleier, lærer, andre
- Internett, grupper?
- Gode og dårlige erfaringer med de ulike?

Avslutning

- Noe mer du ønsker å tilføye
- Har du noen sluttkommentarer til det vi har snakket om
- Hvordan føles det å avslutte her. Er du komfortabel med det? Har du behov for noen å snakke med videre?

Vedlegg 3: Koding med Excel og Trello

Intervjuutdrag	Empirinær koding	EAR	Kodegrupper
Jeg har kommet ut for mine foreldre to ganger, først som bi, og så som homofleksibel	Kom ut først som bi, så som homofleksibel		Uoversiktlig landskap
Hvorfor kan jeg ikke bare være som andre	Hvorfor kan jeg ikke bare være som andre		Skam, fornektelse
Det var rundt andre klasse at jeg begynte å finne ut at jeg ikke var straight, men det har jeg jo alltid visst, da	Har alltid visst at ikke var straight		Opplever seg annerledes
Jeg begynte å forelske meg i gutter i tredje klasse	forelsket meg i gutter i tredje klasse		Nysgjerrighet
jeg bodde jo på bygda og da så de ganske ned på, på den måten	bodde på bygda, homofili var sett ned på		Skam, fornektelse
Det var en på skolen som var lesbisk, og hun ble ikke tatt så veldig vare på	en lesbisk på skolen ble ikke tatt vare på		Skam, fornektelse
Vi hadde ikke akkurat på den tiden noe særlig skeive forbilder	hadde ikke skeive forbilder		Manglende forbilder
Så var det jo hvordan jeg er som person, jeg er ikke så veldig maskulin	er ikke så veldig maskulin		Opplever seg annerledes
Familien min erter meg og sier jeg er litt feminin, og blir kalt ofte for "gamle kjerring"	blir kalt for "gamle kjerring" av familien		Opplever seg annerledes
de jeg kjenner sier "du er ganske feminin, du", men det ser jeg jo selv	ser selv at er ganske feminin		Opplever seg annerledes
på videregående, i min vennegjeng på den måten, der var det jo nesten bare skeive	nesten bare skeive i vennegjengen på vgs		Trygghet i fellesskap
Jeg har jo lata som jeg var noe annet veldig lenge, og prøvd å sette meg inn i mest mulig rollen å være straight	spilt rolle som straight lenge		Fornektelse, skam
Jeg skulle gjerne sagt det til noen i familien som er døde	skulle gjerne fortalt til familiemedlemmer som ikke lever		Sorg, savn
Første gang jeg kom ut til kolleger var veldig skummelt, men jeg visste de ikke kunne gjøre forskjell på meg og en annen kollega som hadde kommet ut.	visste de ikke kunne gjøre forskjell på meg og kollega		Kjennskap til rettigheter
Jeg vet jo, i min familie har vi jo flere som er homofile	Flere homofile i familien		Kjennskap til homofili
Jeg vurderte å si det til en kamerat på grunnskolen, men turte ikke	turte ikke å si det til kamerat på grunnskolen		Ensom jobb
De har sagt at "vi har hatt en mistanke om at du ikke er hetero"	vi har hatt en mistanke om at du ikke er hetero		Andre opplever meg annerledes

Figur 2 Utsnitt av koding ved bruk av Tjoras SDI (Tjora, 2017b) og excelskjema

UTFORSKNING: Informasjonskildene	NETTVERK OG STØTTESPILLERE: skeive nettverk og PRIDE	NETTVERK OG STØTTESPILLERE: Venner
Hjelp at noen hadde gått veien før, youtchat	Naturlig å ønske seg skeivt nettverk om man opplever diskriminering	man kan senke skuldrene mer i storbyen
Jeg liker best å søke svar gjennom samtale. Snakket med helsesøster på vgs, det følte fint	skulle gjerne hatt forskjellige typer venner	i storbyen er det mer åpenhet
Det hadde hengt over meg, jeg har jo aldri blitt forelska i en jente,	vi deler bare samme legning	de hadde merket det, det hadde ligget der uten at jeg var klar over det
Jeg trengte å se at det ble laget serier om det, (internett, youtube)	rart for meg å tenke jeg er en del av de skeive miljøet	veninnene pushet på at jeg skulle ta kontakt
ung.no kan man få svar fra ordentlige folk	har kjent behov for et skeivt miljø	mange ble glade og spurte meg mer om det
	har nesten ingen straighte venner	så var det liksom helt normalt etter det. det var ikke noe wow, egentlig
	har et skeivt nettverk, det er sterk forbindelse interessenmessig	

Figur 3 Utsnitt av kodegruppering ved bruk av det nettbaserte prosjektverktøyet Trello www.kompetansebroen.no/tools/trello/

Vedlegg 4: Picoskjema

<https://www.helsebiblioteket.no/kunnskapsbasert-praksis/sporsmalsformulering/pico>

Spørsmålet så presis som mulig	Hvordan beskriver skeive unge perioden da de oppdaget sin seksuelle orientering.	
P: pasient/ problem	Hvilken type pasient/populasjon dreier det seg om?	Skeive unge
I: Intervensjon	Hva er det med denne gruppen du er interessert i? Er det et tiltak som er iverksatt (intervensjon/eksponering)?	Jeg ønsker å sette lys på unge skeives erfaringer fra oppdagelsesperioden, for å se om de har behov som er viktige å kjenne til for tjenester som arbeider med barn og unge.
C: Comparison	Ønsker du å sammenligne to typer tiltak? I så fall skal det andre tiltaket stå her (f.eks dagens praksis)	Jeg ønsker å undersøke hvordan dagens tilbud til unge brukes og oppfattes <ul style="list-style-type: none"> - Skolehelsetjeneste - Undervisning - Internett Samt betydningen av venner og familie
O: Outcome	Hva ønskes oppnådd	Jeg ønsker å bidra til økt kunnskap om dagens skeive unge, som et grunnlag for tilpasning og videreutvikling av helsetjenester til gruppen